

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Urejuje uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tone Gošnik. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din, četrletna 120 din. — Tiska Tiskarna »Slov. poročevalca« v Ljubljani.

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

Ob desetletnici ustanovitve prvega slovenskega parlamenta

Ob Dnevu vstaje 22. julija bo slovenski narod letos slavil še drug važen dogodek v svoji zgodovini — desetletnico ustanovitve Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Svečana proslava tega zgodovinskega dne bo potekala na istem mestu v Črnomlju, kjer je pred 10. leti zasedal SNOS, v centru našega osvobodjenega ozemlja NOB in zibelki naše narodne oblasti. Ob tem velikem prazniku vsega slovenskega naroda, še posebno pa naših dolenjskih okrajev, kjer se je ljudska oblast na osvobodjenem ozemlju najprej začela razvijati, lahko s ponosom gledamo na težko in herojsko pot, ki jo je slovensko ljudstvo v težkih borbah in naporih prešlo v boju za svojo ljudsko oblast. Formiranje SNOS pomeni na tej poti čvrst, s kryo naših najboljših sinov cementiran temelj vsega našega nadaljnjega razvoja ljudske oblasti in slovenske državnosti v sklopu federativne Jugoslavije. Formiranje SNOS pomeni važen mejnik in temelj naše, v najtežjih borbah priborjene ljudske oblasti predvsem zato, ker to obenem pomeni v glavnem že izbojevano osvobodilno borbo in pripravo na nove težke naloge, ki so stale pred slovenskim narodom ob perspektivi skorajšnjega uničenja nemškega fašizma in osvoboditve celotne slovenske domovine.

Graditev naše oblasti pa se ne da deliti od razvoja celotnega narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji, saj je neprestano vzporedno z borbo rasla tudi oblast. Že leta 1941 je predstavljala Plenum OF sredi okupirane in podjarmljene Slovenije po svoji vsebini poleg političnega vodstva tudi že organ oblasti, ki so ga ljudske množice edino priznavale. To je bil že po svojem sestavu, zakaj Komunistična partija je zbrala okoli sebe vse tiste politične grupacije, ki so ostale na strani ljudstva in se niso hotele vdati okupatorju. Voditelji vseh bivših tradicionalnih političnih strank pa so v glavnem, da bi žuvali lastni položaj, postali krvavo orodje okupatorja, v kolikor niso že prej pobegnili in čakali trenutka, da bodo lahko ponovno skupno s kolaboracijsko garnituro v domovini zasedli izgubljene položaje. Tako je jasno, da je edino Plenum OF predstavljala dejansko oblast slovenskega naroda že leta 1941.

Vodstvu osvobodilnega gibanja, kakor slednjemu borcu, aktivistu in poštenemu Slovencu je bilo jasno, da je osnovna naloga v letih borb izgon okupatorja in osvoboditev domovine. Prav tako pa je bilo vsem jasno, da mora vsa oblast pripadati v bodoče samo nosilcu te težke borbe, to je slovenskemu ljudstvu. Vsi režimi z monarhijo vred so se v svojem protijudskem delovanju tako zelo kompromitirali, da razen teh režimskih politikov in majhnega

kroga njihovih neposrednih pomagačev nihče ni pomislil ni na kakršenkoli povratek na staro. Vsakemu poštenemu Slovencu je bilo jasno, da bo nova oblast morala biti ljudska oblast, da bodo morale biti vse pravice odločanja v rokah ljudstva. Zato pa je bilo tudi potrebno v času najhujših borb in največjih naporov organizirati, kolikor je to borba dopuščala, že osnovne organe oblasti. Ti organi — terenski in vaški odbori OF — so se posebno uveljavili kot oblastveni organi že leta 1942, predvsem na osvobodjenem, pa tudi na kontroliranem in ponekod celo na okupiranem ozem-

ljudstvu. Izrekel za novo demokracijo in na narodni enakopravnosti zgrajeno Jugoslavijo. Sprejel je sklep o predstavitvi in vodstvu slovenske narodnoosvobodilne borbe in začasnih organih ljudske oblasti slovenskega naroda v vojnem razdobju. Izvolil je slovensko zastopstvo za II. zasedanje AVNOJ Ltd. Kočevski zbor, ki je bil sicer še pred II. zasedanjem AVNOJ, je bil v vsem delu in sklepih povsem soglasen z II. zasedanjem AVNOJ. Kočevski zbor voljenih odposlancev in izvolitev Plenuma OF, oz. Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora, predstavlja nadalj-

vsega slovenskega naroda in hkrati prvi slovenski parlament, ki se je razvil v pogojih najtežjih borb in deloval v skupni državi federativni Jugoslaviji. Tako je slovenski narod v najtežji dobi svojega obstoja in v času nadčloveških naporov prvič v svoji zgodovini ustvaril v federativni Jugoslaviji svojo lastno državnost in svoj lastni parlament.

Ko danes po desetih letih gledamo na razvoj naše oblasti v tej zgodovinski tako kratki dobi, moramo s ponosom ugotoviti, da smo v vsej tej dobi neprestano razvijali osnovno težnjo osvobodilne borbe, da mora vsa

pritisak satelitov SZ, niti ekonomska blokada nas niso mogli odvrti niti omajati. Vse ljudstvo jugoslovanskih narodov je ob tem polzkusu grobe vmešavanja v naše notranje zadeve nastopilo enotno v obrambo priborjenih pravic, v obrambo neodvisnosti in v obrambo politično, ki jo je uresničevalo naše politično in državno vodstvo pod vodstvom tovariša Tita. Morda je bil edini rezultat tega poskusa nasilja nad našimi narodi in njihovo družbeno ureditvijo, da so se še tisti državljani, ki dotlej niso znali državnosti, pridobiti narodnoosvobodilne borbe in nove Jugoslavije, tega žele tedaj zavediti.

Danes, po 10 letih, je jasno vsem onim v inozemstvu, ki bi radi s pritiskom ali s tako imenovanimi dobrimi nasveti spreminjali stanje pri nas, da je to nemogoče! Na temeljih, ki smo jih postavili leta 1944 in dosledni že tedaj postavljenim načelom razvijanja vedno novih oblik družbenega upravljanja vzgaja naša socialistična stvarnost neprestano najširše ljudske množice v upravljanju, v gospodarstvu s splošnim ljudskim premoženjem in reševanju vseh problemov, ki se neprestano pojavljajo pred njimi.

Vsa elementarna energija ljudskih množic, sproščena v dobi osvobodilne borbe, se uveljavlja bolj in bolj. Vse to pa se odraža tudi v razvijanju naše zakonodaje, ki liče neprestano načina, kako uzakoniti vse silne revolucionarne spremembe v naši družbi na poti v socializem. Vse to se kaže v neprestanem razvijanju našega parlamentarnega delovanja, ki je danes že lahko vzor vsem drugim narodom, kako lahko ljudstvo neposredno odloča o vseh vprašanjih.

Takšen razvoj nove socialistične Jugoslavije predstavlja v današnji socialistični stvarnosti na svetu edinstven primer, kako lahko žive pri resnični družbeni ureditvi razni narodi, združeni v borbi za lepše življenje in v borbi za neodvisnost. Zaradi tega tudi mednarodni ugled Jugoslavije stalno raste. Prav tako je socialistična Jugoslavija lahko primer, kako v težnji za ohranjanje lastne neodvisnosti in v obrambi proti agresiji prija-teljsko sodeluje tudi z državami različnih družbenih ureditev.

Ko ob 13. obletnici Dneva vstaje praznujemo tudi 10. obletnico ustanovitve naše ljudske skupščine, lahko s ponosom gledamo na ta herojski in politično dalekovidni akt naše osvobodilne borbe. Prav tako lahko s ponosom gledamo na razvoj in napredek naše socialistične domovine v 10 letih, napravljenih na temeljih, sprejetih na I. zasedanju SNOS in II. zasedanju AVNOJ. Ko se pripravljamo na ta praznik, moramo ponovno ugotoviti, da je bila napravljen na pot dostojna žrtve, ki smo jih dali zato, da lahko živimo danes v svobodni in neodvisni socialistični Jugoslaviji. Niko Šilih

V Kočevju so ustanovili Društvo prijateljev mladine
Pripravljalni odbor Društva prijateljev mladine za kočevski okraj je sklical v preteklem tednu ustanovni občni zbor. Po poldnevni in zelo zanimivi razpravi o delu med mladino je bil izvoljen odbor, ki bo imel odgovorno nalogo za uspešno vodstvo Društva prijateljev mladine.

Nikolaj Pirnat: Borili so se kakor levi

lju. Ti naši osnovni oblastveni organi so opravljali vse oblastvene naloge, ki jih je narekovala osvobodilna borba in katere je bilo mogoče v danih pogojih opravljati. Tako je v času največjih zmag fašizma že rasla nova ljudska oblast na vse širšem ozemlju. Delo teh prvih osnovnih oblastvenih organov na osvobodjenem in neosvobojenem ozemlju je predstavljalo uveljavljanje silnih ustvarjalnih energij naših ljudskih množic, hkrati pa je predstavljalo tudi dragocene izkušnje za daljnje razvijanje naše oblasti.

Kapitulacija fašistične Italije, ki je pomenila za velik del slovenskega naroda konec stalne okupacije in nadaljnji silni razmah osvobodilnega gibanja, je omogočila velik korak v razvijanju naše oblasti. To nam je omogočilo tudi, da so se na osvobodjenem ozemlju že sestali izvoljeni odposlanci iz skoraj celotnega ozemlja Slovenije na Kočevskem zboru. Ta zbor je izvolil Slovenski narodnoosvobodilni odbor, sestojel se iz 120 članov. Kočevski zbor je kot voljeni organ slovenskega ljudstva že sprejel nekaj važnih sklepov, predvsem pa se je na-

nji veliki korak v razvijanju naše ljudske oblasti v sklopu bratskih narodov federativne Jugoslavije.

Ogromen razmah osvobodilnega gibanja in veliki uspehi v borbi z okupatorjem, pojemanje moči fašistične armade in vse večje simpatije v svetu za odločno borbo jugoslovanskih narodov, vse to je omogočilo že februarja 1944. leta konstituiranje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta kot prvega predstavniškega organa slovenskega naroda. Ker na Kočevskem zboru niso mogli biti dovolj zastopani vsi predeli Slovenije, je bilo v SNOS izvoljenih še 60 novih članov. Tako je SNOS predstavljala dejansko predstavništvo

oblast izvirati iz ljudstva in biti v rokah ljudstva. Na tej težki poti, ki smo jo uresničevali v teh 10 letih skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi pod vodstvom tovariša Tita, nas niso nobene ovire in težave mogle zaustaviti. Propadli so vsi poskusi naše domače reakcije, ki je ob podpori raznih reakcionarnih krogov inozemstva in naše emigracije poskušala zavirati ta razvoj, še vedno upajoč, da bo mogoče s pritiskom in grožnjami naše narode obrniti na staro predvojno pot. Od te poti nismo odstopili niti pod pritiskom Sovjetske zveze, ki je hotela svoj sistem absolutne moči birokracije vsiliti tudi nam! Niti resolucija IB, niti vojaški

Oglejte si gospodarsko razstavo v Črnomlju

Odbor za prireditve proslave desetletnice SNOS v Črnomlju je vključil v slovenski tudi gospodarsko razstavo, ki bo urejena v Črnomlju. Vabimo vse udeležence prireditve v Črnomlju, da si med drugim ogledajo tudi gospodarsko dejavnost Bele krajine in napredek v posameznih panogah.

Posebno zanimiv bo prikaz po-vojne izgradnje industrijskih objektov in njihov napredek. Razstavljali bodo tovarna »Bel-sad«, »Belokrajinka«, bivša tovarna učil, ki je v reorganizaciji, Belokranjska livarna, razna druga manjša podjetja in posamezni obrtniki. Zanimiva bo razstava grafičnega mar-morja, ki prav zdaj pripravljajo povečanje svoje proizvodnje. Kakor na vseh belokranjskih razstavah doslej, pa bodo tudi tokrat vzbujali posebno pozornost izdelki belokranjskih domačih obrti, predvsem izdelki tkalstva, veznine in domače preproge.

VREME

za čas od 16. do 25. julija
Pred 20. julijem še močno deževno vreme, nato sončno, vendar s pogostimi krajevnimi nevihtami.

Objavljamo spored prireditev, ki bodo v Beli krajini v času pred 22. julijem in na Dan vstaje 22. julija

- 17. julija 1954:
ob 18. uri: odkrije Radio Ljubljana spominsko ploščo v Črnomlju;
ob 20. uri: priredi Radio Ljubljana-svečano radijsko oddajo iz Prosvetnega doma v Črnomlju.
- 18. julija 1954:
ob 11. uri: odkrije Svet za zdravstvo in socialno-politiko LRS spominsko ploščo na Črešnjevci pri Semiču;
ob 15. uri: letalski miting na Krasincu.
- 19. julija 1954:
ob 10. uri: odkrije spominske plošče Invalidskega pevskega zbora na Planini.
- 21. julija 1954:
ob 11. uri: odkrije Glavni odbor ZB spominsko ploščo Stanetu Rozmanu na bivši bolnišnici na Kanjžarici — program;
ob 19. uri: odkrije CK LMS skupno z Društvom pravnikov LRS spominsko ploščo na Suhorju — program;
ob 11. uri: odkrije Glavni odbor RKS spominsko ploščo v Gradcu — program;
ob 11. uri: odkrije Znanstveni inštitut spominsko ploščo v Črnomlju;
ob 11. uri: odkrije spominske plošče Komisije za verska vprašanja LRS v Črnomlju;
ob 14. uri: odkrije Glavni odbor ZB spomenik štirinajsti diviziji na Suhorju — program;
ob 14. uri: odkrije Zveza prosvetnih delavcev LRS spominsko ploščo v Dobljčah — program;
ob 16. uri: odkrije državni sekretariat za notranje zadeve LRS, Uprava državne varnosti — spominsko ploščo na Stražnjem vrhu;
ob 16. uri: odkrije CK LMS in Javno tožilstvo LRS spominske plošče v Semiču — program;
ob 16. uri: odkrije državni sekretariat za gospodarstvo spominsko ploščo v Črnomlju;
ob 17. uri: odkrije spominske plošče GO ZB NOV Slovenije Borisu Kidriču na Dobljčki gori;
ob 17. uri: odkrije spominske plošče CK ZK Slovenije na Dobljčki gori;
ob 17. uri: odkrije Narodna banka spominsko ploščo v Črnomlju na poslopiju bivšega denarnega zavoda — program;
ob 18. uri: odkrije Tanjug v Mihelji vasi spominsko ploščo;
ob 18. uri: odkrije spominske plošče tečajnikom SKOJ-evske šole na Gradniku;
ob 19. uri: odkrije državni sekretariat za gospodarstvo LRS spomenik v Črmošnjicah — kulturni program;
ob 19. uri: odkrije državni sekretariat za notranje zadeve in državni sekretariat za pravosodje LRS spominske plošče v Črnomlju — program;
ob 19. uri: odkrije spominske plošče SNG v Črnomlju;
ob 19. uri: odkrije Društvo novinarjev Slovenije spominsko ploščo v Metliki na Prosvetnem domu — kulturni program;
ob 20. uri: nastop belokranjskih folklornih skupin, telovadcev in atletov na malem stadionu za gimnazijo v Črnomlju.
- 22. julija 1954:
ob 5. uri: zjutraj budnica združenih godb;
ob 8. uri: odkrije Letalska zveza spomenik v Črnomlju pri postaji »Lek« pa spominsko ploščo istotam;
ob 9. uri: v Prosvetnem domu v Črnomlju slavnostna seja Ljudske skupščine LRS in bivših članov SNOS;
ob 10. uri: glavno zborovanje v Črnomlju. Po zborovanju ljudsko rajanje.

Novomeščani!
V petek 16. julija ob 20. uri v DOMU LJUDSKE PROSVETE PROSLAVA DNEVA VSTAJE himna, nagovor in PEVSKI KONCERT Invalidskega pevskega zbora iz Ljubljane Vstop prost!

OBVESTILO

Naročnike in bralce Dolenjskega lista obveščamo, da bo prihodnja številka našega tednika zaradi tehničnih vzrokov izšla v petek 30. julija.

Partizanski pozdrav

Belokranjecem, borce in aktivistom NOB ter vsem ostalim gostom!

Okrajni ljudski odbor
Okrajni komite ZKS - Okrajni odbor SZDL - Okrajni odbor ZB Črnomelj

Spomenik na Planini in planinski dom na Mirni gori — lep začetek proslav

Od številnih proslav po vsej Beli krajini ob zgodovinskih praznovanju desete obletnice prvega zasedanja SNOS v Črnomlju in Dneva vstaje, sta bili prvi proslavi v nedeljo 11. julija. Na Planini pri Semiču je svet za zdravstvo in socialno politiko LRS odkril spomenik partizanskim bolnišnicam na Rogu, obenem pa je bil ta dan svečano odprt novozgrajen planinski dom na Mirni gori.

Svečanosti na Planini so se udeležili številni predstavniki ljudske oblasti in množičnih organizacij črnomajškega in novomeškega okraja, člani Izvršnega sveta LRS in Centralnega komiteja ZKS, ljudski poslanci, veliko število zastopnikov najvišjih zdravst-

venih ustanov in organizacij je bilo v zavetju Roga zgraz-z dr. profesorjem Pavlom Lunackom, starostu partizanske sanitete na čelu, bivši borci, sanitetno osebje in lepo šte-vilo prebivalcev iz Bele kra-jine in okoliških vasi. Skupno je proslavi prisostvovalo nad 1000 ljudi.

Spomenik je odkril s kratkim nagovorom predsednik sveta za zdravstvo in socialno politiko LRS tovariš Tone Fajfar, takoj nato pa je dr. Mušič, predsednik Društva zdravnikov Slovenije, položil na spomenik lep venec. Prof. dr. Lunaček je v daljšem govoru podrobno orisal nastanek, razvoj in delovanje partizanske sanitete vse od začetka pa do osvoboditve. Od 16. junija 1942 do osvoboditve

je bilo v zavetju Roga zgraz-jenih 23 bolniških postojank, skozi katere je šlo veliko ranjenih in bolnih partizanov. Centralna vojna partizanska bolnica je imela skupno v vseh postojankah 1400 postelj. V njej se je zdravilo v času NOB nad 22.000 ranjenih in bolnih partizanov. Navzlic velikanskim težkostim in izredno hudim razmeram, v katerih so poslovala partizanske bolnišnice, je bilo okrog 85% vseh ranjenecv in bolnikov spet vrnjeno v bojne enote. Poudaril je, da je partizansko vodstvo tudi v saniteti doseglo prav take uspehe kot na vojaškem polju. Zastopnik vojaške sanitete dr. Stefan Šobar pa je poudaril, da so bili

(Nadaljevanje na 3. strani)

Za kaj bodo lahko zasebni kmetje najeli kredite

Za sadovnjake, hmeljnike, plemensko živino, za reprodukcijska sredstva in orodje ter za gradbene potrebe in hišno opremo

Zvezni izvršni svet je odobrila kmetom, registriranim ribičem, članom kmetijskih in ribiških združenj, da lahko z določenimi pogoji dobivajo od Narodne banke in kmetijskih združenj kredite. Odobreni kredit je treba potrošiti za nakup reprodukcijskega gradiva (umetnih gnojil, semen, pogonskih snovi itd.), gradbenih potrebščin in potrebnega blaga (razen živil), vrniti pa v enem letu, dalje za nakup štedilnikov, radio aparatov in pohištva (takšne kredite je treba vrniti v treh letih), in za nakup kmetijskih strojev in orodja, opreme za umetno namakanje ter kmetijskega in drugega orodja (te kredite je treba vrniti v petih letih). V petih letih je treba vrniti tudi kredite, ki jih dodeli zasebni kmetje za ureditev sadovnjakov, vinogradov in hmeljnikov in za nakup vprežne in plemenske živine. Narodna banka lahko daje kredite kmetom neposredno ali preko kmetijskih združenj. Investicijske kredite lahko daje samo Narodna banka, in sicer s posredovanjem kmetijskih združenj.

Višina kredita se določi po kmetovem letnem dohodku, ki je podlaga za odmero davkov. Za določanje višine kreditov so vzeli različne odstotke po rokih odplačila: za kredit z enoletnim odplačilom 20 odstotkov, za kredit z dvema letoma 30 odst., za kredit s petimi leti odplačila pa 35 odst. osnove za odmero davkov. Prosilci, ki imajo 200.000 din dohodkov, lahko n. pr. dobe 40.000 do 100.000 din posojila, kar je odvisno od roka odplačila. Znesek kredita po tem odloku Zveznega izvršnega

sveta pa je možno znižati za znesek proslilcev dolgov, nastalih na katerikoli podlagi. Preden kmetje zaprosijo za kredit, morajo poravnati zaoštele davke, preden pa ga začne uporabljati, morajo položiti upniku v gotovini 10 do 20 odstotkov odobrenega kredita. Višino te vsote določi upnik po proslilčevi kreditni sposobnosti. Koristniki kredita bodo plačevali 6-odstotne letne obresti.

Odlok pravi, da lahko kmetijske zadruge posredujejo pri

dajanju kreditov, lahko pa tudi neposredno dajejo kredite, če so kreditno sposobne. Kmetijske zadruge, ki bodo neposredno dajale kredite za zasebnim kmetom, lahko dobe pri Narodni banki kredit proti 4 odst. obrestim. Narodna banka pa jim bo dajala 1 odst. provizijo od zneska odobrenih in uporabljenih kreditov.

Ta odlok Zveznega izvršnega sveta je zlasti važen za povečanje kmetijske proizvodnje in za razširitev blaginje in prometa še posebej. Kmetom in ribičem je zdaj omogočeno, da v celoti uporabljajo popuste pri nakupu kmetijskih strojev in orodja ter drugih industrijskih izdelkov, potrebnih za pospeševanje kmetijstva. Zaradi zelo visokih cen mnogo srednje premožnih kmetov doslej ni moglo kupiti kmetijskih strojev in orodja. Ni dvoma, da bo vas z uporabo kreditov in popustov dobila najpotrebnejše industrijske izdelke, brez katerih si povečanje donosa ne moremo misliti. Kmetom je zdaj omogočeno, da posvetijo večjo pozornost pospeševanju sadjarstva in vinogradništva.

Dodeljevanje kreditov zasebnim proizvajalcem je važno tudi zato, ker so vplivalo na promet z industrijskimi izdelki in povečalo blaginjo izmenjav med mestom in vasjo.

Za nekaj ovčjih stopinj-smrtno sovraštvo in 50.000 din stroškov

To je bilo spet, kot tolikokrat, pod Gorjanci, kjer trma in zloba povzročata toliko zla, mnogo več kot vse druge nesreče skupaj. To zlo je toliko huje, ker nima konca in kot rakasta rana razjedla so žitje tam, kjer je to najbolj potrebno in korist posameznika in celotne družbe.

Leta 1951 je sneg v Suhadolcu zgodaj skopnel. Z februarja so kmetje spustili ovce na prosto. Tudi posestnik Bele je spustil ovce na pašo, pasla pa jih je 10-letna hčerka. Ta se je zamotila z drugimi otroci in ovce so stopile na svet sosed Janeza Gorence in menda šle na njegove tropine. On je ravno kahal žganje in je baže ovce nekajkrat zapodil stran, pozneje, ko so se spet vrstile na njegov svet, je tri zaprli v svinjak, zapah na vratih pa zabil z žebli. Beletova hčerka je odtihala k očetu in ostali družini v vinograd ter povedala, kaj se je zgodilo z ovcami. Bele je poslal domov 19-letnega sina Antona, češ pojdi k sosedu in mu reci, naj da precenti, če so ovce napravile kaj škode, ovce pa izpusti. Pripravljen sem plažati škodo, samo pove naj, koliko je.

Kako se je stvar potem razvijala, je težko točno ugotoviti. Gorenc je kahal žganje in Bele Anton trdi, da ga je Gorenc na njegov predlog, naj pove koliko so ovce naredile škode in jih izpusti, napadel s sekuro. Spoprijela sta se na Gorencem dvorišču. Bele je Gorencu izvil sekuro iz rok ter odbil zapah na vratih

hleva, da so šle ovce ven. Potem je bila tudi njegova semina. Gorenc je med tem prinesel gnojne vile in pretep se je nadaljeval, dokler ni Gorenc dobil udarca s sekuro, ki mu je prelomil levo roko. Tudi Bele je dobil nekaj udarcev z vilami.

Gorenc je poklical rešilni avto, ki ga je zapeljal v novo mesto bolnišnico. Po treh dneh zdravljenja so ga odpeljali domov z roko v mavcu. Nato se je začela pravda. Najprej na kazenskem sodišču, kjer so po več razpravah oboji prostili kazenske odgovornosti, ker sta bila po izvedbah oboja kriva pretepa. Ni šlo pa tako lahko na civilnem sodišču glede odškodnine. Gorenc je zahteval povrnitev vseh stroškov, odškodnino za zmanjšano storilnost in 30.000 din za bolečine. Z med pravdo je navedel, da je bil poškodovan tudi na glavi, češ da je imel predrti lobanjo in da zato čuti posledice. Ker iz opisa zdravljenja v novomeški bolnišnici ni bilo razvidno in mu je sodišče odre-

kalo pravico do odškodnine za tako poškodbo, je odšel v Ljubljano na kliniko, kjer so mu napisali izvid samo o posledicah, ne pa o poškodbah glave. Sodišče je zahtevalo, da za pregleda primarij novomeške bolnišnice dr. Bajc, toda Gorenc ni hotel k njemu. Tudi na dan razprave 24. junija je odklonil rentgenski pregled na navedenem specialistu. Trdil je, da so mu v Ljubljani baje rekli, naj ne hodi nikakor na pregled, ker je to nepotrebno.

Vse obzorde je vreden našel, kako je hotel Gorenc v tej pravdi uveljavljati svoje pravice. Po njegovem so sodišče, javno tožilstvo in ostale ustanove v Novem mestu pripranske, zato se zanje ne zmeni. Za njega je odločilno samo, kar rečejo v Ljubljani ali se kje na višjem mestu. Trdil je, da bo o tej zadevi razpravljali in menda tudi odločil. Centralni komite ZKS Beletovega sina je prikazoval kot hudega pretepača in velikega nasprotnika osvobodilnega gibanja v času NOB, če-

OD TEDNA DO TEDNA

Nas trenutno najbolj zanimiva tržaška vprašanja, o katerem je mogoče reči, da se bliža sporazumni rešitvi. Tako za zdaj presojamo po pisanju tujega tiska, najbrž pa bomo kmalu zvedeli tudi za uradna stališča.

Razvoj tega vprašanja v zadnjih letih nam je prav dobro znan. Kot posebno značilnost pa naj spet omenimo, da je ta razvoj vseskozi spremljala realistična in miroljubna politika Jugoslavije. Ohranitev miru na svetu je bilo prvo vodilo, ki ga je imela naša vlada pred očmi, ko je, zavedajoč se velikih žrtv, nastopala z novimi in novimi predlogi, da bi vsaj začasno spravili z mednarodnega

dnevnega reda to košljivo vprašanje. Šele v zadnjem času pa so izkazali tudi naši južni sosedi nekoliko več realizma, tako da bi bilo mogoče sedanjsko položaj po svetu primerno urediti tržaški problem. Kolikor je doslej jasno, bi v bistvenih črtah sporazumna rešitev določala naslednje:

Dokončne zahteve Jugoslavije in Italije bi za zdaj pustili ob strani, ker bi bil to s pravnega vidika začasen sporazum, po katerem bi Italija prevzela upravo cone A in Trsta, Jugoslavija pa upravo cone B. Določili bi je manjšo ozemelsko spremembo ob meji obeh con, tako da bi nekaj izrazito slovenskih vasi dobila Jugoslavija, mali del v severozahodni coni B pa Italija. Trst naj bi dobil lokalno samoupravo, kar je zlasti pomembno za koristi tržaškega zaledja, saj vemo, da je gospodarski pomen mesta in pristanišča tesno povezan z zalednimi kraji. Nadalje bi imela Jugoslavija v tržaškem pristanišču določene olajšave, hkrati pa predvidevajo s pomočjo za nedolga leta gradnjo novega pristanišča na jugoslovanskem ozemlju. Končno pa moramo kot izredno pomembno določiti omeniti obojestransko poročilo, ki naj bi jih obe državi dala drugi glede narodnostnih manjšin. Pri tem bi bila Italija obvezana povrniti Slovincem gmotno škodo, ki so jo našli ljudje utrpeli med dolgoletnim nacionalnim in gospodarskim zatiranjem pod Italijo.

To so v precej grobih obrisih nakazana določila, po katerih bosta Jugoslavija in Italija na za zdaj zadovoljivo način sprejeli obveznosti glede rešitve tržaškega problema, s tem pa tudi našli osnovo za ureditev splošnih medsebojnih odnosov. V celoti vzeto služijo ta prizadevanja stvari miru in za brez dvoma precejšen prispevek

zboljšanju mednarodnega položaja.

Kajti če na splošno pregledamo ostale politične dogodke po svetu, kaj hitro spoznamo, da bi na vseh koncih potrebovali takih odločnih posegov, ki bi pomagali blažiti mednarodno napetost. Priznati sicer moramo, da vselej niso posve opustile prizadevanj po sporazumnem urejanju spornih vprašanj. Zevneva je postala spet vse pozornosti vzbujajoče središče, saj so se na nadaljevanju azijske konference zbrali zunanji ministri vseh prizadetih držav — razen Amerike, ki pa je navzile vse poslala svojega zunanjega ministra Dullesa na pomembne razgovore v Parizu s kolegom iz Pariza in Londona, Mendès-Francisom in Edenom.

Indokina je krepko razgibala vse prizadete države, saj zdaj spet vsepovedno govore o kritičnem položaju. Najbolj kritično je seveda za Francijo in za njeno vlado pod Mendès-Francisom, ki je do 20. VII. napovedal ureditev tega vprašanja. Ta rok se z vso naglico približuje in različni interesi diplomatskih akcij so na delu, da bi vsaka dosegla svoje koristi. Zato pa vsebuje nadaljevanje ženevske konference vrsto zanimivih kombinacij, ki jim za zdaj še ne moremo videti razpeta. Tako bo zelo zanimivo spremljati stališča vzhodnih delegacij z Molotovom in Ču En Lajem, potem je precej odvisno od Amerike, katere odločitev, da ne bo poslala svojih vidnejših zunanjepolitičnih moč v Zvezo, so po svetu precej odločno grajali, končno pa bo treba spoznati, kako se bo nagibal London, kakor so razgovori v Washingtonu poudarjajo, da ni nikakih nesoglasij več med Veliko Britanijo in ZDA. Za zdaj je mogoče najbolj točno uganiti, da bo bržčas britansko posredovanje odigralo najvažnejšo vlogo.

2 milijardi kilovatih ur v naši največji hidrocentrali

Na reki Cetini so začeli s pripravljalnimi deli za gradnjo največje hidrocentrale v naši državi. Ko bo gotova, bo nova elektrarna dajala dvainpolkrat več elektrike, kakor Jablanica in bo krila 42% vseh potreb LR Hrvatske. Letna zmogljivost te hidrocentrale bo 2 milijardi kilovatih ur, proizvodnja električne energije pa bo 3 krat cenejša od sedanje povprečne proizvodnje.

Dopisujte v »Dolenjski list«

Odgovor iz Mirne peči

Tovariši Adalbert Božič, Franc Grandžijelj in Izidor Murn so na članek »Mirnepeški gasilci pišejo« (Dolenjski list št. 27) poslali uresničeno našega tednika daljšo pismo, iz katerega objavljamo naslednje glavne misli:

»V objektivno pojasnilo na omenjeni dopis, dajemo bralecem Dolenjskega lista sledeče pojasnilo: Gasilsko društvo in njegovo delo je tako humano, da zasluži vse priznanje in pomoč javnosti. Mi nimamo namena kritizirati društva, temveč posamezne članke gasilske organizacije, posebno se funkcije, njihov odnos do družbenih organizacij ter njihovo delovanje v njih. Takoj uvodoma poudarja pisec omenjenega članka, da tvorijo gasilsko društvo v Mirni peči delavci, kmetje in obrtniki, kar smatramo za pravilno, čudimo pa se, zakaj so ignorirali proslavo praznika delovnega ljudstva? Zakaj se niso povezali z ostalimi družbenimi organizacijami pri sestavi programa in zakaj niso prišli na proslavo? Ta očitek velja za večino, saj je znano, da bi se gasilci udeležili proslave, če bi bil njihov predsednik s poveljnikom izdal potrebna vabila za svoje članstvo. Čudimo se, da so nas sami funkcionarji gasilskega društva pri pripravi proslave občinskega praznika, prvega maja in v Titove štate razočarali s svojim čudnim odnosom. Naj navedemo nekaj konkretnih primerov.

Za 1. maj je bil poveljnik gasilskega društva Karel Galič zadolžen za ureditev dvorane, česar pa ni storil v polni meri in je to

ustvarilo nerazpoloženje. Tov. Galič je bil med drugim zadolžen za klop, a je dal pripeljati mokre deske, pa še te zelo pozno, čeprav je bilo rečeno, da bi za dan naredili klopi Remont, a Galič se je izgovarjal, da ni časa. Za nastop gasilcev 9. maja pa je dal narediti klopi v rekordnem času! Predsednik gasilskega društva in predsednik občinskega TO tov. Janez Spendal se niti proslave 1. maja ni udeležil!

Za izvedbo Titove štate smo vabili zastopnike vseh organizacij k sodelovanju, toda sekretar in poveljnik gasilskega društva se je sestanika nista niti udeležila. Sekretar društva je bil neposredno pred sejo še osebno povabljen, a se je izgovarjal, da se ni obrnil na dan Titove štate pa so gasilci govorili, da jih niso povabili na sejo zaradi organiziranja štate in so mislili, potem kar po svoje delati. Zgodilo se je, da je gasilec še čakal na Vihrni na štate, ko je ta že krenila iz Mirne peči.

Pred nedavnim je bil sekretar Anton Stemberger pri sekretarju občinskega društva SZDL in ga spraševal, če mora sekretar gasilskega društva biti tudi član SZDL. Mišljenja smo, da mora biti sekretar gas. društva med prvimi sodelavci SZDL, če hoče v socialističnem duhu vzgajati svoje članstvo. Z daljšim časom nismo opazili ne njega ne njegove žene na sestankih SZDL. Na podlagi tega je bil tov. Stemberger kritiziran na nekem sestanku SZDL v socialističnem duhu pravilno. Takoj po tem sestanku je njegova žena prinesla blaginjskičarki Merzeljevi tisočak, češ da bo plačala člana-

Dokušanje v dolini Kostelski...

Začelo se je pred letom dni, ko je dala kmetijska zadruga v Fari pobudo za osuševalna dela na področju vasi Slavski laz, Fara in Vas. Zamotljivo področje obsega približno 30 hektarov, ki pomenijo veliko površino, če računamo, da imajo naši kmetje povprečno 1 hektar obdelovalne zemlje. Kmetij-

ska zadruga je s svojimi sredstvi naročila strokovnjake zadruga podjetja Agroobnove, da so izdelali načrte za osušenje močvirnih površin. Predračun je pokazal, da bi osuševalna dela stala okoli 4.500.000 din ali 150 tisoč din od hektara. Ta vsota je seveda za izredno skromne razmere kostelskega kmetiča prilično visoka in je bilo treba misliti in računati na ugodne kredite in delno tudi na pomoč skupnosti. O našem kreditu se je razpravljalo še pred novim načinom kreditiranja, toda uspeh je bil slab — razen v Slavskem lazju, kjer je bila večina za natečaj kredita. Kaže, da je vzrok slabemu uspehu slaba kreditna sposobnost kostelskega kmetiča, veliko pomanjkanje smisla za dolgoročne investicije in tudi strah, oziroma nezaupanje v to koristno akcijo.

V tem je stopila v veljavo nova uredba o kreditiranju ter je kmetijska zadruga v Fari, ki je vendar prosila za investicijski kredit, pri natečaju propadla, kajti sorazmerno za opreznost prebivalstva je ponudila 1-odstotno mero na 30 let odplačila.

Ko je postalo jasno, da po tej poti ne bo mogoče ostvariti toliko potrebnih melioracij, so organi ljudske oblasti, upoštevajoč, da je ta oblika gospodarske pomoči v tem kraju najprikladnejša, poslegli vmes in zagotovili sredstva za osuševanje brez kreditov. Nujno pa je, da lastniki zamotvirnih zemljišč organizirajo »Vodno skupnost«, ki bo skrbela za vzdrževanje melioracijskih naprav ter bila porok, da denar vložen v kanale in drenažo, ne bo čez nekaj let propadel.

Z organizacijo vodne skupnosti pa se je začelo drugo dejanje tragikomedije. V Vasi in Fari nočejo v »Vodno skupnost«. — Ljudje sploh ne pridejo na ustanovni občni zbor, a prisotni izjavljajo, da ne podpisajo pristopnih izjav, ker je prenevarno obvezati se na plačilo letne članarine! Razen tega pa je članstvo dedno in se prenaša iz očetov na sinov. Težko je reči, ali so padle na plodna tla parole sovražnikov naše družbene ureditve, ali je zaostalost vzrok temu, da ljudje gledajo v »Vodni skupnost« neko »past« ali »zanka«? Najbolj zanimivo pa je, da niso hoteli podpisati pristopnih izjav niti zadržani uslužbeni, poslovodci, ki jim je skupnost omogočala s svojo popustljivostjo in nebudnostjo masne zasluske!

Opazovalce

Pa ne da bi javnost sodila Kostelce po Vaščanih in Priprahcih. V Slavskem lazju pišejo sedaj tretje dejanje, ko so začeli s pomočjo ljudske oblasti z osuševanjem. Upajamo, da bo konec srečen in da si bodo davke znižali z večjimi prideki sladke krme in ne, kakor to mislijo modrijani iz Vasi.

Opazovalce

Poglejmo stvar tudi od druge strani

Večkrat slišimo, da v mestnem gostinskem podjetju v Črnomlju potreba ni taksa, kaj bi morala biti. Kritika res ni čisto brez osnove, potrebno pa je stvar pogledati še od druge strani. Pri tako naporni zaposlitvi ni mogoče zahtevati od osebja boljše postrežbe. Strežni osebje je dnevno zaposleno nepretrgoma po 14 do 18 ur in to tudi ob nedeljah. Tovaršice so same potoliče, da skoraj ne poznajo počitka; nimajo niti toliko prostega časa, da bi si uredile najpotrebnejše oseb-

Izšel bo zakon o vinu

V začetku julija je sprejela Zvezna ljudska skupščina v Beogradu vrsto novih zakonov, med temi tudi nov zakon o sodiščih in zakon o gospodarskih sodiščih. Ko so med drugim razpravljali o visokih cenah vina in žganja v gostinlah, so ugotovili, da je ob povečani proizvodnji teh dveh pridelkov nujno treba misliti na znižanje cen. Pripravlja se tudi zakon o vinu, ki bo vsekakega pripomočel k izboljšanju položaja na trgu alkoholnih pijač.

Za švico gradimo dve tovarni ladi

Ladjedelnica »3. maj« na Reki je sklenila pogodbo za gradnjo dveh tovarnih ladij z nosilnostjo po 10.500 ton s švicarsko paroplovno družbo »Atlantic« v Lausanni.

Zakaj imamo v Adlešičih luč »na obroke«?

V občini Adlešičih, h kateri spada 21 vasi in zaselkov, sta elektrificirani le dve vasi: Adlešiči in Purga. Drugovi za zunanji vod so postavljeni na Gorenjcih, Vrhovcih, delu Marindola, Vil in Malih Selih, Bednju in Pribrinčih. Skoraj povsod pa manjka še notranja napeljava. Posamezni intere-

TUDI AMERIKANCI GA RADI PIJEJO

Po statističnih podatkih je med 180 milijoni prebivalcev ZDA najmanj 65 milijonov ljudi, ki pijejo alkoholne pijače iz potrebe. Med temi je vsaj 4 milijone takih pijancev, ki pomenijo resen družbeni problem. Njihovo število naraste na leto za 250.000.

Samo v Chicagu, ki je drugo največje mesto ZDA, je kakih 100.000 hudih alkoholikov, ki na ta ali drug način obremenjujejo mestno blaginjo na leto za 60 milijonov dolarjev. Zaradi posledic alkohola je v enem letu izgubljenih v Ameriki najmanj 346 milijonov delovnih ur, kar predstavlja 714 milijonov dolarjev izgube na zaslužku. Statistika tudi dokazuje, da ima polovico smrtnih prometnih nesreč na vesti alkohola.

Kajetan Hrošč:

Tobak, tihotapci in financarji

Bil je zares skromen. Imela je nekaj možnarjev za drobljenje tobaka, nekaj železnih, žimnatih in svilnatih alt, čebre za luženje, mlin za mletje, dva para cokelj za tlačenje tobaka pri luženju in poleg drugih drobnih priprav se tehnično. V tej tovarni so predelovali samo slabše vrste, boljše vrste tobaka sta izdelovali obe drugi tovarni ali pa so že izdelanega uvažali. Glavna uvozna pristanišča so bila Trst, Reka, Bakar in nekaj furianskih luk.

Niti sto let ni prešlo, odkar so spoznali v Evropi to zelišče in ga začeli uživati, ko so spoznali tudi že njegov velik pomen za državno blaginjo. Uvajati so začeli monopolne, v naših krajih v zadnjih desetletjih 17. stoletja. Prvotno jih država ni imela v lastni upravi, marveč jih je oddajala v zakup najboljšemu ponudniku. Ker je bila v onih časihoskimi imeni, ker je bila v

drugačna pravna razdelitev kakor je danes, so tudi monopolne razdelili po deželah. Ena monopolna uprava je obsegala dežele Koroško, Stajersko in Kranjsko. Zaradi goste naseljenosti je bila poraba tobaka razmeroma visoka in zato je bila tej primerna tudi zakupnina. Med nekdanjimi zakupniki najdemo samo močne finančne družbe, ki so bile po večini v lasti Furlanov in Židov. Pogojene zakupnine so bile tudi za sedanje razmere visoke. Zakupnik je plačeval letno državni blaginji za promet s tobakom v omenjenih treh deželah preko en milijon goldinarjev, v enakih mesečnih brokih.

Tobaka je bilo mnogo vrst, kakor ga je še danes. Razlika ni bila samo v kakovosti, marveč mnogo bolj v ceni. Uvoženi tobak so prodajali pod visoko donečimi francoskimi imeni, ker je bila v

onih časih francoščina jezik izobražencev. Med seboj so se kosali tabac d'Espagne (španski tobak), toncar (vrsta tuljencev, ki raste na Guajani) in vsebuje kumarin, s katerim so dišavili njuhalniki son d'Espagne (španski otrobi) rapé d'Espagne (španske tropine) itd. Te vrste tobaka so bile izredno drage, saj so ga prodajali lot (17,5 g) od pol goldinarja navzdol. Razpečavali so ga v ličnih škatljicah, medtem ko so cenejšje vrste, ki so nosile tudi navadnejša imena: štrasburški, brazilski, albanski, turški l. p., prodajali po tež. Funkcija tobaka je veljala do poldrugove goldinarja. Izjemna cena, ki je bila nekoliko nižja, je bila določena za vojake in rudarje. Tobaknim založnikom, ki so bili na Dolenjskem v Novem mestu, Kostanjevici, Metliki, Črnomlju, Kočevju, Ribnici in Višnji gori, so ga iz tovarn

razpošiljali kar v sodih. Koliko tobaka so porabili v onih časih, razberemo iz zakupnine, ki so jo zakupniki plačevali državi, in pa iz zalog, ki so jih imele tovarne.

Ljubljanska tovarna, ki ni bila niti velika, kakor smo že videli, je imela navadno na zalogi okoli 2000 škatljic boljših vrst, slabših vrst pa, že izdelanega ali pa v predelavi, čez 200 ton. Koliko časa so te zaloge trajale, sicer ne vemo, toda za leta naprej se gotovo niso preskrbovali. Žraven tega pa so se zakupniki vedno pritoževali, da je na kmetih malo kupčije, močnejši poselotniki pa da so v delavskih krajih, kamor so prištevati okoliške Novega mesta. Višnje gore in Ribnice.

Kakšne so trafike dandanes, vsakdo. Tudi trafikaniti nima jo s tobačnimi izdelki mnogo dela. Kar kdo zahteva mu odštejejo, kupec da denar in kupčija je gotova. V onih časih je bilo drugače. Pisatelj Josip Jurčič je v povesti »Božidar Tirtel« mimogrede opisal takšno tobakarno. Na izvezo pred hišo, kjer bila

trafika, je bil naslikan Turek z dolgo pipo in ob njem dve prekrizani cigari. V trgovini, ki je bila obenem stanovanje, so bili poleg škatle s cigarami še veliki lonci s tobakom. Tem tobakarnam so ljudje dejali »paladac«, kar so si izposodili iz italijanščine in pomeni monopol ali samo prodajo, trafika pa, kakor še vedno rečemo maloprodaji tobaka, je prav tako italijanska beseda in pomeni trgovino. Nekaj pa Jurčič v svoji opazidi ni opazil. To so bile merice, s katerimi so merili tobak. Pri merjenju so se pogosto dogajale velike zlorabe. Med tobak so trafikaniti mešali pepeliko, ki se po barvi ni dosti ločila od pravega tobaka. Ponekod, vendar zelo redko, so tobak prodajali na tehtnico in brezvestni trafikaniti so ga prej namakali v slani vodi, da je pridobil na teži in s tem oškodovali potrošnike. Največ zlorab pa je bilo le pri »meričarjih«. Nekateri so imeli večje, drugi spet manjše, kakšne baže je bil pač trafikanit. Zato se je tobakna uprava trudila, da bi odpravila neprestane pritožbe

tobačnih kupcev in hotela povsod uvesti tehtnice. Ta namerna pa je naletela na odločen odpor vseh trafikanitov. Utemeljevali so ga s tem, da imajo od težkega dela trde roke in ne bi mogli tehtati tako majhnih količin. Če bi tobakna uprava še nadalje vztrajala pri svoji nameri, so govorili, da bodo vrnili »patente«, to je sodobno rečeno, grozili so s kolektivno odpovedjo. Tega se je tobakna uprava ustrašila, ker bi imela veliko škodo. Sama ne bi nekaj časa, preden ne bi organizirala nove trafikantske mreže, ničesar prodala, potrošniki pa bi med tem kupovali tihotapški tobak. Zato so trafikaniti lahko še nadalje merili, čeprav s krivimi mericami.

Prepovedana stvar se zdi marsikomu boljše od dovoljene. Tako je bil v onih časih tihotapški tobak boljše od monopolnega, ne zaradi kakršne koli cenenosti, marveč najbrž zaradi nenavadnosti. V očeh ljudstva so veljali tihotapci za junake, ki se upajo upirati tobačnim biričem. O tobačni upravi in njenih bi-

ričih je vladalo prepoved najslabše mnenje. Od preproste ljudstva pa vse tja do grajščakov in vojaštva so bili vsi enodušni v mnenju, da ni tobačna uprava nič drugega, kakor da vzemirja mirne deželane in jim z visoko ceno tobaka izsiljuje denar. Ta misel res ni bila popolnoma neupravičena, ker so zakupniki hoteli priti s ceno tobaka ne samo na svoj račun in kriti visoko zakupnino državi, marveč si narediti tudi čim večji dobiček, imeli bi res vsjo možnost, če jim ne bi nasprotovali tihotapci z nedovoljeno trgovino. Državna oblast je sicer zakupnikom nudila pomoč pri zasledovanju tihotapcev, toda ta pomoč je bila v večini primerov nezadostna, ker so jim jo nudila podrejena oblastva samo z zakonom prisiljena, simpatije pa so ostale na strani tihotapcev. To se je pokazalo zlasti tedaj, kadar so višje gospodске ukazale grajškim oblastem, naj ujamajo kakšnega tihotapca. Tako zasledovanje nam kaže primer dveh tihotapcev iz Kovorja pri Trzinu na Gorenjskem.

Biev. 23-20

Martin Žugelj: Začetek in razvoj organov ljudske oblasti v Beli krajini

Pred nami je zgodovinska proslava dneva ljudske oblasti in 10. obletnica zasedanja SNOS v Črnomlju. In bi ne bilo prav, če bi ob teh slovesnih dneh šli molče mimo dogodkov, ki so se pred deseti leti razvijali na tem lepem košču slovenske zemlje, v deželici, ki je takrat marsikomu pomenila nov dom, vsem poštenim in napredno usmerjenim Slovincem pa žarišče nastajajoče nove dobe in z njo nove domovine.

Ustanovitev OF

Sovražnik je komaj pregazil našo domovino, ni se utegnil še niti dobro razgledati po nji, že se je tudi Bela krajina priključila ostalim slovenskim predelom in po njihovem zgledu ustanovila OF, borbena organizacija, ki je imela za cilj osvoboditev našega ljudstva izpod tužjega jarma, bila je pa hkrati tudi edini oblastni organ, ki je veljal za vse slovensko ljudstvo.

Po prvem sestanku, konec maja 1941, je bil vzpostavljen prvi okrožni odbor OF; štel je devet članov. Odbor se je takoj lotil dela in ustanovil vsake odbore OF, tako v Črešnjevcu, Metliki, Starem trgu, na Vinici, v Gradcu, Semiču, Dragatušu, Podzemlju, v Gribljah in Krasincu. Tako je bila Bela krajina že sploščka preprežena z mrežo krajevnih organizacij, člani pa so bili do kraja zvesti načelom in programu OF, pripravljeni za vsako dejanje proti sovražniku, da ne bi mirno ždeli na ugrabljeni zemlji. Sabotažne akcije so pokazale, da ne delujejo le posamezniki, pač pa organizirana skupina ljudi, ki pod nobenimi pogoji nečesto trpeti tuje nasilja in so pripravljeni za spopad z zavojevalcem vedno in povsod.

Prvi partizani

Vrhunec ljudskega odpora in življenja naših odborov OF v tej dobi so pa bile tri

Martin Žugelj, predsednik okrajnega odbora ZSRL v Črnomlju

partizanske skupine, ustanovljene na območju Bele krajine: prva je bila nad Semičem, druga v Draščih, tretja pa na Tančji gori. Te skupine je bilo treba oboroževati, to nalogo pa so opravljali OF odbori s svojimi člani. Razumljivo, da organizacija sprva ni mogla zajeti še vsega belokranjskega ljudstva, bilo je potrebno mnogo tveganega dela, sovražnik je imel še neokrnjeno, dobro oboroženo armado in še bolj razširjeno vohunsko mrežo, ki je od začetka posegla v sleherni vas. Delati je bilo treba silno previdno. Za protutež sovražnikovemu vohunstvu je začela delovati obveščevalna služba OF. Vsa ta dejavnost Osvobodilne fronte je potekala brezhbično — izdajstva med našimi ljudmi v začetku ni bilo. Organizacija OF je rasla iz dneva v dan.

OF postaja vseljudska organizacija

Jeseni 1941 so odšle belokranjske čete na večjo akcijo proti Buči na Dolenjskem. Cete so bile dobro oborožene, borci hrabri in polni navdušenja. Toda sledila je tragedija na Lazah in prvi veliki zalet belokranjskih partizanov je za trenutek obstal. Toda res le za trenutek. Ljudje so videli, kako krvavo zavojevalec kaznuje, kako lakoten je naše krvi, krvi ljudi, ki

niso hoteli drugega, kot živeti na svoji zemlji svobodno, človeka vredno življenje, ki so hoteli braniti svoje pravice in svoj dom. Tega pa krvoločni fašizem ni maral razumeti in se je zatekel v zločine. Prelitia kri pa v uporna srca ni vtila strahu, rodila je le še hujše sovraštvo do nasilja.

Izvršni odbor OF Slovenije leta 1945 na Doblički gori v Beli krajini

Po kratkem zastoju je bil ustanovljen nov okrožni odbor, ki ga je vodil Ivan Novak-Očka, člani pa so bili Franc Kočvar, Jože Kos, Milan Vrtačnik, Jože Železnik in Branko Pantič. Ta reorganizacija je bila januarja 1942, že naslednji mesec je pa okrožni odbor začel ustanavljati rajonske odbore OF; z delom so takrat začeli odbori na Suhorju, v Metliki, Semiču, Črnomlju, Gradcu, Dragatušu, na Vinici in v Starem trgu. Na čelu in v odborih so bili ljudje, ki so do konca zvesto in vneto delali za naše osvobodilno gibanje, le pater Norbert, član metliškega odbora, je šel najprej v Rim, odkoder se je vrnil kot belogardist in tako izdal vrsto naprednih ljudi.

Jalovo prizadevanje reakcije

Ze marca in aprila so bili ustanovljeni tudi vaški odbori OF. Organizacija je tako zajela sleherni vas, postala je obče ljudska, resnično množična. Učinek se je hitro pokazal — ljudje so začeli množično odhajati v partizane. Pojavila pa so se tudi že gesla, kot: »Počakajte, čas še ni dozorel«, »Le kaj bodo partizani s svojimi zarjavelimi puškami in podobno. Ampak to so bili osamljeni glasovi prebujajoča se preteklost, ki je iskala prvih prijemov, kako bi obdržala vladajoče položaje ali si jih spet pridobila.

Ljudje tem glasovom niso nasledili. Val upora je bil tako močnejši, da ga nihče več ni mogel zaustaviti. OF je dobila tak zalet in toliko življenjske sile, da je nihče ne bi zajelil, kaj šele strl.

Reakcija pa ni bila na delu samo pri nas. Na jugu naše države je operiral Draža Mihajlovič, nekaj vojni minister kralja Petra; imel je v inozemstvu popolno zaščito in naj bi vnašal zmelo v naše vrste. Toda kot je bilo naše uporniško gibanje previdno in udarno proti tujemu sovražniku, prav tako je bilo previdno proti še nevarnejšemu domačemu sovražniku. Kajti ta si je prisvajal gesla: »Osvoboditi domovino« in podobno, kazal se je ljudem kot zaščitnik domovine, hkrati je pa tesno sodeloval z okupatorjem, hotel za vsako ceno preprečiti sprostitev sil delovnega, svobodnega človeka, ki je bil doslej samo izkoriščen in zatiran, pa si je hotel ustvariti lepše življenje v svobodni domovini, ki je že nastajala pod njegovo borbeno pestjo. Izdajstvo Draže Mihajloviča je bilo od našega skupnega vodstva prav v tej dobi pri nas že dokazano, o

njem je razpravljaj tudi naš rajonski odbor.

Velika odločitev

V začetku aprila 1942 se je pri »Vražjem kamnu«, ob cesti Črnomelj-Krupa, sestal plenum okrožnega odbora OF, ki sta se ga udeležila po dva delegata vsakega rajonskega

skratka — frontni odbori so morali misliti na vse.

Kolikor bohotneje so se širili OF odbori, toliko hitreje je plahnel pogum zavojevalec, toliko bolj se je ozilo po njih zasedeno ozemlje. Majhne postojanke so zapuščali in se zatekali v večje kraje, ki

so jih prav tedaj začeli utrjevati z utrdnjami in bodečo žico. Sovražnik je tako postal sam svoj ujetnik, zunaj žice je pa plalo novo življenje, tam je že klila prava svoboda.

Junija 1942 so bile volitve v narodno osvobodilne odbore, ki so tako postali resnični predstavniki ljudske volje, izvoljeni od samega ljudstva, da pomagajo OF pri delu za ljudsko oblast. Ni bilo nobenih pompoznih zborovanj, »nobel« lokalov ali razkošnih volilnih žar iz pretekle dobe. Na teh volitvah je spregovorila zavest tlačnega delovnega človeka, ki si je sam začel krojiti usodo. Kjer je delal, tam si je tudi izbral svoje zastopstvo. Zanjice so pustile srpe na njivi, obrtniki in delavci svoje orodje in vsi so se polnoštevno udeležili sestanka in volitev. Razneta srca je prevečala ena sama misel: zmagali bomo in šli v lepše življenje! Kajti naš človek je trdno verjel v zmago ljudje se niso ustrašili nobenih žrtev, pripravljeni so bili na vse.

Ljudstvo si samo voli predstavnike

Finančna sredstva so bila potrebna za podporo družinam, katerih hranilec so odšli v partizane; številne družine so imele svoje hranilce po zaporih in taboriščih,

Poročila zadnjih dni kažejo, da bo udeležba prebivalcev novomeškega okraja v Črnomlju na veliki proslavi 22. julija zelo velika. Vsi udeleženci proslave imajo, kot smo že sporočili, 75-odstotni popust na vlaku, zato bodo šli v Črnomelj predvsem z vlaki, bodisi z rednimi in izrednimi. Vožnja z vlakom iz Novega mesta in nazaj bo stala samo 56 din za osebo. Da bo čimvečjemu številu ljudi omogočeno potovati ta dan v Črnomelj, bo na razpolago 26 tovornih avtomobilov, ki bodo zjutraj vozili iz vseh smeri okraja do postaj in zvečer do vlaka nazaj v posamezne kraje. Kamioni, katere bodo dala na razpolago podjetja, bodo vozili po znižanih cenah. Vsak udeleženec bo pred odhodom iz občinskega ali krajevnega zbirališča plačal vožnjo za obe smeri, tako da bo imel zagotovljen prevoz nazaj. Vsak kamion bo imel tudi napisa, da bo vsakdo vedel, s katerim se je pripeljal in kateri ga dolžan zvečer pripeljati nazaj na zbirališče.

Za partizanske patrulje, ki bodo šle iz novomeškega okraja v Črnomelj že 21. julija, je med člani ZB vsak dan večje zanimanje. V glavnem bodo šle na pot štiri patrulje. V zadnjih dneh so imeli v številnih krajih na Kočevskem člani Socialistične zveze sestanke, na katerih so razpravljali o udeležbi na partizanskem slavu v Črnomlju 22. julija. Po dosedanjih podatkih se je za udeležbo prijavilo že nad 2000 ljudi. V Črnomelj bodo šli z avtobusi, kamioni in z vlakom. Iz krajev, ki mejijo na Belo krajino, bodo šli na proslavo tudi z vozovi, nekateri pa s kolesi.

Pred praznikom 22. julija bodo lokalne partizanske patrulje obiskale znane partizanske kraje na območju svojih občin. Dne 21. julija ob 5. uri popoldne bo odšla iz Kočevja močna partizanska patrulja, ki bo štela kakih 100 ljudi, proti Črnomlju. Patruljo bodo sestavljali bivši borci iz vseh predelov Kočevske. Prenočevala bo na Maverlenu, zjutraj pa bo krenila v

Črnomelj. Na svoji poti bodo obiskali kraje, znane iz težkih in slavnih borb narodnoosvobodilne vojne.

Med prebivalstvom na Kočevskem je veliko zanimanje za udeležbo na Dan vstaje v Črnomlju. Naj omenimo, da se ljudje v nekaterih krajih ne strinjajo s predvideno tarifo za prevoz z avtobusom. Ta bo znašala predvidoma 450 din za osebo in bo enotna za prevoz iz vseh predelov Kočevske.

Naši bojni tovariši iz sosednje Bele krajine upravičeno pričakujejo veliko udeležbo na vseljudskem slavu v Črnomlju, predvsem iz svojih sosednjih krajev. Zato naj ne bo bivšega borca ali borke ter ostalih delovnih ljudi iz Kočevske, ki bi ostali 22. julija doma. Na svidenje v Črnomlju!

O. K.

Na juriš

Na juriš

France Mihelič: Na juriš

Kočevska se pripravlja na Črnomelj

V zadnjih dneh so imeli v številnih krajih na Kočevskem člani Socialistične zveze sestanke, na katerih so razpravljali o udeležbi na partizanskem slavu v Črnomlju 22. julija. Po dosedanjih podatkih se je za udeležbo prijavilo že nad 2000 ljudi. V Črnomelj bodo šli z avtobusi, kamioni in z vlakom. Iz krajev, ki mejijo na Belo krajino, bodo šli na proslavo tudi z vozovi, nekateri pa s kolesi.

Pred praznikom 22. julija bodo lokalne partizanske patrulje obiskale znane partizanske kraje na območju svojih občin. Dne 21. julija ob 5. uri popoldne bo odšla iz Kočevja močna partizanska patrulja, ki bo štela kakih 100 ljudi, proti Črnomlju. Patruljo bodo sestavljali bivši borci iz vseh predelov Kočevske. Prenočevala bo na Maverlenu, zjutraj pa bo krenila v

Razpoloženje belokranjskega ljudstva

Ko so narodno osvobodilni odbori razglasili, naj ljudje ne plačujejo okupatorju več davka, so to storili brez oklevanja; nosili so na odbor polovnice, s katerimi naj bi bili poravnani dajatve okupatorju, in zahtevali, da se uničijo, vse dajatve pa prispevali za OF. Ni bilo treba nikakih dolgih prepričevanj, zadoščala je ena sama beseda. Ko je okupator nato poslal med ljudi financarje bivše jug. davčne uprave, so jih ljudje zavrnili, če pa je bil kateri preveč vsiljiv, so ga tudi poučili, kako je treba ravnati in kje je njegovo mesto. Tako so se financarji večkrat znašli v svinjarih in lahko po več dni premljevali, kam naj gredo. Podobnih dogodkov je bilo veliko, vsi pa kažejo takratno razpoloženje belokranjskega ljudstva.

Volitve so bile v Črešnjevcu, na Krvavem vrhu, Čerovcu, Nestopljji vasi, v Strekljivcu in drugod. Najznačilnejši primer sovražnikove onemoglosti so pa bile volitve v neposredni bližini Semiča; sovražnik jih je iz svojih postojank gledal s prostim očesom, pa je bil tako brez moči, da jih ni niti skušal preprečiti.

Ali življenje in svoboda — ali smrt

Sovražnik je še enkrat poskusil svojo moč — julija 1942 v roški ofenzivi, kar je trenutno zavrla volitve delno v metliškem, v celoti pa v črnomalskem rajonu. Ob začetku ofenzive je sovražnik vdrl v bližnje vasi, odganjal ljudi v svoje postojanke, od tam pa v internacijo. S tem je bilo osvobodilno gibanje zelo prizadeto, kajti sovražnik je pobral le naše zveste ljudi, ki so vneto delovali v OF. Prizadeta je bila tudi partijska (Nadaljevanje na 4. strani)

Pohod partizanov skozi Črnomelj

22. julij bomo praznovali v Črnomlju

Prvi so se pojavili v novomeškem okraju Brusničani

...Sedanja faza naše osvobodilne borbe postavlja pred nas nekatere naloge na popolnoma nov način in nekatere popolnoma nove naloge. Doslej je bilo osnovno, čim uspešneje sovražnika politično in vojaško biti. Ni dvoma, da sta ti dve nalogi tudi danes še prav tako važni in nujni. V tem pogledu je naša naloga, da z vso odločnostjo in doslednostjo izvedemo maksimalno mobilizacijo vseh ljudskih in materialnih sil in rezerv, da bi mogli v odločilnih bitkah, ki se približujejo, čim prej doseči na našem terenu odločilno zmago tako nad okupatorjem kakor tudi nad domačimi beloplačniki izdajalci. No, te naloge se pridružuje nova, nič manj važna: treba je utrditi in dalje graditi temelje naše nove državne skupnosti, ki so bili položeni na II. zasedanju AVNOJ. Politična mobilizacija ljudskih množic danes ni več samo vprašanje o tem, ali bodo ljudske množice to državo dejansko smatrale kot svojo, to je, ako se bodo te množice na svojih lastnih izkušnjah prepričale, da so državni organi zares organi njihove lastne oblasti. Zato je v tem pogledu naša osnovna naloga, razvijati organe ljudske oblasti na tak način, da se bo preko njih slovensko ljudstvo uveljavilo kot neposreden urejevalec svoje države in domovine, skratka, da se bo zares začutilo gospodar na svoji zemlji...

...Vsak element oblasti, ki ga osvojimo v naši krvavi borbi proti okupatorjem in izdajalcem, morajo že danes ljudske množice preizkusiti in ga spoznati kot resnično demokratično in resnično ljudsko oblast. Ze v samem začetku morajo na lastnih izkušnjah spoznati razliko med prejšnjim in sedanjim.

EDVARD KARDELJ — na I. zasedanju SNOS

Letalski miting na Krasincu

18. julija, v nedeljo priredi Letalska zveza Slovenije velik miting v Beli krajini. Miting ba na ravnini med Krasincem

Matelj Bor:

Purtizan

Ko bom od doma šel, v culo ne veži mi kruha rženega, ko bom od doma šel, v roko ne stiskaj mi križa lesenega.

Ko bom od doma šel, v časo ne toči mi vina šumečega, ko bom od doma šel, solza ne moči mi nageljna rdečega.

Ko bom od doma šel, jasen pogled naj bo, nočem meglenega, ko bom od doma šel, v srce nalij samo srda ledenega.

in Gribljani ob Kolpi, kjer je bilo za časa NOB letališče za pristajanje naših in zavezniških letal. To je bilo prvo letališče v Beli krajini. Letalska zveza priredi ta miting v proslavo dogodkov, ki so se pred 10. leti dogajali tu in na ostalih letalskih bazah.

Na mitingu bo sodelovalo 5 motornih letal, 2 jadralni in modelarji. Verjetno bodo sodelovala tudi letala JVL.

Dopoldne okrog 10. ure bodo v Črnomlju na fizikulturnem igrišču modelarska predvajanja, popoldanski program pri Krasincu bo pa naslednji:

1) Nastop modelarjev, 2) aerorazpaga dveh jadralnih letal, 3) akrobacije jadralnega letala, 4) polet treh Matajurjev, 5) skok padalca z zadržkom, 6) trije skoki padalcev.

Po programu, ki bo zaključen okrog 5. ure popoldne, bodo poleti nad Belo krajino, ki se jih bodo lahko udeležili stari znanci — partizani.

Letalska zveza Slovenije vabi na miting vse, zlasti pa prebivalce Bele krajine in sosednjih okrajev.

Proslave so se pričele

(Nadaljevanje s 1. strani)

taki uspehi doseženi zato, ker je bilo ljudstvo povezano s partizani. Zdravstveno osebe je dalo tudi svoj krvni davek; v času NOB je padlo 28 zdravnikov in 47 medicincev.

Po govoricah je moški pevski zbor »Fante na vasi«, iz Črnomlja zapel dve pesmi, nakar so Črnomeljke, mladinke nastopile v narodnih nošah s folklorno točko. Sodelovala je tudi godba iz Črnomlja.

Po svečanosti na Planini so udeleženci odšli na Mirno gor, kjer je bil svečano odprt novi planinski dom. Tega, za razvoj planinstva in turizma v Beli krajini tako pomembnega dogodka, so se v velikem številu udeležili tudi planinci in zastopniki planinskih društev iz Ljubljane, Trbovelj, Novega mesta in Karlovc. Velika, trdna in moderna zgrajena planinska kočna na Mirni gori je lepa pridobitev Bele krajine in prizadevno mlado Planinsko društvo v Črnomlju zasluži vso pohvalo.

★525252★525252★525252★525252★525252

Spored gostovanj domačih kulturnih in fizikulturnih skupin v Beli krajini

16. julija: Dramska skupina Črnomelj nastopi v Črnomlju s komedijo: »Za stanovanje gre«.
17. julija: Koncert Invalidskega pevskega zbora v Črnomlju in nastop članov Radia Ljubljana ob 20. uri (pred koncertom in nastopom odkrije plošč v Črnomlju). Nastop dramske skupine Gradac v Gradcu: »Belokranjski kresovi«. Nastop dramske skupine Metlika v Metliki: »Veriga«. Nastop dramske skupine Semič v Semiču: »Krefli«. Nastop dramske skupine Dragatuš v Dragatušu: »Raztrgancie«. Nastop dramske skupine Vinica v Vinici: »Rdeče rože«. Nastop dramske skupine Tribuče v Tribuči: »Domen«.
18. julija: Nastop dramske skupine Črnomelj v Gradcu. Nastop dramske skupine Gradac v Semiču. Nastop dramske skupine Metlika v Črnomlju. Nastop dramske skupine Semič v Metliki. Nastop dramske skupine Dragatuš v Vinici. Koncert Invalidskega pevskega zbora v Predgradu. Nastop dramske skupine Tribuče v Adlešičih.
19. julija: Nastop dramske skupine Črnomelj v Semiču. Nastop dramske skupine Gradac v Dragatušu. Nastop dramske skupine Metlika v Gradcu. Nastop dramske skupine Semič na Suhorju. Nastop dramske skupine Dragatuš v Tribuči. Nastop dramske skupine Vinica v Črnomlju. Nastop dramske skupine Tribuče na Vinici. Koncert Invalidskega pevskega zbora v Metliki.
20. julija: Invalidski pevski zbor priredi koncert v Črmošnjicah. Nastop dramske skupine Metlika v Dragatušu. Nastop dramske skupine Semič na Vinici. Nastop dramske skupine Dragatuš v Predgradu. Nastop dramske skupine Vinica v Semiču. Nastop fizikulturnikov in atletov na malem stadionu v Črnomlju.
21. julija: Koncert Invalidskega pevskega zbora pri tabornih ognjih v Črnomlju — na prireditvenem prostoru v Zlebu. Nastop mladinske kulturne skupine iz Ljubljane s celovečernim sporedom (ob 20.30) v Semiču.

Začetek in razvoj organov ljudske oblasti v Beli krajini

(Nadaljevanje s 3. strani)

organizacija, saj je zgubila veliko članov, še več pa takih, ki so imeli že vse pogoje za sprejem v partijo. Očenica je bila v znamenju požigov, umorov in ropov, pravi pohod barbarskih tolpc, ki so hoteli v krvi in plamenih zadušiti upor našega ljudstva. Toda ne kri, ki so jo prelili hrci, ne kri, ki so jo prelili talci — v Zapudju so pobili osem koskih, ne smrt, ki je kosila

la pomočnike v vaških gospodarskih aktivih. Okrožna komisija ni bila samo izvršni organ, ki naj zbira sredstva za splošno oskrbo, temveč je izdajala tudi odločbe, bila je torej oblastni organ. Izdala je odločbe o zaščiti plemenske živine, o zakolu, o omejevanju kužnih bolezni itd. Zdravstveni aktivisti po vaseh so vključevali žensko mladino, oskrbovali so partizane s perilom, dekleta so prala, krpa-

pravljala rajonski in okrožni odbor OF.

Prva slovenska skupščina

S kapitulacijo Italije je nastopilo prav v Beli krajini čisto novo razdobje. Bela krajina je zadila novo, svobodno življenje, le s kratkimi prekinjavami, kjer so se stekale vse

drugih. Razpravljali so o vseh vprašanih, ki so živo zadevala v takratno in bodoče življenje. O tem nam pričajo že naslovi referatov: O izgradnji in utrjevanju naše oblasti, Gospodarstvo, Prosveita-Zdravstvo.

Temelji naše politične in gospodarske ureditve

Prav na osnovi referatov in po živahnem razpravljanju je bilo sprejetih več odločkov in sklepov. Tako odlok o sklicanju zborov, v katerem je jasno nakazana vodilna misel ljudskega samoupravljanja: »Zaradi prireditve najširših plasti naroda k graditvi naše oblasti, naj KNOO skličejo volilne upravičence svojega območja na javno zborovanje (krajevni zbori volivcev) vsakega pol meseca ter o tem redno poročajo svojemu okrajnemu izvršnemu odboru.«

Ali sklep, ki ureja odnose med Slovenci in sosednjimi Hrvati:

»Zaradi ureditve bratskih odnosov do bratov Hrvatov, ki se skupaj z nami borijo za iste cilje, se pooblašča OIO, da nudi vso pomoč bratom Hrvatom po navodilih predsedstva SNOS.«

Važna sta bila sklepa o organiziranju upravno političnih tečajev v vseh okrajih in o gradbenih delih; s tem je bilo rešeno vprašanje ureditve bolnišnice v Kanižarici, edine bolnišnice za civilno prebivalstvo, saj Bela krajina dotlej sploh ni imela bolnišnice ne zdravstvenega centra. Urejeni so bili prejemki učiteljskega (solstvo je bilo namreč že široko razvito), sprejeti tudi sklepi o preganjanju skrivačev, o kazenskih ukrepih proti prebegom k sovraž-

niku v postojanke, o normiranju cen, o materialni pomoči naši vojski, o kaznovanju tistih, ki ne oddajo predpisane količine hrane in živine itd.

Vidimo skratka, da je že to prvo zasedanje prineslo vrsto sklepov, ki so posegli na vsa področja takratnega življenja in reševali nujna vprašanja, porajajoča se v tej hudi dobi.

Drugo zasedanje — 29. oktobra 1944 — pa je sprejelo sklepe o ustanavljanju okrajnih davčnih odborov, o prijavi, nakupu in prodaji vina, o lovu in ribištvi, o popisu trgovskega blaga itd.

Na barikadah revolucije in upora

Tako je med borbo s sovražnikom rasla in se krepila naša ljudska oblast. Voja in revolucija sta šli vzporedno, obe pa sta bili zmagoviti. Krivice, ki so jih občutili ljudje v prejšnji družbeni ureditvi, so nujno izzvale upor proti izkoriščevalcem, ki so te krivice povzročali. Sovražnikovo nasilje nad našim ljudstvom je pa rodilo odpor, ki je zagorel v oboroženem uporu. Iz ljudstva sta švigla plamena revolucije in upora, uničevala sta preteklost in kovala prihodnost.

Tekla je kri, ker je morala teči! Padale so žrtve, bile so nujne, kajti brez njih se ni še nikoli rodilo kaj velikega. Sredi vsega vrenja, borb, krvi in muk je tudi belokranjsko ljudstvo stalo nepremagljivo na barikadah. Bela krajina je po letu 1943 začela kot simbol bodočega življenja; bila je svobodno otoček v morju krvi in viharju borb. V Beli krajini je rasla nova oblast: ljudstvo jo je krepilo, saj je oznanjala novo dobo, nov čas, novo življenje.

★★★★★★★★

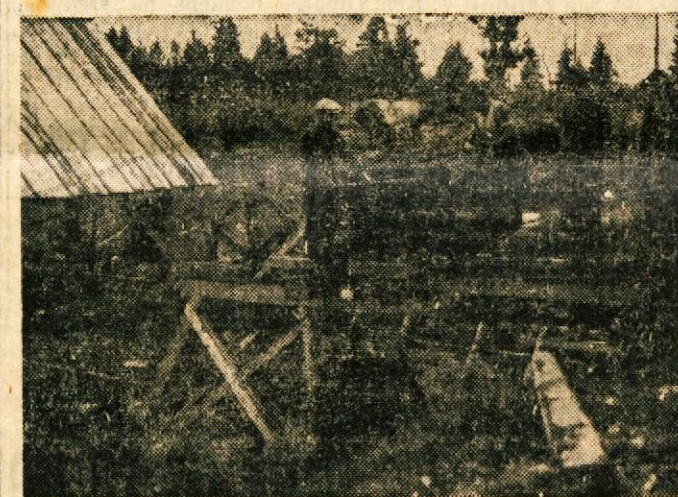
...Zmagovali smo zlasti iz dveh razlogov: ker smo prisluškovali dihanju in hotenju ljudskih množic in ker nismo izgubili izpred oči objektivnih procesov okoli nas. Nismo prehiteli ne enega ne drugega niti zaostajali ne za enim ne za drugim. Držali smo se znanega načela, da se množice uče predvsem na lastnih izkušnjah in da je vsako prehitovanje teh izkušenj kakor tudi zaostajanje za njimi prav tako škodljiva stvar, kakor je škodljivo vsako prazno načrtovanje, ki se ne opira na realne rezultate objektivne okolnosti...

EDVARD KARDEJ

— na I. zasedanju SNOS

★★★★★★★★

Obiščite gospodarsko razstavo v Črnomlju!

Prvi premog so po obnovi rudnika v Kanižarici v jeseni 1944 izkopali trboveljski rudarji

Belokranjska železolivarna Črnomelj

čestita belokranjskemu ljudstvu, vsem delovnim kolektivom in vsem gostom, ki bodo prišli med nas, za letošnji

DAN VSTAJE IN 10. OBLETNICO ZASEDANJA SNOS

IZDELUJEMO:

TRGOVSKO LITINO: vseh vrst štedilniških plošč z obroči, pečnih vratc črnih in niklanih, rešetk, dimniških vratc, podstavkov za kopalne peči, gasperčkov in kurilnih vratc.

SANITARNO LITINO: kanalske mreže — ravne in upognjene, pokrove za jame z okvirjem, omrežje za cestne prekope, okrogle cestne kapice, odtočne rešetke s sifonom.

PREDMETE ZA KMETIJSTVO: lite kotle, gnojnične razpršilce, pluzna kolesa, vretena za grozdne stiskalnice.

PREDMETE ZA SPLOŠNO UPORABO: čevljarske trinožce, zavorne kladice, stojala za vrtno klopjo, kovaške jake.

Izdelujemo ulitke iz sive litine in barvastih kovin. Zahtevajte ponudbo!

Brzjavni naslov: Livarna Črnomelj, telefon št. 26.

Naznanjamo žalostno vest, da se je 13. VII. 1954 smrtno ponesrečil pri svojem delu član našega delovnega kolektiva

VID DRAGOŠ

elektromonter,
član Delavskega sveta

ELEKTRO NOVO MESTO
Uprava v Novem mestu

Pogled na množično zborovanje vojske in ljudstva v gozdu pri Metliki ob prazniku slovenskih in hrvaških brigad 9. julija 1944

naše ljudi v koncentracijskih taboriščih, ne požgani domovi — ničesar ni zaustavilo borečega se ljudstva, ki je imelo samo dve možnosti: življenje in svoboda ali smrt. Očenica je pod udarci borcev slabela in nazadnje splahnela. Posledice so bile sicer težke, toda ne obupne, še manj smrtne. Sovražnik je računal, da bo strah pred barbarstvom in nasiljem ubil upornemu ljudstvu pogum, pa se je zmotil, kajti nasilje in sovraštvo rodilo samo sovraštvo in odpor. Ta zgodovinsko življenjska mladost je bila prav v tem primeru temeljito dokazana.

Ljudska samouprava

Delo, ki je med ofenzivo bilo sicer zastalo, so ljudje nadaljevali. Odbori, v kolikor so bili med ofenzivo prizadeti, so se izpopolnili. Denarni in razni drugi prispevki so spet začeli pritekati. Davčno vprašanje za kritje potreb je bilo rešeno pravilno — premožnejši naj dajo več, kot siromašni. Pa ne samo finančna, tudi druga vprašanja so NO odbori reševali na skupnih vaških sestankih, na primer: koliko hrane bo vas dala za partizane, kako razdeliti zbrani material, kdo je nujno potreben itd. Skratka — vsa življenjska vprašanja, ki so zadevala meščane, so obravnavali skupno in lahko trdimo, da so bili NO prvi zametki ljudske samouprave. Res ni bilo pisanih statotov, govorili je boreči se človek, ki je vedel, kaj hoče danes, in ki je slutil, kaj bo treba v bodoče, kajti spoznal je, kako važno je vprašanje odnosa med ljudmi.

Novo življenje v Beli krajini

Spomladi 1943 je obiskal Belo krajino tov. Kardelj. Svetoval je, da bi ustanovili na osvobojenem ozemlju Bele krajine tudi najrazličnejše aktivnosti, ki bi ljudi še bolj pritegnili k sodelovanju, na primer gospodarske, kulturne, prosvetne in zdravstvene. Osnovna je bila okrožna gospodarska komisija, ki je ime-

la in podobno. Zaživeli so kulturno prosvetni aktivisti in čez osvobodena belokranjska polja je iz loz zadonela nova, doslej neznana partizanska pesem, ki je klicala naše ljudi v partizanske vrste, Italijanom in njihovim pomočnikom belogradistom pa napovedovala skorajšnji konec.

Odpri sta bili dve partizanski šoli: na Suhorju, kjer je poučeval Stanko Vrazec, in na Lokvici, kjer je poučeval naša mladina Kocbekova. Ustanovljene so bile tudi dramske skupine. Tako je med neprestanimi boji vzkliklo novo življenje in vanj niso bili vključeni le aktivisti, temveč je sodelovalo vso belokranjsko ljudstvo.

Gotovo je v zgodovini edinstven primer, da se je vse to zgodilo na ozemlju, iztrganem iz rok okupatorju, ki pa je še živel in trepetal v večjih postojankah; zato ni čuda, da so prihajali na to naše osvobodeno ozemlje mnogi opazovalci IO OF in od drugod, da se prepričajo, kako je z obostojem in delom aktivov, ki se bohotijo pred sovražnikovimi bunkerji in opravljajo tako velike naloge. Naša izkustva so potem uporabili tudi drugod.

Delo sredi sovražnih postojank

Kako strit in onemogel je že bil sovražnik, priča to, da so bili NO odbori tudi v Črnomlju, Metliki, Gradcu in drugod, torej v postojankah, kjer je imel sovražnik še svoje posadke. Prav v teh postojankah so bili zbrani že spomladi 1942 visoki zneski narodnega davka, vprico sovražnika samega. Nekateri so prispevali do 40.000 lir, kar je bilo tudi za tiste čase veliko.

Če omenimo še, da vaški NO odbori niso imeli nadrejenih voljenih organov, je jasno, da se je tu udeleževala resnična volja ljudstva — torej samoupravljanje. Volitve v rajonski in okrožni NO odbor so bile šele 1944, torej po kapitulaciji Italije. Vse funkcije pa sta do takrat o-

je morda Bela krajina lahko nudila borem in aktivistom več ugodja, kot drugi kraji naše domovine, morda več dobrin in razkošja? Ne! Od nekdanje revna in pasivna Bela krajina jim tega ni mogla nuditi. Toda nekaj je bilo, kar je mala Bela krajina nudila v veliki meri vsakomur, zlasti pa borem in aktivistom:

to je bil občutek varnosti in domčnosti, to je bil občutek priljubljenosti pri vseh prebivalcih, vse skupaj pa je bilo odraz spontane privrženosti belokranjskega prebivalstva narodnosvobodilnemu gibanju in njegova pripravljenost, da žrtvuje za to gibanje prav vse!

Tradicionalna belokranjska gostoljubnost se je združila s pripravljenostjo na žrtve za veliko stvar; iz tega je nastala tista povezanost ljudstva in vojske v Beli krajini, ki je rodila tako hrotae sadove. Vse, kar je Bela krajina premogla, vse je bilo skupna last vojske in prebivalstva, vse, dobro in slabo, se je tovariško delilo.

Jasno je, da se pri taki spontani privrženosti narodnosvobodilnemu gibanju v Beli krajini narodno izdajstvo ni moglo razviti v večjem obsegu, navzlic hudim prizadevanjem ostankov klerikalne reakcije. Nasproti več kot 4000 aktivnim borem v brigadah in številnim aktivistom ter pripadnikom zalednih partizanskih enot, je klerikalna hlapčevska svojat skupno s posameznimi fardovskimi priganjci spravila skupaj v Beli krajini komaj kakih 110 belokranjskih aktivistov pa še ti niso imeli v prebivalcih nobene zaslombe, pač pa veliko prezira. Njihova klavna vloga v Beli krajini je bila v glavnem že zapetena s likvidacijo postojanke na Suhorju decembra 1942. Le posamezne skupnice so ostale v sklopu italijanskih postojank do kapitulacije Italije.

Poudaril sem že, da so ljudje v Beli krajini že od nekdanjih sovražnih hlapčevstvih trpeli v škodo lastnega naroda. To dejstvo je prišlo do izraza tudi pri zatiranju narodnega izdajstva v času NOB. Nave-

del bi lahko naštet primerov, ko so preprosti ljudje že leta 1941 množično zahtevali odstranitev in likvidacijo posameznih tipov, ki so se udinjali tujemu okupatorju, ki je bil to na primer prosluli izdajalec Turk iz Nerajca, Schute iz Brezovice, Mihelič iz Sodevca. Boje iz Laz ob Kolpi in drugi. Zaradi budnosti širokih ljudskih množic se tak tipti v Beli krajini niso mogli uveljaviti, ker so bili med množico onemogočeni ter brez vsake zaslombe.

Ko pišemo spomine na te velike, čeprav trpljenja in žrtve prepolne dni v naši zgodovini, ne moremo mimo zgodovinskega dejstva, da so bili prebivalci Bele krajine in narodno osvobodilna borba eno in isto. Če je prišel partizan ali aktivist v Belo krajino, je vedel, da je na varnem, ker ga čuva vsak človek Bele krajine. Zato so bila nenadna vojaška presenečenja sovražnika na tem ozemlju tako redka. Vsak otrok je pazil na prejemik sovražnika, zato se ta ni mogel ganiti, ne da bi zato vedeli borci in aktivisti. Saj

...Narodno osvobodilno gibanje je pod genialnim političnim in vojaškim vodstvom doseglo že svojo višjo stopnjo. Če se je naša politika doslej predvsem ukvarjala z združevanjem vsega pozitivnega, kar narod premore — v narodno osvobodilni borbi, se sedaj ukvarja že tudi s problemi graditve, smotne, načrtne, v perspektivo usmerjene graditve demokracije in narodne oblasti. Če je torej naša politika imela doslej predvsem pečat političnega gibanja, nosi sedaj že tudi državniški pečat. To pa hkrati pomeni, da je naša osvobodilna slovenska in jugoslovanska politika, ki jo je v svojem referatu na prvem zasedanju SNOS tako izčrpno — s pogledom v preteklost in ustvarjalno bodočnost — analiziral podpredsednik NKOJ in IOOF, naš vodilni tovariš Edvard Kardelj, že prišla roditi sadove, ki jih narod od nje pričakuje — ne le za svojo osvoboditev, temveč tudi za svojo srečno bodočnost.

Včasih smo Slovenci sami sebe imenovali narod — hlapcev. Osvobodilna borba nas je preoblikovala v narod — borcev.

V sedanjem razdobju osvobodilnega boja rastemo hkrati kot — državni narod, ki gradi svojo ožjo slovensko in skupno jugoslovansko narodno oblast v nerazdružljivi povezanosti z enako državnimi narodi — federativne, bratske in prav tako močne Jugoslavije.

To poslednje dejstvo se je kar najpristneje zrcalilo na prvem zasedanju — prvega slovenskega parlamenta.

BORIS KIDRIČ

PISMO IZ ŠPEHARJEV

Včasih se kaj le oglasimo tudi iz našega konca; čeprav smo hudo odrezani od sveta živi v naši, z gozdovi obraščeni dolini 25 malih kmetov. Skrajno slaba cesta tretjega reda, ki pelje po ostrih zavinkih in hudih klancih iz Vinice proti Staremu trgu ob Kolpi, je edina prometna žila, še iz Napoleonovih časov. O kakem vodovodu, oziroma sploh tekoči vodi, niti ne govorimo. Veseli smo, kadar je deževje, da napolnimo naše vodnjake. V suši pa moramo vodo voziti in nositi iz Kolpe.

Elektrifikacijo čakamo že več let. Obljubljena nam je že zdavnaj, pa je ostalo le pri obljubi.

Do najbližje avtobusne postaje imamo 14 kilometrov, do šole in KZ 5, do sedeža okraja pa kar 30 kilometrov. Pa ne samo naša dolina, temveč ves bivši KLO Sinji vrh, ki ima okrog 500 prebivalcev, živi tako »za bregom.«

Morebiti bi se pa kako le dalo urediti, da bi vsaj enkrat na teden vozil tovorni kamion iz Vinice na Sinji vrh in nazaj!

Prosil smo že in prosili, da bi dobili pismonošo, pa nam ne tstrežijo. Ljudje morajo sami hoditi po pošto na Sinji vrh, če je kaj važnega pa celo na Vinico.

Ob komasaciji občin so nam tudi obljubili, da bo enkrat na teden uradni dan na Sinjem vrhu, v pisarni bivšega KLO. Ljudem bi bilo zelo pomagano. Če ima človek nujni uradni opravke, mora na občinski urad v Vinico in porabi ves dan (tja in nazaj 28 km!). Če hoče na avtobus Vinica-Črnomelj, mora vsati že ob dveh. In kadar je še slabo vreme, pa moraš iti na pot!...

Prepričani smo, da občinski ljudski in okrajni odbor poznata naše težave; naj nam prisloži na pomoč, da ne bomo med najbolj pozabljenimi v Beli krajini!

Težava je tudi z zdravniško službo. Veliko nesreč pri živini in ljudeh je samo zaradi prevelike oddaljenosti, ker ne more pravočasno priti pomoč. Zadnji čas smo imeli veliko prisilnih zakolov živine, ker ni blizu veterinarja. Če pa kmet pokliče veterinarja iz Črnomlja (kjer ga trenutno niti ni) ali iz Kočevja je več stroškov, kot je žival vredna. Ker ni bilo doma okrajnega veterinarja, da bi pregledal meso prisilno zaklane živali, je moral kmet vse skupaj poslati konjaču. Vsekakor je treba, da bi bil na Vinici zdravnik, v Starem trgu ali Predgradu pa veterinar.

Občinski ljudski odbor naj bi se dogovoril s KZ na Vinici, ki ima tovorni avto, ali pa z DAPS, ki ima svoj avtobus na Vinici, da bi, eden ali drugi, peljal enkrat na teden do Sinjega vrha; tako bi pobral vsaj tiste poštnike, ki imajo opravke na Vinici ali v Črnomlju. S tem bi bilo ljudem izredno ustreženo! Odpadlo bi pa tudi vse dosedanje upravičeno godrnjanje in kritiziranje. P. Ž.

V čem je poseben doprinos Bele krajine v letih NOB

Da so se množice v Beli krajini takoj ob začetku okupacije navdušile za cilje Osvobodilne fronte in se odzvale pozivu na oboroženo borbo do končne zmagae, ne glede na napore in žrtve, nam pričajo nešteti dokumenti. Tudi pisalo se je o tem že veliko, vendar še ne dovolj. Poziv Osvobodilne fronte, ki je našel tako širok odmev po vsej Beli krajini, je do kraja zdravil v tem vedno izkoriščanem in tlačnem prebivalstvu željo po samobrambi in svobodi, ki se je bila v teku stoletij tolikokrat pokazala v raznih oblikah, od glasovanja na volitvah do odkritih uporov.

Prebivalci Bele krajine so sovražili domače izkoriščevalce, še bolj pa so sovražili tujce, saj je znan belokranjski pregovor, ki pravi: »Če že moraš rešiti uš, je bolje, da te žre domača, kot tujec. Zato prefinjena laška vladnost ob-

začetku okupacije belokranjskega ljudstva ni preslepila. V tujih prišlekih je videlo samo to, kar so v resnici bili: tujci, ki se hočejo poleg domačih izkoriščevalcev usidrali na hrbet delovnemu človeku in ga še huje izkoriščati. Najbolj pa so sovražili združevanje obojih in vsako hlapčevanje tujcev.

V takem nacionalnem in političnem vzdušju belokranjskih ljudi je Komunistična partija vzajala svoje kadre pred drugo svetovno vojno, v takem razpoloženju in političnem razgledanosti velikega dela belokranjskega prebivalstva je rodilo seme Osvobodilne fronte take sadove, kot jih prav gotovo ni v nobenem drugem predelu Slovenije.

Ni bilo partizanskega borec ali aktivista, ki si ne bi želel priti v Belo krajino vsaj za kratek čas. To je bila za vse obljubljena dežela. Zakaj, ali

je morda Bela krajina lahko nudila borem in aktivistom več ugodja, kot drugi kraji naše domovine, morda več dobrin in razkošja? Ne! Od nekdanje revna in pasivna Bela krajina jim tega ni mogla nuditi. Toda nekaj je bilo, kar je mala Bela krajina nudila v veliki meri vsakomur, zlasti pa borem in aktivistom:

to je bil občutek varnosti in domčnosti, to je bil občutek priljubljenosti pri vseh prebivalcih, vse skupaj pa je bilo odraz spontane privrženosti belokranjskega prebivalstva narodnosvobodilnemu gibanju in njegova pripravljenost, da žrtvuje za to gibanje prav vse!

Tradicionalna belokranjska gostoljubnost se je združila s pripravljenostjo na žrtve za veliko stvar; iz tega je nastala tista povezanost ljudstva in vojske v Beli krajini, ki je rodila tako hrotae sadove. Vse, kar je Bela krajina premogla, vse je bilo skupna last vojske in prebivalstva, vse, dobro in slabo, se je tovariško delilo.

Jasno je, da se pri taki spontani privrženosti narodnosvobodilnemu gibanju v Beli krajini narodno izdajstvo ni moglo razviti v večjem obsegu, navzlic hudim prizadevanjem ostankov klerikalne reakcije. Nasproti več kot 4000 aktivnim borem v brigadah in številnim aktivistom ter pripadnikom zalednih partizanskih enot, je klerikalna hlapčevska svojat skupno s posameznimi fardovskimi priganjci spravila skupaj v Beli krajini komaj kakih 110 belokranjskih aktivistov pa še ti niso imeli v prebivalcih nobene zaslombe, pač pa veliko prezira. Njihova klavna vloga v Beli krajini je bila v glavnem že zapetena s likvidacijo postojanke na Suhorju decembra 1942. Le posamezne skupnice so ostale v sklopu italijanskih postojank do kapitulacije Italije.

Poudaril sem že, da so ljudje v Beli krajini že od nekdanjih sovražnih hlapčevstvih trpeli v škodo lastnega naroda. To dejstvo je prišlo do izraza tudi pri zatiranju narodnega izdajstva v času NOB. Nave-

del bi lahko naštet primerov, ko so preprosti ljudje že leta 1941 množično zahtevali odstranitev in likvidacijo posameznih tipov, ki so se udinjali tujemu okupatorju, ki je bil to na primer prosluli izdajalec Turk iz Nerajca, Schute iz Brezovice, Mihelič iz Sodevca. Boje iz Laz ob Kolpi in drugi. Zaradi budnosti širokih ljudskih množic se tak tipti v Beli krajini niso mogli uveljaviti, ker so bili med množico onemogočeni ter brez vsake zaslombe.

Ko pišemo spomine na te velike, čeprav trpljenja in žrtve prepolne dni v naši zgodovini, ne moremo mimo zgodovinskega dejstva, da so bili prebivalci Bele krajine in narodno osvobodilna borba eno in isto. Če je prišel partizan ali aktivist v Belo krajino, je vedel, da je na varnem, ker ga čuva vsak človek Bele krajine. Zato so bila nenadna vojaška presenečenja sovražnika na tem ozemlju tako redka. Vsak otrok je pazil na prejemik sovražnika, zato se ta ni mogel ganiti, ne da bi zato vedeli borci in aktivisti. Saj

je bilo tudi v Beli krajini do italijanske kapitulacije veliko močnih okupatorskih postojank, toda oblast okupatorja je segala največ do zaminirane žice okrog bunkerjev, izven nje pa je o vsem odločala partizanska oblast. Iz posameznih postojank se fašisti po več mesecev niso niti ganili. V kolikor so prišli v stik s civilji, so jim ti govorili o stišočih hudo oboroženih partizanov, čeprav ni bilo večkrat niti enega ali pa samo nekaj aktivistov brez orožja. To je še bolj porazno vplivalo na moralo okupatorske vojske.

Nesteto je bilo primerov, ko je nekaj aktivistov z eno ali dvema največkrat še lovskima puškama držalo v šahu po več mesecev močno sovražno postojanko, medtem ko so se partizanske enote borile v drugih krajih. Aktivisti na Maverlenu so večkrat odbili sovražnikove izpade iz Črnomlja z nekaj strelji, enkrat na so rešili veliko ljudi, ki so jih Italijani polovili v Doblju in hoteli odpeljati v internacijo. Koliko je bilo spet primerov, ko so kmetje pro-

sili: »Dajte, ustrelite pakrat proti postojanki, da bomo bolj varno cel dan lahko delali na polju.«

To, da je skoraj 24.000 prebivalcev aktivno sodelovalo v borbi za nacionalno in socialno osvoboditev, da so bili prebivalci Bele krajine in borci eno in isto, da je bila ta združena enotnost pripravljena na vsako žrtve in jih tudi res doprinašala za skupne cilje, to je tisti posebni dragoceni doprinos Bele krajine v času NOB, mimo katerega ne bi mogel zgodovinar. De so se borci zavedali, kaj jim pomeni Bela krajina in kako jim je pri srcu, so dokazali v neštetih borbah za očuvanje te čudovite deželice pred sovražnim vdorom. Ni bilo žrtve, katere ne bi doprinesli, samo da je ostala Bela krajina nedotaknjena. To je bila ljubezen za ljubezen, zvestoba za zvestobo.

Ko ho letos ob praznovanju 22. julija stari borec in aktivisti spet spet prišli med svoje ljubljene Belokranjce, bo to za oboje največji praznik. Peter Romanič

Janko Jarc:

BELOKRANJSKO LJUDSTVO V BOJU ZA SVOBODO

Bela krajina se je po sovražni okupaciji 1941 kmalu otesla Hitlerjevske propagande, ki so jo nekateri zapeljanci in kulturnobundovski Kočevjarji razširjali med prebivalstvom in se zopet zavedla svojih borbennih tradicij, pridobitvenih v mnogoletnem težkem gospodarskem življenju in političnih bojih s centralističnimi in fašistično usmerjenimi političnimi režimi predaprilske Ju-

naj bi tako po nemških načrtih za vedno razkosali slovensko narodnostno ozemlje in utrdili najjužnejšo mejo »tretjega rajha«, sta se politično vodstvo osvobodilnega gibanja in Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet odločilo, da izvedeta vpad partizanskih čet na izselitveno ozemlje iz smeri Dolenjske in področja Savinje. Pri tem pohodu so sodelovali tudi Belo-

se znašala po italijanski šegi predvsem nad civilnim prebivalstvom. Ta čas je partizanska vojska na Dolenjskem doživela svojo reorganizacijo z ustanavljanjem prvih brigad in brigada Ivana Cankarja je štela toliko borcev-Belokranjcev, da so jo ne samo borci, ampak tudi belokranjsko prebivalstvo imeli za svojo. V začetku novembra 1942 je področje okoli Metlike postalo

V visokem poletju 1943 se je slovenska partizanska vojska reorganizirala in ustanovljeni sta bili prvi dve slovenski diviziji. V skupnem napadu obeh divizij na Žužemberk 27. in 28. julija 1943 so sodelovali tudi mnogi belokranjski borci.

Med tem časom so na velikih svetovnih bojiščih zorele velike odločitve. Dokončni poraz Italije v Afriki in zajetje njenih vojsk ob afriških obalah Sredozemskega morja, zavzetje Sicilije po zavezniških in njihovih izkrcanjih na italijanskem polotoku je prisililo Italijo na kolena. Istega dne, kot je bila uradno objavljena kapitulacija Italije, se je v maverlenskih dobrih vršilo veliko zborovanje belokranjskega ljudstva, na katerem so zbrani množici govorili politični in vojaški poveljniki osvobodilnega boja. Ko so se proti večeru razigrane množice razhajale na svoje domove, je že tudi preprosti italijanski vojak vedel, da je šla vsa njihova namišljena bojna slava po zlu. In pri mnogih italijanskih bunkerjih ob Črnomlju in drugih krajih, ki so se imeli italijansko posadko, so bili tisto noč in naslednje dni naši Belokranjci priče, ko so celo žene in otroci razoroževali italijanske vojake.

V dneh po 8. septembru je tudi Belo krajino zapuščala, sedaj ne več italijanska vojska, ki je Beli krajini in njenemu prebivalstvu povzročila toliko gorja, temveč bolj preplašeni čredi podobna množica razoroženih italijanskih fantov in mož.

Dober mesec in pol je sedaj Bela krajina zaživela v svobodi. V njej je prevzelo ljudstvo oblast v svoje roke, vojaške enote pa so se z zaplenjenim orožjem in opremo povsem na novo in enotno oborožile in opremile.

NESLAVNA POT NEMŠKIH DIVIZIJ

Ali boj na svetovnih bojiščih še ni bil končan. Nemška Hitlerjevska zver, čeprav že težko prizadeta, še ni bila pognana v svoj brol in tudi boj za slovensko zemljo še ni bil končan. Istega dne, kot na sosednje Novo mesto, so tudi na Črnomlju in nekaterih druge kraje v Beli krajini nemški bombniki sejali ogenj in smrt. 21. oktobra 1943 so nemške divizije vdrle po dolini Krke v Novo mesto in od tod preko Gorjancev in Belo krajino. Njihova pot je bila zopet zaznamovana z žrtvami in raz-

biti partizanskih enot in zasesti belokranjskega ozemlja. Prvi tak poizkus je napravil sovražnik v visokem poletju 1944. Takrat se je morala na vzhodnem bojišču nemška vojska že umikati v Galicijo, v Italijo pa vse bolj proti Padski nižini. Na atlantski obali je takrat besnel silen boj za prodor zaveznikov v osrčje Francije. V Jugoslaviji so Nemci ta čas napenjali zadnje sile v svoji sedmi ofenzivi proti osrednjim silam Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. V tem času je bil izvršen vdor nemško-ustaskih čet pri Metliki.

Medtem ko se je prebivalstvo Metlike in okoliških naselij zbiral v nedeljo 9. julija na metliških cestah, da pozdravi in pogosti borce slovenskih in hrvatskih brigad, ki so dneve pred tem odbili sovražni napad na Žumberak, je sovražnik že zbiral večje sile v sosednjih, na Hrvatskem ležečih postojankah in vprav 9. julija začel s ponovnim prodorom na Žumberak. Do 4 tisoč mož je štela ta sovražna vojska, ki so jo poleg nekaterih nemških in ustaških enot sestavljali pretežno iz ruskih ujetnikov sestavljene čerkezke in kozacke bojne enote, poveljeval pa jim je nemški general von Panwitz. Sovražnik je imel poleg tega nekaj oklopnih avtomobilov, večje število metalcev min in kakih 18 topov. V boje je poselalo tudi sovražno letalstvo. Posredno je v bojih za Metliko sodelovala tudi novomeška domobranska posadka, ki je tiste dni z nekaterimi sosednjimi domobranskimi četami izvršila več sunkov proti Gorjancem z namenom, da veže na Gorjancih razporejene partizanske enote, ki bi tako ne moge sodelovati v boju za Metliko. Poveljstvo nad partizanskimi enotami je bilo poverjeno skupnemu slovensko-hrvatskemu štabu in slovenskim, hrvatskim in kordunaškim enotam je po šestdnevni hudih bojih uspelo, da so odbile sovražni napad. Pri tem so obrobne slovenske vasi in prebivalstvo v njih veliko trpele. Zadnji dan borbe je sovražnik celo za dobro uro vdril v Metliko in pozgal veliko hiš in gospodarskih poslopj, ropal in plenil ter ubil tri ljudi. Operativni štab slovenskih in hrvatskih enot je svoje vojno poročilo o teh bojih zaključil s sledečo ugotovitvijo:

»Vsi borci slovenskih, hrvatskih in srbskih-kordunaških enot so se borili hrabro in požrtvovalno, prezirajoč smrt, kar so

robne belokranjske vasi ob Kolpi, kakor je nekajkrat poizkusil z dolenske strani tudi izpad v Gorjance. Vendar vsi ti napadi niso resneje vznemirjali Bele krajine, ki je v tem času postala najpomembnejše ozemlje na slovenskih osvobojenih tleh. Vedno bližje primikanje velikih front je v nemških obrambnih načrtih tudi Slovenijo postavilo na izredno važno mesto. Čez Slovenijo, vstevši Belo krajino, naj bi potekala zadnja nemška obrambna črta pred rajhom. To je odkrito povedal na zboru funkcionarjev nacistične stranke v Kranju Vrhovni komisar za jadransko operativno področje dr. Friedrich Rainer, ko je dejal:

»Če ne bomo mogli več držati fronte v Beli krajini, se bomo morali umakniti daleč nazaj, ne da bi mogli zgraditi novo fronto.«

Zato so Nemci poudarjali potrebo povečanja oboroženih akcij proti partizanom in njihovega stalno osvobojenemu ozemlju. Te nemške načrte je z vsemi svojimi močmi podpiralo tudi politično vodstvo slovenskega domobranstva. Posebni odbor, ki je bil v ta namen sestavljen, je na svojih sejah pogosto razpravljal prav o Beli krajini in pošiljal svoje predloge Leonu Rupniku, da bi jih ta predlagal generalu Roesenerju. 2. avgusta 1944 ta odbor n. pr. predlaga:

»Eno najnujnejših vprašanj je, kako streti komunistične glavne baze, ki so v Beli krajini ter na Banjski in Trnovski planoti, kjer se koncentrirajo najboljše partizanske jedinice... Ti dve jedri bi bilo treba čim prej razbiti.«

Mesec dni kasneje je ta odbor ponovno poudaril:

»Takoj je treba preiti v splošno ofenzivo proti komunistom, zlasti s ciljem, da se uniči njihovo organizacijsko jedro v Beli krajini.«

»SNEŽNI METEŽ«

V jeseni 1944 sta se tako našla v popolnem soglasju gospodar in njegov hlapec, in v Roesenerjevem in domobranskem štabu so začeli zoreti tudi načrti za ponovni vdor v Belo krajino. Načrt za napad na Belo krajino je imel naslov »Snežni metež« in uresničevati so ga začeli 11. novembra 1944. Zepred glavnim napadom samim je bilo iz področja Kočevja in Novega mesta izvršenih več manjših sunkov v smeri proti Beli krajini. V enem teh bojev je pri Koprivniku padel tudi znani partizanski borec in heroj Alojz Kolman-Marok. Prav v dneh pa, ko sta se slovenska partizanska vojska in belokranj-

ska ljudstvo poslavljala zadnji krat od svojega tragično padlega komandanta Staneta, so se v Kočevju in Novem mestu vršile obsežne koncentracije nemških in domobranskih bataljonov in čet.

11. novembra so začeli prodirati iz dveh smeri: iz Kočevja proti Koprivniku, z namenom, da vdor v osrčje Bele krajine, in iz Novega mesta proti Semicu z namenom, da pritegnejo del partizanskih enot in olajšajo prodiranje kočevskih koloni. Partizansko poveljstvo je takoj prekinilo operacije posameznih brigad, ki so jim bili določeni posebni strateški cilji predvsem z namenom napadom na Kočevje in na postojanke ob Krki, ter poklicalo brigade na ogrožena področja. Prej, kot se je sovražnik nadejal, se je znašel v ognju partizanskih streljanih in jurišev. Čeprav je mali sovražni skupini uspelo, da se je v skoraj neprodni megi prethotapila do Črnomlja, vdrila vanj in zažgala gimnazijsko poslopje, je vendar glavna kočevska kolona bila v tem času že skoraj obkoljena od partizanskih brigad. Nič boljše se ni zgodilo novomeški skupini, ki je samo za toliko časa vdrila v Semic, da je lahko umorila zajetega partizana.

Na Približju se je tudi novomeška skupina znašla naenkrat v obroču partizanskih streljanih in nameravani zmagoslavni vdor v partizansko Belo krajino se je končal z velikim porazom. To so v svojih zaupnih poročilih priznavali tudi nemški poveljniki in celo domobranski oficirji, o katerih so poleg tega nemški komandanti in poročilni zapisali naravnost uničujočo sodbo. Nemška uradna vojna poročila obenem tudi priznavajo, da je vsak poizkus zasedbe Bele krajine vnaprej obsojen na neuspeh, ker da so partizani popolni gospodarji ne samo Bele krajine, ampak tudi obrobne ozemlja in imajo zato vse možnosti, da napadalcu prerežejo odstopnico in ga tako uničijo.

Pred takim popolnim uničenjem sta Nemce in domobranci rešila samo silna megla in divji beg. Po tem vdoru sovražnik ni več stopil na belokranjsko tla. Boji za Belo krajino so sicer v ziml in spomlad 1945 še tu in tam trajali na Kolpi ali na robeh kočevskih gozdov in v Suhi krajini. V aprilu 1945 je Bela krajina s ponosom sprejemala v svoji sredi borce V. Prekomorske brigade, ki so hiteeli dalje na bojišča v Suhi krajini, in v maju dočakala veliki dan zmage in svobode.

Čudna kratica

Partizan Miško je prišel v neko mesto v svobodni Beli krajini. Ustavil se je pred hišo, na kateri je kar mgoleto kratica: USAOJ, SPZZ, AVNOJ, SNOS itd. Toda Miško je bil brhna partizanska glava, vse kratice je zlahka razvozlat, te riste nad glavnimi vrati ni mogel. Pa vpraša mimoidočega

Žeja

Partizanski bataljon maršira skozi belokranjsko vas in tovariš Jovo na skrivaj smukne v neko kmečko hišo. Lepo pozdravi staro partizansko mamico in vpraša: »Imate kaj za piti, žejem sem?«

Zena zajame s kozarcem vode iz škafe in mu jo ponudi.

tovariša: Ti, kaj pa vendar pomeni tale VHaODE?»

»I kaj: VHOD vendar!« mu je pojasnil tovariš.

Usmilen intendant

Major Povh, intendant Glavnega štaba, je bil usmiljen človek. Če te je daleč od skladišč srečal bosega in razpazanega, si se mu zasmilil v dno srca. »Joj, tovariš, kakšen pa si? Saj to niso več hlače, to ni več bluzi!« Perla in nogavice tudi nimaš, revež! In bosi v tem mrazu? Pridi k meni v Glavni štab, da te lepo oblečem!«

Ampak če si potem res zalezel v bližino skladišč in zagledal znan intendanta obraz... Saj to je povsem drug človek,

France Mihelič: Partizanovo slovo

»Ojej mamica!« se oglasi Jovo. »Saj sem rekel, da sem žejen, ne pa umazan...«

si misli. Ko si tovariša Povha pozdravil, te je pogledal s strahom obupanimi očmi in malone žalostno vprašal: »Tovariš, kaj bi pa rad?«

Hotel si povedati, takrat pa te je intendant živahno ustavil: »No, no! Bluzi je še kar dobra, hlače tudi. Malo zakrpa pa boš kot nov. Kaj, čevlji? Naa, čevljev tudi nimam...«

»Pa vsaj perilo, tovariš major!«

»Ljubček, nimam, pa nimam! Operi, zašij, saj se da!« In ko je videl, kako klavirno gledaš,

»No ja, čakaj!« Odhitel je in ti prinesel par — »štrnce«. »Lej, tovariš, ne kaj bo le. Zdravilo!«

K Dnevu vstaje in desetletnici prvega zasedanja SNOS

čestita delovnim ljudem Bele krajine

Splošno trgovsko podjetje Črnomelj

Borci Belokranjskega bataljona, fotografirani konec 1942. leta

PRVI PARTIZANI

Od zgodnjega poletja 1941 dalje se je po belokranjskih vaseh vse bolj razpredala mreža Osvobodilne fronte, mladina pa se je pripravljala, da zgrabi za orožje. Posamezni ilegalci so že od junija 1941 dalje zbirali okoli sebe ali vzdrževali zvezo zlasti z mladinci okoli Črnomlja, Metlike, Semicu in Gradacu, iz katerih so se formirale tudi prve bojne skupine. 12. avgusta 1941 je iz Črnomalske skupine, ki je v noči pred tem poizkusila napad na italijansko vojaško stražo pri Vranovčih, odšlo dvanajst borcev v prvo partizansko taborišče v Miklarjih. Ta skupina je proti koncu avgusta vdrila v rudnik Kanjarico in odnesla precejšnjo množino razstreliva, ki so ga hoteli porabiti za sabotažna dela, predvsem na železniški progi. V septembru se je partizanska skupina iz Miklarjev premaknila v novo taborišče pri Kozlovem zdenecu pod Debelim vrhom. Od tod so napadli vojaško patruljo, ki je vozila živež in municijo italijanski obmejni posadki v Grbljeh. Pri tem napadu so izgubili življenje trije italijanski vojaki, dva pa sta bila ranjena. Napad je povzročil med italijansko vojsko precejšen preplah, medtem ko je najvišje italijansko vojaško poveljstvo v zasedeni Sloveniji začelo izdajati zelo stroge ukrepe proti partizanom in civilnemu prebivalstvu. Ti ukrepi so seveda v prvi vrsti zadevali prav civilno prebivalstvo in po napadu pri Grbljah 6. septembra 1941 so Italijani aretirali na stotine prebivalcev Črnomlja in okolice, ne da bi mogli izslediti napadalce. Zato so aretirane po krajšem ali daljšem času zopet izpustili.

RAZBURJENJE V RIMU

Medtem so se borcem iz Črnomlja in okolice priključili tudi Metličani, večale pa so se tudi vsaj na pol ilegalne skupine pri Semicu, Gradacu in Metliki. V tem času je bilo izvršenih več manjših sabotažnih dejanj na železniški progi in ubit italijanski vojak pri Gradacu. Izvršenih je bilo tudi nekaj kaznovanih italijanskih in Hitlerjevskih konfidentov. Napad semšijske skupine na Blatnik 13. oktobra 1941, v katerem se je prav takrat mudila nemška komisija, ki je pripravljala izselitev Kočevjarjev, je povzročil celo diplomatsko intervencijo nemškega veleposlanika v Rimu, kar je razburjenje zaradi partizanskih akcij zaneslo tudi v najvišje italijanske vojaške in politične kroge v Rimu.

TRAGEDIJA PRVE BELOKRANJSKE ČETE

Proti koncu oktobra 1941 je osvobodilni pokret v Beli krajini zadel prvi težak udarec. Zrtve ovačstva je postal znani napredni politični borec Franc Špehar, nekaj dni zatem pa je vso Belo krajino pretresla tragedija na Gorenjih Lazah. Ker so Nemci ta čas začeli z obširnimi izseljevanjem slovenskega kmeškega prebivalstva iz Zassavja in Bizelskega, da bi pripravili mesto za Kočevjarje, ki

kranjci. Borci Črnomalske, meliške, gradaške in semiške partizanske skupine so se 30. oktobra na Smuku nad Semicu združili v Prvo belokranjsko četo, ki je nato v globokem snegu prodirala preko Gorjancev in prišla do Krke. Ker prehod preko reke ni bil mogoč, se je četa vrnila proti Beli krajini, bila na Gorenjih Lazah v noči med 2. in 3. novembrom po izdajstvu napadena in skoraj popolnoma uničena. Ta katastrofa pa je le za kratko ohromila razvoj borbennih enot v Beli krajini. Ze v februarju 1942 se zbirajo novi borci, ki kmalu zatem odidejo deloma v sestav Gorjanskega bataljona na Gorjancih in Dolenjskega bataljona na Rogu.

NENEHNA RAST BELOKRANJSKIH PARTIZANOV

30. marca 1942 je bil z odredbo Glavnega poveljstva osnovan tudi Belokranjski odred, ki je imel svoje operativno področje ravno v Beli krajini. Spomladi 1942 se je silno pomnožil dotok novih borcev, čete in bataljoni so rasti, začelo se je veliko izganjanje malih italijanskih postojank iz podeželja in nastajalo je veliko osvobojeno ozemlje od Kolpe do Ljubljane.

V začetku junija 1942 je bila zavzeta fašistična postojanka v Starem trgu ob Kolpi, 23. julija 1942 pa pregnana in deloma uničena italijanska posadka na Hrastru pri Jugorjih. Nadmočne italijanske sile so za tem vdrle iz Metlike in se za poraz masčevale nad prebivalci vasi Hrastr, jih zapirale in prepevale, vas pa požgale. Ta čas, ko so zubili gozde Hrasta odsevali nad Belo krajino, je bila že v teku velika italijanska poletna ofenziva proti partizanom na Dolenjskem in Notranjem. Več kot pet italijanskih divizij, okrepljenih s specialnimi oddelki in opremljenih z vsem modernim orožjem od tankov, metalcev plamenov in bojnih letal, je štiri polne mesece sejalo razdejnanje in smrt po Dolenjski, Notranjski in Beli krajini. Dan za dnem so v Juliju in avgustu 1942 goreli belokranjski domovi, prebivalstvo pa so v množičnih zapirali in odganjali predvsem v taborišče smrti na Rabu. Enote Belokranjskega odreda pa so dobivale vedno več in več novih borcev in ko je bila ustanovljena Prva slovenska proletarska udarna brigada Toneta Tomšiča, je bilo v njenem sestavu veliko število belokranjskih partizanov.

POVRAČILO ZA GOR. LAZE

V visokem poletju 1942 je na tla Bele krajine prispela XIII. proletarska brigada in skupaj s Kordunaši in Žumberškim odredom sodelovala z Belokranjci v bojih z okupatorjem. Če ne že prej, je bila vsaj 22. septembra 1942 masčevana kri pri Gorenjih Lazah padlih borcev. Tega dne je namreč iz Črnomlja proti Vinici prodirala močna italijanska kolona z namenom, da oskrbi tankajšnje posadko. Pri Kvasci so ji Kordunaši in borci Proletarske postavili zasedo in v kratkem boju je bila kolona skoraj povsem uničena. Prav tako je padla pod Trančo goro v zasedo napadenim v pomoč prihajajoča skupina iz Vinice, ki je ravno tako utrpela težke izgube. Naslednje dni se je po Črnomlju vil dolg italijanski pogrebni sprevod, v katerem so vozili 85 krst.

KONEC BELE GARDE V BELI KRAJINI

Velika italijanska ofenziva, ki je proti jeseni vedno bolj sabelja, je vendar še posegla v Belo krajino z nekaterimi sunki in

zbralščice italijanskih čet, ki so od južne strani obkoljevale Gorjance. Tudi ta zadnji sunek velike italijanske ofenzive ni dosegel svojega namena. Partizanske enote na Gorjancih so se izvirle iz obkolitve in italijanski udarec je zadel v prazno.

Za krvavimi stopinjami italijanske vojske in med kadečimi se razvalinami slovenskih domov je takrat začela tudi na podeželju poganjati strupena zel belogardizma. Ob vsem robu Gorjancev so začeli ustanovljati postojanke z italijanskimi in belogardističnimi posadkami z namenom, da onemogočijo Gorjancem kot partizanskim oporišču. Od Gorjancev se je proti zahodu pletla vrsta takih postojank v Suho krajino in dalje proti ribniški dolini in Notranjski. Ena ključnih postojank v tej verigi je bila postojanka na Suhurju. Zato je njej veljal prvi udarec in v dneh med 27. in 28. novembrom se je postojanka zrušila v tresku bomb in min in v ognjenih plamenih. Mnogi iz sovražne posadke so v njej izgubili življenje, glavni organizatorji pa so bili kaznovani s smrtjo. Vihar partizanskih brigad se je od Suhurja nesel dalje v Suho krajino, delno Mirne in vse do Police pri Višnji gori.

ČETRTA OFENZIVA IN NJEN POLOM

Ta čas sta nemški in italijanski okupator s pomočjo Paveličevih ustašev in ostalih kvizlinških formacij začela — konec januarja 1943 — s četrto ofenzivo proti osrednjim silam Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in Glavnemu štabu v Bosni, kjer je bilo v Bihacu proti koncu decembra zaključeno I. zasedanje AVNOJ. Da bi iz Karlovca proti Bosni prodirajočim nemškim divizijam ščitila bok in iz Žumberka pregnala hrvatske partizanske enote, je divizija »Isazon« iz Novega mesta s svojimi enotami iz Novega mesta in Bele krajine z več tisoč mož močno kolono prodirala iz Metlike proti Krašiču. Glavni štab Slovenije je skupno s hrvatskim partizanskim poveljstvom storil nagle protukrepe. Slovenske partizanske brigade so v izredno naglem pohodu prišle preko Starih žag v podgorjanske belokranjske vasi in od tod po zapovedi skupnega slovensko-hrvatskega operativnega štaba prodirale proti Vinici. Italijanska kolona iz Metlike, kateri so na drugi strani prodirale nasproti Italijansko-ustaske enote iz Karlovca, Jastrebarskega in Ozlja, se je izenadila znašla v ognjenem obroču, iz katerega se je s težkimi žrtvami in v neurejenem begu komaj izmotala. Žumberak je še nadalje ostal oporišče partizanskih brigad, slovenske brigade pa so po povratku na Dolenjsko zaključile svoj pohod proti okupatorju in njegovim pomagačem z znamenito zmago v Jelenovem zlebu, kjer je bil konec marca 1943 uničen ves bataljon iz divizije »Macerata«.

ITALIJANSKA KAPITULACIJA

V aprilu 1943 so belokranjski borci večkrat napadli železniško progo in sovražne postojanke ob njej, na pretežno osvobojeno ozemlje Bele krajine pa o nekaterih naših brigad prihajale na oddih in počitek. Pri tem so bili borci vedno deležni vse pozornosti in ljubezni belokranjskega prebivalstva, ki je svoje skromne zaloge delilo z utrujenimi borci in prispevalo k oskrbi partizanskih bolnišnic prav tako, kot je s svojimi najboljšimi silami in hčrami množilo partizanske vrste.

Mladina je bila vsa leta NOB v Beli krajini neizčrpen vir kadrov za ljudsko vojsko. Iz njenih vrst so izšli najboljši politični delavci. Kjer koli je bilo najtežje, tam so se javljali prostovoljno na delo mladinci in mladinke. — Na sliki: okrožni komite SKOJ za Belo krajino 1944. — (Od leve na desno sedijo: Tončka Jakovčič in Anica Gorjan, stoje: Miška (iz Semicu odn. semiške okolice) Danica Bohne, Vida Cimerman, Hilda Jezeršek in Slava Mavrič).

valinami, ali njihovo gospodarjenje po Beli krajini je bilo le kratko. 11. novembra so nemške enote zapustile Belo krajino, partizanom pa je ta čas padel v roke tudi redki plen: pri Suhurju je bil zajet avtobus, ki je vozil skoraj celotno po Rupniku v Belo krajino poslano osebo okrajnega glavarstva, ki naj bi predstavljalo v Beli krajini politično upravo Rupnikovega režima. Od tedaj je bila Bela krajina vse do konca druge svetovne vojne dejansko popolnoma svobodna. V obeh njenih mestih, Črnomlju in Metliki, in v njenih vaseh je bobnoto zaživelo novo življenje svobodnega ljudstva. V Črnomlju je 19. in 20. februarja 1944 zasedal prvi slovenski parlament — SNOS — v Beli krajini je našlo vodstvo slovenskega osvobodilnega gibanja in v njenih vaseh in gozdiščih so bile baze Glavnega poveljstva NOV in POS. V Beli krajini so bile vojaške šole, v njej so se vršili mnogi in raznoliki tečaji, na katerih so se slušatelji pripravljali za prevzem mest bodisi v solan, bodisi v upravi ali politični organizaciji.

HEROJSKI ODPOR BELE KRAJINE

Razumljivo je zato, da je nemškemu okupatorju in njegovim domačim pomagačem bila Bela krajina trn v peti. Posebno tudi zato, ker iz Bele krajine in sosednje Žumberke ni bilo daleč do proge Zagreb—Reka, ki so jo partizani stalno napadali. Zato je sovražnik hotel z nekaterimi vdori v Belo krajino napraviti vsaj zmedo med vojsko in prebivalstvom ter deželo openiti, če bi se mu že ne posrečilo raz-

Ivan Kreft: Špeharjev obračun z Mačkovo politiko v Sloveniji

Pred dvajsetletnico »Ljudske pravice«

Franc Špehar, kmet iz Gorice pri Vinici, je bil izvoljen za predsednika Slovenske kmečke stranke leta 1939, ko je Hrvaška kmečka stranka že bila vladna stranka. Večina v vodstvu Slovenske kmečke stranke se je iz oportunistične vezala na Hrvaško kmečko stranko in njenega voditelja dr. Vladimira Mačka. Častna izjema je bil le Franc Špehar, ki ga niso premotili izgledi, da kot slovenski mačkovec napravi politično kariero.

Janko Jarc je politika Špeharja takole opisal:

»Spočetka vnet mačkovec (pravilneje bi bilo napisati radičev, op. I. K.) je bil na nekem novomeškem predvojni zborovanju leta 1938 pridobil za stvar kmečko-delavskega gibanja in r. u. ostal dosledno zvest.

Izredno nadarjen se je neprestano izobraževal in prebiral zlasti marksistično literaturo. Zanimivo je, da je po zatrtju njegovih prijateljev znal n. pr. Speransa skoraj na izust. Odslej je bil Franc Špehar na vseh zborovanjih mačkoveškega in kmečko-delavskega gibanja in je vedno nastopal kot predstavnik ljudskega kmečkega elementa. Njegov vpliv je bil takrat tako velik, da je njegova pridobitev za progresivno kmečko-delavsko gibanje pomnila pravzaprav pridobitev vsega obsejnega belokranjskega pasu.« (»Kronika«, Leto

čar je v imenu svoje skupine združitve odklonil, pripravljali ustanovitev Slovenske kmečke stranke (SKS) in predlagal, naj se posebej organizirana kmečka stranka in posebej organizirana delavska stranka koalirata v kmečko-delavsko zvezo.

Ker po demokratičnih načelih ni mogoče nikomur brniti, da ustanovi stranko, je predstavnik delavstva v KDG Franc Leskošek v tako zvezo privolil, da bi prišlo takoj vsaj do delnega sodelovanja; vendar z rezervno, da odklanja mnenje g. dr. J. Lončarja, naj ima SKS nekaj monopol za politično organiziranje kmečkega ljudstva.

Kmalu pa se je izkazalo, da dr. Lončar, dr. Vavpotič in drugi »voditelji« SKS v praksi odklanjajo sploh vsako sodelovanje s KDG in njenim delavskim krilom. Pri delu »na terenu« pa se je izkazalo, da vidijo kmetije rešitev le v trdni zvezi z delavci, da obsojajo »eksekutivno« SKS, da zahtevajo, naj se i. g. dr. Lončar in g. dr. Kukovec iz vodstev umaketa, če se ne moreta sporazumeti; kmetije iz SKS in KDG pa se bodo že sporazumeli med seboj in z delavci.

In tako je zorela misel na Zvezo delovnega ljudstva. G. dr. Lončar je sicer odklonil vsak razgovor o tem, toda drugačnega mnenja so bili kmetije in SKS in predsednik SKS Franc Špehar.

levičarji zbirajo okoli belokranjskega magnata Korena (Peter Koren, veletrgovec Črnomelj, op. I. K.) in okrog dobro situiranih advokatov, kakršni je gospod dr. Vavpotič (dr. Lado Vavpotič iz Ljubljane je bil eden od predstavnikov SKS. Pri njem je bil pred volitvami 11. decembra 1938 sestanek delegatov vseh opozicijskih skupin s predstavniki Partije zaradi enotnega nastopa pri volitvah, op. I. K.) in dr. Viktor Maček. (Dr. Viktor Maček, odvetnik v Ljubljani je bil predsednik kmečke prosvete, ki je sodelovala s kmečko-delavskim gibanjem. Dne 29. oktobra 1939 je Partija sklicala v restavraciji Kmet na Gospodarski cesti zborovanje zaradi vključitve vseh naprednih skupin v Zvezo delovnega ljudstva. Policiji je to zborovanje prijavil dr. Viktor Maček in zato ga je tudi moral voditi. Policija je zborovalce kmalu po začetku s silo razgnala, op. I. K.) »Ta »Slovenec« — tako nadaljuje Špehar v letaku — »bo moral sedaj preklicati svojo zmoto, ker med našimi podpisni ni teh imen. Mi, kmetije, smo se otreli varuštva gospodov dr. Lončarja, dr. Vavpotiča in g. Korena. Poslali smo jih v Zagreb, kjer si najdejo lahko sebi slično družbo advokatov, katerih je že za cel kordon okrog glavne strankine pisarne HSSa. Mi pravi radičevski kmetije smo se povezali s hrvaškimi kmeti člani HSS (Hrvaške seljaške stranke-Mačkove) in sicer s tistimi, ki se, kakor smo se mi doslej, borijo proti advokatskim varuhom, povezali pa smo se tudi s hrvaškim delovnim ljudstvom, organiziranim v »Savezu radnog naroda.«

Nam kmetom je bilo na izbiro samo dveje, ostati pod vodstvom slavohlepne gospode, ali pa zveza z delavci, ki imajo isto žalostno usodo in enako pot do zmage. Zato, ker smo se otreli advokatskih voditeljev in ker smo se vezali z zavednimi delavci, nas proglasa »Slovenec« za komuniste. Nič zato. »Slovenec« bo proglasil še marsikoga za komunisto, kakor je delal to vsak dosedanji režim s postenimi nasprotniki. Če ne moreš očistiti nasprotnika, da je odruh, magnat, bankir, verzičnik, spekulant, potem mu brez skrbi lahko očitaš, da je komunist.

Tako je s takimi ovadbami spravila dr. Korošičeva in »Slovenec« JRZ v ječo skoro vse podpisnike proglasa »Zveze delovnega ljudstva.« Ker pa je to popolnoma protipostavno preganjanje, naj si ta slavna JRZ zapomni, da bo še odgovarjala zaradi zlorabljenih oblasti pred slovenskim delovnim ljudstvom.

Mi se ne mislimo umakniti. Slovensko delovno ljudstvo zahteva to, kar zahteva naš »Proglas.« Če hočemo živeti, moramo zmagati nad požrešno in nenasično domačo in belograjsko gospodo.«

Bivši radičev Špehar je torej popolnoma zavestno in dobro pripravljen prišel v vrste Zveze delovnega ljudstva in je bil ponosen na to, da je javno podpisal njen proglas, čeprav so ga zaradi tega zaprli.

Vse drugače se je obnašala takojenovana »štajerska opozicija« Slovenske kmečke stranke, ki jo je vodil Pavel Horvat. Temu je bilo vodstvo SKS v Ljubljani vse premalo mačkovoško, pa ga je v Zagreb tako tožakal, dokler ni dobil od samega Mačka pooblastila, da lahko mimo SKS organizira Mačkovo gibanje v Sloveniji.

Horvat je začel svojo gonjo proti »kranjskemu« vodstvu SKS na sestanku Mačkovih zaupnikov devetih okrajev mariborskega volilnega okrožja dne 8. oktobra 1939 v Ljutomeru. Kot sklicatelj sestanka je Pavel Horvat takoj v začetku predlagal, da zborovalci pošljejo brzojavko dr. Vladimiru Mačku, podpredsedniku vlade.

Sele po intervenciji Ivana Bratka in Egona Tomca je prenehal hvalisati Mačka in je tako diskusija postala načelna. Ivan Bratko, delegat kmečke prosvete iz Ljubljane, je v diskusiji poudarjal potrebo sodelovanja kmeta in delavca. Enako stališče je zavzel tudi Egon Tomc. Tako Horvat ni uspel popularizirati Mačkove vladne politike, ki se v ničemer ni razlikovala od prejšnjih. JRZ-jevske in JNS-ovske. Nek taktik izhajajoči list, menda je to bil »Kmečki list«, je o tem zborovanju med drugim napisal:

»Vsi so se strinjali v tem, da je nujno treba združiti vse kmete in delavce v enotno politično organizacijo, ne glede na dosedanje politično pripadnost (linija Partije, ki sta jo na sestanku utemeljevala Ivan Bratko in Egon Tomc, op. I. K.). Slišale so se tudi ostre obsodbe nepravilnega in nesporodnega delovanja začasnega vodstva SKS v Ljubljani, g. dr. Lončarja in Kreutzerja.

Če bi delegati Horvatu dopustili, bi z vsa ostrino grajal prav Špeharja, najbolj dosledenega boja proti mačkovščini.

Tako pa je kljub Horvatom namenom tudi med štajerskimi kmeti zmagala politika sodelovanja kmečkega gibanja (SKS) s Partijo v Zvezi delovnega ljudstva, katere najvidnejši predstavnik je bil Franc Špehar, belokranjski mali kmet.

Ljudstvo novomeškega okraja čestita junaški Beli krajini ob našem skupnem velikem prazniku in ji želi pri socialistični graditvi prav tako sijajnih uspehov, kakor jih je dosegla v težki narodno-osvobodilni borbi

V imenu delovnih ljudi novomeškega okraja OKRAJNI LJUDSKI ODBOR NOVO MESTO

Šport in telesna vzgoja v Beli krajini

Prijavite se takoj najbližjemu odboru za organizacijo prevoza v Belo krajino — vsi na preslavo Dneva vstaje in 10. obletnice I. zasedanja SNOS v Črnomlju!

Mimogrede po Dol. Toplicah

Na pokopališču v Dol. Toplicah je grobišče 15 padlih partizanov. Petnajst kamnov, zasajenih v zemljo, pomeni petnajst neuklonljivih ljudi, ki so dali življenje za svobodo. Toliko, da se ti kamni vidijo iz starih rumenih lilij in drugega šavja, ki še daleč ni lepotično. Ali bi ne bilo mogoče ta košček zemlje spremeniti v res lepo urejeno cvetočo gred? Morda bi položili po tleh kamenite plošče ali pa grobišče uredili kot skalnike, in ga sploh vzdrževali tako, kot junaki, ki so pod rušo, zaslužili. Pokopališče je sploh precejšen znak kulture in pietete prebivalcev dotičnega kraja. Za pokopališče v Dol. Toplicah pa to ne velja. Ne le, da je že sam dohod po ozki stezi med visoko travo toliko nemogoč, je tudi celotna ureditev pokopališča nekaj nemogočega. Poleg že omenjenega partizanskega grobišča je na tem pokopališču še precej starih železnih nagrobnikov, ki pa se kot vse drugo, komaj vidijo iz visoke trave. Sredi pokopališča stoji, od vojne poškodovana kapla in z njo v razbitini vrati v Slovaka. Zakaj bi kapele ne postavili — ali pa podrli, če že mislijo, da tja ne sodi.

Topliške »propileje« bi lahko imenovali stopnišče ob zdraviliškem domu, ki pelje na mali trg proti Domu ljudske prosvete. Na vrhu stopnišča je postavljen eden kamenit steber v obliki svetilnika. Vendar luči v njem ni. Stopnišče samo pa je preraščeno s plevelom in skrajno zaprta. Zakaj ne bi tega prijaznega stopnišča mogli vzdrževati v redu, je res uganika.

Dopisujte v »Dolenjski list«

Eno izmed moštev malega roko meta, ki se je črnomljski mladini izredno priljubilo

Zadnji dve leti se vse pogostje uveljavljajo tudi belokranjski športniki. Čeprav so pogoji za telesno vzgojo razgibanosti minimalni, so kljub temu doseženi lepi uspehi. Danes, po dobrem letu športnega udejstvovanja, lahko v Črnomlju ponosno zremo na svoje športne uspehe, bodisi v kvaliteti ali pa v množičnosti.

V Črnomlju so ustanovili TVD PARTIZAN

V novembru 1952 je bilo osnovano vzgojno društvo Partizan. Prvi koraki k organiziranju telesne vzgoje je bilo nujna ustanovna skupščina telovadnega ali pa športnega društva. Odločili smo se za prvo, ker se je pač danes na podeželju vloga TVD zmožno spremenila. V Partizanu so združene vse telesne vzgojne metode in oblike. To je bil pač glavni vzrok, da se vsa mladina, ki ljubi šport združi v osnovno telesno vzgojno organizacijo.

Mladina naj se bavi s športi, ki jo zanimajo in veselijo

To je bilo osnovno načelo našega društva, ki je precej razburljivo markatnega ozkočrtnega funkcionarja »Partizana«. Na naše društvo se je gledalo kot na društvo — od padnikov. No, danes so tudi tisti videli, da je belokranjska mladina rennila po poti, ki je sodobna in primerna dvajsetemu stoletju, dobi športa.

V dobrem letu en državni in šest republiških prvakov

O črnomljskih atletih prihaja v javnost čedalje več ugodnih vesti in lahko s ponosom zremo na dosežene uspehe. Čeprav so pogoji za atletiko zelo skromni (atletika steza še ni dograjena) so nekateri tekmovalci

Eno izmed moštev malega roko meta, ki se je črnomljski mladini izredno priljubilo

dosegli že kar lepe uspehe. Lansko leto je mladinec Brinc osvojil naslov mladinskega prvaka Ljudske republike Slovenije in državnega prvaka Federativne ljudske republike Jugoslavije v crosu. Plut je republiški prvak (žal do sedaj ni bil v formi). Simončič letošnji mladinski prvak Slovenije v crosu itd. Na letošnjem mladinskem prvenstvu Slovenije so mladi črnomljski atleti vnovič presenetili. Kastelic je vrgel koplje 45,40 m in zasedel prvo mesto. Mušič je v metu kroglice z rezultatom 14,18, ravno tako osvojil naslov republiškega prvaka, Simončič pa je v metu na 1000 metrov bil drugi. Poleg tega so uspešno nastopili na raznih mednarodnih tekmovanjih v Celju, Zagrebu, Subotici in Beogradu itd.

Črnomelj — mesto kopačev

Črnomelj je že znan po vsej Sloveniji kot mestec kopačev in bile

Profesor Marjan Kolarik mentor belokranjskih športnikov

je že mnogo govora o rezultatih teh mladih ljudi. Iz naših vrst je odšel Plut — slovenski prvak — in vsi so bili prepričani, da naslednika ne bo. Toda za presenečenje je poskrbel mladi, 16-letni Kastelic, ki je z metom 51,40 metrov najboljši mladinec v Sloveniji. Tudi Mušič se zaostaja za nadarjenim Kastelcem. Najboljša deseterica je vrgla koplje 45,24 metrov daleč. Plut 61,60, Kastelic 51,40, Mušič 49,36, Kapš 46,70, Čop 46,32, Jamšek 45,06, Brinc 42,28, Likovec 41,18, Urbas 40,80, Gerčič 40,54 — povprečen met prve deseterice 46,024 metrov. Ne samo, da imamo v tej stroki prvenstvo v Sloveniji, lahko rečemo tudi v Jugoslaviji. V zvezni ligi na sta Mušič in Kastelic zastopala. Odrred in zaseda vedno prva mesta.

Vzgoja kadra

Črnomelj tudi skrbi za svoj nastanek, kar se predvsem vidi v atletiki, rokometu in deloma tudi v namiznem tenisu, ki ima med pionirji okoli 40 pristav. Na prvenstvu Slovenije so imeli smolo in so se nestrinili na tretje mesto za Projektorjem in Kočevjem. V atletiki pa je presenečil pionir Mihelič v skoku v višino s 152 cm! Ravno tako so dobri tudi v drugih disciplinah. Kar so dokazali na belokranjskem prvenstvu, med pionirskimi je ravno tako priljubljena atletika, saj so na prvenstvu dominirali in zmagali v vseh disciplinah (13-letna Zunič je skočila 125 cm v višino).

Napredek in množičnost

V Partizanu se pri nas povešala več pozornosti športnim igram, ki so danes za mladino bolj privlačne kot orodna telovadba. Čeprav so nekateri kletavali naše društvo, da se bomo samo z rekorderstvom, imamo 30 aktivnih športnikov, ki bi lahko nadomestili svoje tovaršice, in brez trahu zremo v bodočnost.

Vzgoja vadiateljskega kadra

Danes ima društvo enega kvalificiranega trenerja za atletiko (prof. Kolarik, ki je bil na raznih mednarodnih tekmovanjih in instruktorka za rokomet Iveta Likovica, ki je tudi sestavil in treniral rokometno ekipo. Letos bodo dobili še dva nova rokometna instruktorka, ki sta sedaj na zveznem tečaju v Mariboru.

Nogomet, rokomet...

Čeprav stadion za nogomet in veliki rokomet še ni dograjen, smo prebrani, da bomo dobi vredno ekostorico, ki bo čisto zastopala črnomljski nogomet v republiškem merilu. Do sedaj so nogomet trenirali na šolskem stadionu, vendar je bil prepovedan zaradi raznih prekrškov in dograjevanja stadiona. Na tem igrišču igrajo le mali rokomet, v katerem so črnomljski, lahko bi rekli »četniki«, imeli kar dobre uspehe. Zkazali so se tudi na slovenskem prvenstvu, čeprav so ga igrali dve mešica in zasedli tretje mesto, ki bi z malo več sreče bilo lahko tudi prvo.

Pogoji za namizni tenis, odbojko in smučanje so nekoliko slabši, vendar so tudi v teh panogah dosegli zavidljive uspehe. Klopčič je na srednjeevropskem turnirju (pred enim

Na šolskem stadionu v Črnomlju je vedno živahno: tekači trenirajo

Na šolskem stadionu v Črnomlju je vedno živahno: tekači trenirajo

Sportni objekti

Ti uspehi terjajo, da Črnomelj ne more več pogostiti stadiona za nogomet in rokomet, kjer naj bi se v bodoče vzrajali in športno udejstvovali tudi belokranjski rokometarji in odbojkarji. Za dograditev te športne naprave je OLO v Črnomlju odobril v letošnjem letu potrebni kredit, 2 milijona din, pa je bilo na prizadevanje prijatelja belokranjske športne mladine in predsednika Gospodarskega sveta pri OLO Nika Belopavličiča in na priporočilo Sveta za prosveto in kulturo pri OLO odobrenih za dvig telesne vzgoje na šolah okraja Črnomelj. Črnomljski stadion za nogomet in atletiko, ki ga gradi podjetje »Pionir« Novo mesto, bo imel olimpijske mere in 400 m dolgo tekališče s tribuno in 500 sedeži. Opremljen bo tudi s potrebnimi garobami, kopalnicami itd. Do sedaj so igrišče še planirali, sedaj pa pripravljujejo drenžo. Mladi rod belokranjskih športnikov se veseli stadiona, ki bo v kratkem dograjen. Če bo vse šlo tako kakor je predvideno, omeniti je potrebno, da so mladi športniki črnomljske gimnazije odločili zgraditi za gimnazijskim poslopjem tudi svoj mali stadion, ki bo dograjen še ta mesec. Na

njem bodo izvedli tekmovanje v mallem rokometu, odbojki in atletiki. Očitovni dijaki so do sedaj dali nad pet tisoč udarniških ur.

Cilji za bodočnost

Ker je to zelo obširno področje, sem vprašal prof. Kolarika, kakšne cilje za bodočnost ima črnomljski Partizan. »Gradnja velikega stadiona za atletiko in nogomet nam dela hude preglavice, vendar mislim, da bomo s pomočjo vseh športnikov te težave opravili (vsi športniki so v mladinski delovni brigadi, ki dela za dograditev in oplešanje stadiona), nato bomo zgradili poleg malega stadiona še igrišče za tenis, košarko in

Merijan Telatko

Telesna vzgoja v Metliki...

V Metliki se je šport začel razvijati šele pred nedavnim. Pod vodstvom tov. Raimera so dosegli nekaj lepe uspehe, posebno v prostih igrah. Lepe vaje so pokazali v Črnomlju na pionirskem prvenstvu Bele krajine in v Semiču na telovadnem nastopu. Atletika in drugi športi se v Metliki še niso dobro razvili. Dober atlet je le Pač, ki meče koplje 40,44 m in bi se z dobrim treniranjem lahko razvil. Od športnih iger gojijo pomalem nogomet in odbojko.

... in v Semiču

Tu se je športno udejstvovanje le precej razmahnilo. Posebno se udeležujejo v odbojki, vendar so na dolenskem prvenstvu izpadli v četrtfinalu. Pred nekaj meseci so tudi začeli igrati namizni tenis in so imeli uspeh, čeprav so izgubili v Mladostjo iz Črnomlja z 8:2. Zdej je ta šport zamrl, zaradi slabe organizacije društva. V atletiki imajo le enega odličnega predstavnika. Dorganca. Nameravajo začeti igrati tudi mali rokomet, ki ima v tem delu Bele krajine pogoje za razvoj. V Semiču je za šport veliko zanimanje, vendar odbor TVD uima razumevanja do športa in gojijo le proste vaje in podobno. Edini veliki korak za napredek športa je zgraditev malega stadiona v Semiču.

Jure Šterk

Lahkoatletična vrsta belokranjskih mladinov — med njimi so državni in republiški prvaki

Porast pijančevanja na Kočevskem in boj proti njemu

Pijančevanje kaže tudi na Kočevskem precej žalostno podoba. Razbite družine, podhranjenost otrok, pijanec, kriminal, prostitucija, vse to so sadovi pijančevanja. Precej je pi-

Ne ure, ne dneva ne vemo

Zgodilo se je na vsem lepem in nepričakovano: naši naročniki Vidi Gregoričevi iz Nadleske št. 44 pri Starem trgu pri Rakeku je priletelo v oko več koščkov stekla. Zatekla se je po zdravniško pomoč, vendar je bila poškodba prebuda in je Gregoričeva oslepla na desno oko. To je bilo leta maja. Na prijavo ji je Državni zavarovalni zavod, podružnica v Novem mestu, po zdravniškem pregledu ugotovil 33,33% invalidnosti in ji prejšnji teden izplačal 6.666 din odškodnine.

Ker se je tov. Gregoričevi pripetila nezgoda še maja, je dobila izplačano zavarovalnino po prejšnji zavarovalni polici, s katero je bil doslej vsak naš naročnik zavarovan za primer popolne delovne nesposobnosti zaradi nezgode za 20.000 din. Od 1. julija dalje je vsak naš naročnik brezplačno nezgodno zavarovan za 40.000 din. Ne pozabite, da je edini pogoj za brezplačno nezgodno zavarovanje:

poravnana naročnina našega lista!

Uprava
Dolenjskega lista

Nova krajevna imena predlagajo

Množične organizacije in zbori volivcev v novomeškem okraju so sprejeli vrsto predlogov za preimenovanje nekaterih naselij, katerih sedanja imena niso primerna. Predlogi, ki jih je okrajni ljudski odbor sprejel ter po potrditvi na seji obeh zborov 16. junija predložil izvršnemu svetu LRS, so naslednji:

V občini Dobrič se naselje Rožempelj preimenuje v Rožno vas, naselje Kozjak se združi z naseljem Dolenje Selce, naselje Svetinja pa preimenuje v Staro goro. Uršna sela se naj preimenujejo v Vršna sela, kot se že imenuje železniška postaja, Verdun pri Uršnih selih pa v Verdun pri Vršnih selih. St. Jošt pri Stopičah bi se v bodoče imenoval Rakovo, Plemberk pri Težki vodi pa Razglednik. Sv. Helena pri Mirni odprade, ker se naselje priključuje Mirni. St. Jurij pri Mirni peči naj se preimenuje v Rožnik na Dolenjskem, Sv. Vrh pri Mokronogu v Vrh nad Mokronogom, Sv. Križ pri Mokronogu pa v Beli grič. Za

Roženberk pri Cirkniku je predlagano, da naj bi se v bodoče imenoval Grič pri Malmu Cirkniku. St. Jakob pri Senterneju bi se po predlogu imenoval Dolenji Orog, Groblje pri Prekopi pa Groblje pri Senterneju. Stattenberk pri Trebelnem naj bi se v bodoče imenoval Radulja pri Trebelnem.

V občini Dobrič se naselje Rožempelj preimenuje v Rožno vas, naselje Kozjak se združi z naseljem Dolenje Selce, naselje Svetinja pa preimenuje v Staro goro. Uršna sela se naj preimenujejo v Vršna sela, kot se že imenuje železniška postaja, Verdun pri Uršnih selih pa v Verdun pri Vršnih selih. St. Jošt pri Stopičah bi se v bodoče imenoval Rakovo, Plemberk pri Težki vodi pa Razglednik. Sv. Helena pri Mirni odprade, ker se naselje priključuje Mirni. St. Jurij pri Mirni peči naj se preimenuje v Rožnik na Dolenjskem, Sv. Vrh pri Mokronogu v Vrh nad Mokronogom, Sv. Križ pri Mokronogu pa v Beli grič. Za

Dolenjski muzej nima nezasedenih prostorov

Na zadnjem zboru volivcev 1. terena v Novem mestu je bilo med razpravo o nujni preselitvi Studijske knjižnice predlagano tudi, da bi se Studijska knjižnica vsaj začasno preselila v prostore obnovljene Križatijske, kjer je Dolenjski muzej, češ da so prostori v tej stavbi neizkoriščeni.

Ker so se glasovi o praznih prostorih ponavljali v mestu

tudi ob drugih prilikah, je LOMO na svoji seji imenoval komisijo, ki naj pregleda, če so vsi prostori v Križatijski zasedeni in koliko je praznih sob. Komisija se je sestala 5. julija dopoldne in po pregledu vseh prostorov v Križatijski ugotovila, da v stavbi ni praznih prostorov. V prvem nadstropju so urejeni prostori za dva oddelka muzeja, ki sta na razpolago za ogled obiskovalcem. Zraven pa je še upravna pisarna. Prostori v pritličju so zasedeni: dve sobi zavzema Dolenjski arhiv in sta popolnoma nabiti, dve sobi služita začasno za shranjevanje muzejskega pohištva in raznih muzejskih predmetov. Nekaj manjših prostorov v pritličju uporabljata privatna stranka za stanovanje. Tudi vsi pomožni prostori so založeni z raznimi muzejskimi predmeti. Podrobna zasedba vseh prostorov v Križatijski je razvidna iz zapisa, ki ga lahko vsak dobi na vpogled pri tajniku ljudskega odbora mestne občine.

Požrešneži »pri delu«

Požrešneži »pri delu« v Piemontu so irelno nenavadno gostijo. Vsi gosti so bili »težke kategorije«: zbrali so se iz Severne Italije, z Azurne obale in latinskega dela Švice. To vsakoletno tekmovalno debeluharje 23. maja se je začelo leta 1950. Na letošnji gostiji je bilo 70 oseb, moških in žensk, in nobena ni imela manj kot 100 kg. V požrešnost so tekmovali celih šest ur. V tem času so pojedli neznansko količino predjed, tri vrste juh, 50 kg rib, 50 kg telečje pečenice, 35 piščancev, 40 puranov, celo grmado solate, krompirja in belušev, zatem je prišel na vrsto sir in kolači. Pojedli so tudi 10 po osem kg težkih tort.

Neka francoska cvetličarka iz Nizze, težka 140 kg, je imela vse pogoje, da bo zmagala in postala »Miss debelosti«, toda spodobna jo je Spermica Gordini, težka 143 kg.

Od moških je zmagal Paolo Bacchelli, ki je bil že lani odnesel prvo nagrado s svojimi 166 kg; prav toliko je tehtal tudi letos.

Čestitamo k Dnevu vstaje in 10-letnici I. zasedanja SNOS v Črnomlju!

Belokranjsko gradbeno podjetje Črnomelj

Pot oboroženega odpora, na katero so krenili naši narodi 1941. leta, je bila pravila — naše žrtve so nam prinesle in ohranile svobodo!

Kmetijsko-gozdarsko posestvo, ki zalaga velik del prebivalstva na Kočevskem z mlekom. Tu so prodali lani za 12.120.000 din mleka in mlečnih izdelkov. Kakšno nesorazmerje izdatkov za alkohol ali pa za mleko!

Upravičeno se lahko vprašamo, kaj je bilo dosedaj pri nas storjenega v boju proti »mejitvi« pijančevanja? Če smo pravični, moramo reči, da zelo malo, ali so pa uspehi premalo vidni. Na vsak način bo treba poostri administrativne ukrepe proti tistim brezvestnim gostilničarjem, ki točijo pijače za preveč nacejenim gostom in mladoletnikom.

Ljudi je treba odvračati od pijančevanja s prepričevanjem, nuditi jim je treba več kulturnega razvedrila. V rudniku Kočevje so izdali lani nad 9 milijonov din za kulturne potrebe delavcev in posledica — občutno zmanjšanje pijančevanja.

Vse to in druge stvari v zvezi s pijančevanjem, oziroma z boj proti temu zlu, so obravnavali te dni na posvetovanju,

Nova francoska tkanina

V Parizu so nedavno pokazali javnosti novo francosko tkanino »velvenil«, ki je podobna žamet. Odlika velvenila je v tem, da se izredno lahko čisti. Madeže od črnega vina, črnila ali od česar koli se samo izpere v hladni vodi z običajnim milom.

kateraga je organiziral OO OK, zastopani pa so bili predstavniki podjetij, ustanov, množičnih in družbenih organizacij. Na posvetovanju je bila tudi članica GO RKS Olga Krajčeva iz Ljubljane. Po živahnem razpravljanju o vseh škodljivih posledicah alkoholizma so zborovalci soglasno sklenili, da je treba alkohol napovedati boj na celi črti. Da bo ta boj res uspešen in da bo delo potekalo organizirano, so ustanovili komisijo, ki bo odgovorna za to delo. Zaželeno bi bilo, da po dolne komisije ustanove tudi na vseh občinskih središčih ter da jim pomagajo pri tem vsi pametni in trezno misleči ljudje. O. K.

Naši partizanski otroci nam pišejo iz Kranja

Pišemo Vam iz kolonije, ki jo je organiziral okrajni odbor ZB Novo mesto v Kranju. 111 sirot nas je tukaj. Vsi smo ali brez matere ali brez očeta, nekateri pa celo brez obeh, ker so nam jih fašistični morilci med vojno pobili in nas tako oropali najdragocenejšega zaklada. Vkljub temu, da vsi občutimo to nenadomestljivo izgubo, saj smo prikrajsani za tisto toplino in nežnost, ki sta jo zmožna dati samo mati in oče, pa vendar nismo pozabljeni. Organizacija ZB nam je za počitnice pripravila zelo lepo in prijetno življenje. Živimo v Kranju v prostorih Gumarske šole.

Zelo lepo je tukaj. Polno malih in ličnih barak je, ki so podobne praviim paviljonom. Ob njih so gredice, pod nami šumi Sava, okoli nas pa kličejo na delo tovarne. To okolje je za nas, ki smo navajeni sicer lepega, vendar v primeri

z Gorenjsko pritlikavega Dolenjskega gričevja, nepopisna sprememba, ki nam bo ostala vedno v najlepšem spominu. Oster gorenjski zrak in izdatna hrana nam bosta prav gotovo pomagala, da si bomo okrepili zdravje.

V koloniji doživimo vsak dan kaj novega. Danes si bomo n. pr. ogledali tovarno »Pletenine«, popoldne pa bomo šli na izlet na Okroglo, kjer so fašisti s pomočjo domačih izdajalcev pobili osem partizanov. V prihodnje pa si bomo ogledali še tovarne »Iskro«, »Gumice«, »Tiskano« in še nekaj drugih indu-

strijskih velikanih, s pomočjo katerih ustvarjajo naši delavci boljše življenje.

Ob tej priliki se iskreno zahvaljujemo okrajnemu odboru ZB v Novem mestu in republiškomu odboru ZBLRS, ki sta nam omogočila to prijetno bivanje v Kranju. Se posebno pa smo hvaležni mestnemu in okrajnemu odboru ZB v Kranju za njihovo pozornost, zlasti pa tov. Ličarju in Pektiju, ki skrbijo za nas z izredno požrlostjo. Ob prihodu v Kranj sta nam pripravila prigrizek sprejem, pomagala sta nam pri celotni organizaciji kolonije in nam celo obljubila, da nam bo organizacija ZB v Kranju omogočila izlet z avtomobili v Begunje in na Bled.

Sirote smo, vendar se zavedamo, da kri naših roditeljev ni bila prelita zastonj in da nam skuša nova svobodna družba to tragično izgubo povsod nadomestiti. Ob tej priliki obljubljam, da bomo to pozornost s hvaležnostjo ohranili v svojih srcih in da bomo znali, ko bomo odrasli, brantiti dragoceno svobodo, ki je zgrajena na nepremagljivih temeljih krvi naših nepozabnih očetov in mater.

Pionirji in pionirke kolonije Zveze borcev Novo mesto

Pozdravimo 10. obletnico I. zasedanja našega I. slovenskega parlamenta z udeležbo in proslavi v Črnomlju!

Otroci padlih trbovelskih borcev letujejo ob Kolpi

V Podzemlju ob Kolpi je letos posebno živahno, poleg okrajne kolonije so tam na letovanju tudi otroci padlih borcev iz okraja Trbovelj. 65 otrok iz Trbovelj si je ogledalo tudi belokranjski muzej v Metliki. V posameznih oddelkih so si z velikim zanimanjem ogledovali razne predmete. Največ zanimanja pa so pokazali v oddelku ljudske revolucije. Vse so hoteli vedeti. Spremljevalce so vpraševali o posameznih rečeh in predmetih v muzeju. Muzej že dolgo ni imel tako hvaležnih obiskovalcev. V internatu so jim naredili lep in pristen sprejem. Poleg okusne južine jim je mala pionirka zaigrala več narodnih in partizanskih pesmi na harmo-

niko. Pozdravili so jih v imenu otrok iz internata in v imenu ZB.

Popoldne jih je predsednik mestne občine Metlika odpeljal na grič nad mestom in jim je pripovedoval o junaskih borbah partizanov v okolici Metlike. V veseljem razpoloženju so se vrnili v Podzemlje. Obiskali bodo tudi zgodovinske kraje okrog Suhorja in po celi Beli krajini. Okrajni odbor ZB v Črnomlju in predstavniki oblasti si prizadevajo, da bi se otroci padlih iz Trbovelj počutili v Beli krajini čim boljše.

Prejšnji teden so obiskali belokranjski muzej tudi vojaški in oficirski garnizije JLA iz Metlike. R. F.

Partizanski pozdrav vsem udeležencem slavlja v Beli krajini — zibelki naše ljudske oblasti!

Kaj je novega v Škocjanu?

Osnovna organizacija ZKS je imela 27. 6. redni sestanek. Načelnemu političnemu in gospodarskemu poročilu je sledilo še gospodarsko poročilo občine Škocjan, ki ga je imel predsednik občinskega ljudskega odbora Blaž Sutar. Poročilo o programu, ki si ga je bil novi občinski odbor izbral ob izvolitvi decembra lani. Dogradnja je šola s prosvetno dvorano, predelani so prostori na občini kamor se je zdaj lahko vselil tudi matični urad; v prostoru, kjer je bil doslej, bo pa zdravstvena postaja, ki jo ljudje že nestrpno pričakujejo. Na sestanku smo veliko razpravljali o občinskih podjetjih, doslej imamo le čevljarstvo, delavnico in remontno podjetje. Zaradi slabih poslovljaj pa obe podjetji le životarita. Občinski ljudski odbor mora poskrbeti, da bo v podjetja postavil ljudi, ki imajo pravilni odnos do skupnosti, ne pa da jim gre prvo za osebno korist.

Udeležba je bila za Škocjan še kar dobra, če upoštevamo, da je bilo lepo vreme in so imeli ljudje opraviti s senom. Od prejšnjega števila gasilcev v samem Škocjanu, sta

prišla na sestanek le dva. Ena-ko sta bila navzoča od 24 lovcev samo dva. Državni uslužbenci pošte in cestarji naj bi se udeleževali vsaj sestankov, če se že drugače ne udeležujejo v političnem in javnem življenju.

Navzoči kmetovalci so pripomnili, da je bilo premalo storjenega za borbo proti kolodarskemu hrošču, ni bilo dovolj poskrbljeno za nabavo raznih sredstev in podobno. Zastopnik KZ je dejal, da ima

ing. Vilma Pirkovič o mednarodnem kongresu za žensko ekonomiko v Edinburgu, ki se ga je udeležila kot delegatka. Daša Pelhan piše o izbiri tekstilnih vzorcev, ing. Povoden razpravlja o borbi proti hudi gospodinski nadlogi — moljem, o sodobni stanovanjski opremini in naši pohištveni proizvodnji poroca France Ivanšek. Tehten članek iz zdravstva je napisala medicinska sestra Erna Oblak: Prehrana otroka do prvega leta. Ing. Lonenkar govori o vzreji in krmljenju piščancev, Andrej Skulj, znani vrtnarski strokovnjak, pa o pridelovanju solate. Seveda je še dovolj drugih sestavkov (Jedi s skuto, Hrana za bolnika z rano na želodcu, Za spretno roko, Kvačkanje rokavic, Državne videti itd.). List je skratka res nepogrešljiv za sleherno našo gospodinjstvo, bodi v mestu ali na deželi, in prav gotovo bo opravil med našimi ženami zelo koristno in uspešno poslanstvo.

Vsako številko krasijo številne slike, tiskane na lepem papirju in tako je njegova celotna naročnina — din 500 — z ozirom na tehtno in zanimivo vsebino prav malenkostna.

Sodobno gospodinjstvo lahko naročite pri Zavodu za napredke gospodinjstva v Ljubljani, Erjavčeva c. 12.

O MALOPEŠKIH GASILCIH

Vas Mali log pri Loškem potoku šteje 60 hiš. Vaščani so si skupno z gasilci malo pred drugo svetovno vojno zgradili lep prostorn gasilski dom, v katerem je tudi dvorana. Takrat sta bili med vaščani dva struji; eni so bili za gasilski dom, drugi pa za kapelico. Zmagali so naprednejši vaščani. Dom je bil zgrajen s prostovoljnimi delom, zato so vaščani nanj upravičeno ponosni. Okupator je gasilski dom zelo opustošil. Gasilci so z velikim trudom dom ter gasilski inventar za silo spravili v red. Skoraj vsi fantje in moške so aktivni gasilci, imajo pa tudi ženske desetine. Udeležba na vajah, ki jih imajo večkrat, je skoro vedno polnoštevilna. Društvo je poslalo na gasilski tečaj v Ljubljano dva svoja čana: Filipa Samsa in Jožeta Kordiša. Ta dva sedaj z znanjem, ki sta ga pridobila na enomesnem tečaju, vadita in strokovno usposabljata gasilce.

V okviru gasilskega društva zelo uspešno deluje igralska družina. Predzadnje nedeljo so po krajšem presledku spet nastopili na domačem odru s Finžgarjevim Divjim lovem.

V nedeljo 3. julija so imeli gasilci v Malem logu lepo slovesnost. Z veliko iznajdlivostjo, na pomoč jim je prisločila tudi zadruga iz Loškega potoka, so zbrali potrebna sredstva, skupno nad 300.000 din ter si kupili motorno brigalno. Tako imajo sedaj dve ročni in motorni. Ob sprejemu motorne brigalne je bila parada gasilcev iz Loškega potoka, nato pa so motorno pripeljali pred gasilski dom v Mali log. Malo-loske gasilce je pozdravil in pohvalil za njihovo uspešno delo član OO GZ Kočevje tov. Arko, v imenu občine pa njen predsednik tov. Vesel. Nato je sledil »krst« motorike, ki je dobila ime Sloga — simbol složenega dela med potokskimi gasilci. Slovesnosti je sledilo ljudsko rajanje. (m)

NIHČE SI NE ŽELI

nezgode — če pa se nam že pripeti, je takojšnja pomoč najučinkovitejša! Vsa naročnika Dolenjskega lista, ki ima v redu poravnano tekočo naročnino, je BREZPLAČNO NEZGODNO ZAVAROVAN pri novomeški podružnici DOZ:

Za slučaj smrti vsled nezgode za 20.000 din
Za trajno delovno nesposobnost, nastalo zaradi nezgode, pa za 40.000 din

S 1. julijem smo zavarovalne vsote povečali za 100%. Ne pozabite: edini pogoj za brezplačno zavarovanje pri našem tedniku je: PLACANA NAROČNINA!

Od prejšnjega števila gasilcev v samem Škocjanu, sta

IZ NAŠIH KRAJEV

Dolenja vas pri Ribnici

Občinski odbor ZB v Dolenji vasi je predlagal občinskemu ljudskemu odboru, naj bi praznovale vsako leto 1. avgusta občinski praznik. Člani SZDL so se že zbrali ter določili program za letošnje prvo praznovanje.

Vaški odbori SZDL bodo oskrbeli, da se očistijo domovi in dvorišča, mladina je pa prevzela okrasitev. Starejši fantje bodo, po stari navadi, postavili v vseh mlaje, solarji bodo pripravili in zvečer pred praznikom zakurili kresove. Dramska skupina bo naštudiral Schillerjevo dramo Kovarstvo in ljubezen, obvezniki predvojske vzgoje in gasilci bodo izvedli napad na postojanke.

Tudi pevsko društvo pripravlja koncert za slovesno akademijo. Sklenjeno je, da povabimo na praznovanje vse vaščane, ki so po službah drugod, in vse aktivne oficirje JLA iz naših vasi.

Prejšnjo soboto so mladinci, rojeni 1933, odšli z vriskanjem, petjem in harmoniko na nabor v Ribnico. Dekleta so jim vozove okrasila s cvetjem in zelenjem. Vriskanje je bilo tudi popoldne, ko so se fantje vračali domov, saj so bili večina vsi sposobni za častno službovanje v JLA.

Iz Bele krajine

V Beli krajini se je žetev pšenice začela že prejšnji teden. Pšenica ni dobro obrodila, ker jo je uničila rja. Dobro je obrodil ječmen, ki je že ves požet. Proti koncu junija se je pojavila v belokranjskih vinogradih močna peronospora. Vinogradniki so jo omejili šele s trikratnim škropljenjem. Na njivi posestnika Jožeta Kureta iz Švibnika pri Črnomlju so našli kolodarskega hrošča. Ljudski odbor mestne občine je takoj organiziral pregled krompirjevih nasadov in potrebno škropljenje.

J. K.

Če kupite pri PUTNIKU

Železniško vozno karto — vozni red — razpisnice — foto povečave Dolenjske — avtomobil — turistični priročnik — ali karkoli, kar je v zvezi z denarjem, dobite BREZPLAČNO BREKO, s katero lahko zadenete lep dobiček.

Med dobroti so:

1. Enomesečno potovanje z ladjo po Sredozemskem morju (vrednost 60.000 din)
2. Osemdnevno potovanje po Jugoslaviji
3. Trodnevni avtomobilski izlet na Bled in Plitvice
4. Izlet z letalom Ljubljana-Reka-Ljubljana
5. 300 km vožnje z avtomobiljem v poljubni smeri
6. Polet z letalom nad Ljubljano in Bledom

Zrebanje bo 26. julija in 26. avgusta.

Poslužujte se zato ob vsaki priliki PUTNIKA NOVO MESTO, pa boste deležni ene izmed lepih nagrad!

Tečaj gostincev v Kočevju

Na pobudo okrajne gostinske zbornice Kočevje se je začel dne 6. julija v Kočevju 14-dnevni tečaj za gostinske osebe iz kočevskega okraja. Tečaj je v hotelu Pugled v Kočevju ter obsega teoretični in praktični pouk. Obiskujejo ga tudi starejši gostinci.

I. Z.

Iz Dolenjskih Toplic

Solska vrata so se zaprla in mladina je šla uživati veseli čas počitnic. Za zaključek šole pa so dijaki topliške nižje gimnazije prav lepo uprizarili Brevko mladinsko igrano »Tonček«. Zahvala za tako uspešno prireditev gre tov. gim. učiteljici Bajčevi, ki se res veliko žrtvuje za dramatik in za mladinski pevski zbor.

Lep uspeh in napredek je pokazala tudi razstava risarskih in pismenih izdelkov ter ročnih del.

Ob koncu šolskega leta je obiskala topliško nižjo gimnazijo ekipa Radia Ljubljane in posnela na magnetofon mladinski pevski zbor.

Najpovem še, da so šolski uspehi zadovoljivi. Odličnjaki so dobili lepe darila.

Komaj so se šolska vrata zaprla za pouk, že se bodo odprla za 55 otrok pahljastih partizanskih borcev z Gorenjske, ki jih je poslal na letovanje okrajni odbor ZB Kranj.

Topliški vodovod je bil lani prenovljen, letos pa bodo omrežje še podaljšali.

D. G.

Nasvidenje v Črnomlju na velikem zborovanju v Žlebu!

To in ono iz Škocjana

Prostovoljno gasilsko društvo Škocjan je precej razgibano in delavno. Sedaj so dobili iz generalnega popravila svoj avtomobil, ročno širino pa so preuredili na električno, jo postavili v stolp in povežali s postajo ljudske milice, da lahko ob vakem času da znak za požar. Od okrajne gasilske

Predgrad ob Kolpi

Po predgradski gmajni je še sedaj najti ekrazit, ki so ga ob času zadnje vojne razsajali iz letal naši zavezniki. Zivina na paši to snov požre in pogine. Tako je pred kratkim 600 kg težak vol posestnika Staudoharja iz Jelenje vasi požrl na paši ekrazit, se napil vode in na poti domov poginil. Vol ni bil zavarovan, zato trpi Staudohar veliko škodo.

Spomladi je bilo pri nas sadno drevje vse v cvetju. Zaradi stalnega deževja je pa cvetje odpadlo, tako da ne bo sadja ne za dom ne za izvoz.

Tudi občani Predgrada se pripravljajo na veliki praznik Bele krajine 22. julija. Na proslavo v Črnomlju bodo šli z godbo.

IZ NOVOMESKE PORODNISICE

Pretekli teden so rodile: Bajc Marija iz Semeča — deklica, Koželj Marija iz Reve pri Dobrušcu — deklica, Luzar Tončka iz Dol. Maharova — deklica, Hočevar Majda iz Moke — deklica, Pelc Angela iz Viseja pri Hinja — deklica, Anžič Marija iz Kočevja — deklica, Vrančar Nežka iz Mačkova pri N. m. — deklica, Jaklič Ana iz Ivanje vasi — deklica, Ovnik Barbara iz Vel. Vidma pri Vel. Loku — deklica, Slak Marija iz Dvora — deklica, Smid Marija iz Sežane — deklica, Barle Jožeta iz Sentlovenca — deklica, Petric Katarina iz Semeča — deklica, Pust Genovefa iz Mirne peči — deklica, Črnič Marija iz Semeča — deklica, Jakopin Elka iz Novega mesta — deklica, Požek Albina iz Kravčevega vrha pri Črnomlju — deklica, Jakše Danica iz Birčne vasi — deklica, Sila Ana iz Stefana pri Trebnjem — deklica, Debeljak Fani iz Tršičke — deklica, Mrzelj Alojzija iz Brezovice — deklica, Sprajcar Tončka iz Semeča — deklica, Kovaljev Marija iz Gabrijel — deklica. — Čestitamo!

Rdeči križ v Novem mestu se zahvaljuje

Okrajni odbor Rdečega križa v Novem mestu se zahvaljuje vsem darovalcem dobrotkov za tombolo RK, zlasti pa Okrajnemu ljudskemu odboru v Novem mestu, vodstvu Valjenske šole in najlencem novomeškega in trebnjskega okolišča ter obrtnikom državnega in privatnega sektorja.

Nadalje se Rdeči križ zahvaljuje vsem številnim zbiralcem prispevkov in prodajalcem srečk, Dolenjskemu listu in drugim sodelavcem v organizaciji tombole, ki je močno podpira širitev in delo Rdečega križa v novomeškem okraju.

Okrajni odbor RK Novo mesto

OPOROŽILO

Vsi, ki so na tomboli RK v Novem mestu zadeli glavne dobrote in plačali 15%-ni prispevek, dobi, ako želi, denar povrnjen. Zglašilo naj se v pisarni RK do 31. julija.

Okrajni odbor RK Novo mesto

OPOROŽILO

Vsi, ki so na tomboli RK v Novem mestu zadeli glavne dobrote in plačali 15%-ni prispevek, dobi, ako želi, denar povrnjen. Zglašilo naj se v pisarni RK do 31. julija.

Okrajni odbor RK Novo mesto

Člani CMD so v Črnomlju proslavili društveni praznik in počastili Dan vstaje

6. julija dopoldne je v okrašenih dvorani gimnazije v Črnomlju priredil Pokrajinski odbor CMD za Dolenjsko proslavo društvenega praznika, združeno s počastitvijo Dneva vstaje in 10-letnice I. zasedanja SNOS. Prireditve je začel predsednik PO CMD župnik Ljotič Zabkar, navzoči pa so bili poleg duhovnikov, članov CMD iz novomeškega in črnomljskega okraja, tudi zvezni ljudski poslanec Tone Fajfar, predsednik Okr. odbora SZDL Črnomelj Martin Zugelj, predstavnik OLO in Ob. LO Črnomelj ter predstavniki okrajnega in mestnega odbora RK iz Črnomlja.

Po uvodni besedi predsednika PO Zabkarja je proslavo vodil podpredsednik PO CMD kanonik Francič. Zbrane duhovnike je pozdravil zvezni ljudski poslanec Tone Fajfar in pohvalil pobudo članov CMD, ki se vsako leto spominjajo ob svojem društvenem prazniku, tudi Dneva vstaje, ki je začetek najslavnijšega obdobja naše zgodovine. V krajšem govoru je tovariš Fajfar nato, nanizal pred zbranimi nekaj misli o pomenu prvega zasedanja našega parlamenta pred deseti leti v Črnomlju ter o vlogi takrat sprejetih sklepov. Ko je čestital društvu k doseganju delu in mu želel novih uspehov, je tov. Fajfar med drugim dejal, da je pozitivno delo članov CMD in njihov konstruktiven odnos do socialistične domovine danes toliko važnejši tudi zato, ker odprav-

lja madeže, ki si jih je med vojno nakopal nase velik del slovenske duhovščine, predvsem višji kler. Navzoči so pozdravili govor tovariša Fajfarja z aplavzom.

Po krajšem kulturnem sporedu je Leopold Lončarič prebral referat o 10-letnici Rdečega križa, nato pa je predsednik Ljotič Zabkar obširno poročal o doseganju petletnega delu CMD na Dolenjskem. Opisal je ustanovitve Verske komisije pri SNOS leta 1944 v Črnomlju, njeno delo in potek priprav za ustanovitve CMD katoliških

duhovnikov v LRS. Danes je v CMD na Dolenjskem vključenih 37 duhovnikov. Referent je z obsežnim pregledom društvenega delovanja na Dolenjskem prikazal namen organizacije, njene dosedanje uspehe ter pripravevanja in načrte za bodoče delo.

Potem, ko je bilo prebrano tajniško poročilo, so izvolili nov pokrajinski odbor CMD. Za predsednika je bil znova izvoljen črnomljski župnik Ljotič Zabkar. Po skupnem kosilu so si člani CMD skupno s predstavniki oblasti ogledali tovarno sadnih sokov Belsad

Štrašna smrt dvehletnega otroka

Tragičen primer, ki naj bi ponoven opomin vsem varuhom otrok, se je zgodil 9. julija na Catežu pri Veliki Loki.

V dopoldanskih urah je odšla Angela Rošelj po opravkih v trgovino, doma pa je pustila v kuhinji ob zakurjenem štedilniku dvehletno vnukinjo. Otrok se je kmalu približal ognju v štedilniku in se prišel z njim igrati. Pri tem se mu je vnela oblečka in lasje. Med obupnim jokom je začel otrok sam borbo z ognjem. Kako strašna je bila ta borba z ognjem, so pokazali sledovi ožganih krp oblečke in pepel po tleh, koder se je otrok valjal; v hudi stiski in bolečinah je zlezel tudi na mizo. Soseda je sicer slišala jok v

hiši, toda ker je bila mala Martinca večkrat sama doma in se jokala, joku ni pripisovala nobene važnosti. Sele neka mimoidoča žena je opazila staro Rošlevo na otrokov jok.

Med tem je mali mučenik skoraj dotrpel. Ožgan po vsem telesu je otrok med prevozom v bolnišnico izdihnil v strašnih mukah.

In kaj bi se lahko bilo, če bi mala goreča punčka zlezla na posteljo in ne na mizo? V kakšni nevarnosti bi bila vsa domačija in sosedje? Take skrajne malomarnosti do otroka, ki je imela tako hude posledice in ki bi bile lahko še hujše, res ni mogoče z ničemer opravičiti!

NABOR V ŠENTJERNEJU

Letos na vrsti letnik 1935. Pismošne so raznesli pozive že pred dnevi; devetega in desetega pa je šentjernejska dolina oživila. Ves okraj je namreč razdeljen na regutne postaje, ena teh je tudi Šentjernej. Tako rekrutirajo vojne obveznike določenih krajev rekrutna komisija, ki kroži po okraju. To pomeni manj stroškov za vojne obveznike, saj jim ni treba iti v Novo mesto, pomeni pa tudi več dela za rekrutno komisijo. Vojni obvezniki bi morali to ceniti in se potruditi, da bi delo rekrutne komisije čim bolj olajšali.

Razumljivo je, da je rekrutacija za vpoklicanih letnik praznik, ki ga je treba proslaviti, toda to zakoreninjeno za rekrutno komisijo večkrat »neprijetno«, »praznovanje«.

IZPRED SODIŠČA KLEVETANJE USLUŽBENIKOV V OBČINI

Kot vsi davčni zavezanci je tudi Ana Sutar iz Orešja pri Smarjeti lani dobila obračun dohodnine za leto 1952. Na zboru davčnih zavezancev je trdila, da je to samovoljna občinskega odbora v Smarjeti ter da so jo uslužbenke na občini za to 2500 din, kolikor je morala še poravnati, »okrog prinesle«. Obsojena je bila na 20 dni zapore.

DVE RUJHI JE UKRADLA

Ob priliki neke prireditve je Jožefa Novak iz Uršnih sel pod nekim kozolec »stisnila« dve ruhji, lasti JŽ, katere je pozneje prodala v Novem mestu. Vredni sta bili 4400 din, prodala pa je za 1200 din. Tri mesece zapore in povrnitev stroškov jo stane to nepošteno dejanje.

A. S.

Občinski praznik v Vinici

V dneh 20., 21. in 22. oktobra 1943 so nemške in ustaške tolpe pustile po hrvaškem ozemlju in skušale vdreti tudi na Vinico. Partizanske enice so napade uspešno odbijale. Posebno hrabrost je pokazala maloletna četa partizanske straže pri Komandi mesta in Rajonskem odboru Vinica, v kateri so bili predvsem domačini, ki je dne 21. oktobra 1943 odbila srdit napad nemške motorizirane enote na položaju vasi Sečje selo, katero so Nemci iz maščevanja zažgali.

V spomin na te borbe je Občinski ljudski odbor Vinica na seji 22. junija 1954 na podlagi 1. odst. 15. člena in 2. toč. 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS, št. 19-88-52) in na predlog Občinskega odbora Zveze borcev (št. 11-54) izdal

odlok o določitvi 21. oktobra za ljudski praznik občine Vinica

1. člen
21. (enaindvajseti) oktober se proglašajo za ljudski praznik občine Vinica.

2. člen
Ta odlok velja od dneva objave v Dolenjskem listu. Štev. 370/11-54
Vinica, 22. junija 1954

Predsednik
Občinskega ljudskega odbora:
Franc Kajin, l. r.

ŠPORT IN TELESNA VZGOJA

Spominski brzoturnir v Črnomlju

Odlično zaigral in dosegel od Novomeščanov sploh največ točk. Sedaj pa kaj več o dolenjskih ekipah. Vsekaror je tretje mesto (sestavljeno iz 2 točk) na 1. deski (na drugem mestu) za novomeško ekipa velik uspeh. Dosegli so 37 in pol točk od 55 možnih. Zmagovalec LSK je dosegel 48 točk. LUSK je bil pa za dve točki boljši.

Kakor smo že omenili je bil od poudarjen najboljši Sitar, ki je bil res v odlični formi. Dosegel je 8 zmag in 1 remi (8 in pol), drugi je bil pr. Gožek na 4. deski z 8 točkami. Sita in Škerlj sta tokrat malo slabše igrala, toda 7 in pol (Sita) in 7 točk (Škerlj) je še vedno zelo dober rezultat. Avstrijec pa je na zadnji deski nabral 6 in pol točk. Tudi 10. mesto je za oslabilen II. ekipo dober uspeh. Največ točk je nabral maj. Popović (9), sledi ml. Milan Brkič (4 in pol), Geršič (3 in pol), Sodnik (2 točki) na 1. deski. Košak je na 2. deski nabral 1 eno točko. Druga najboljša dolenjska ekipa je bila ekipa Kočevja, kjer je bil najboljši dolenjski igralec, vodnik, Sitarjem je katastrofalno izgubil. Črnomljska prva ekipa ni bila izenačena, zato tudi ni dosegla boljšega uspeha. Najboljši je bil Koblar, ki je za to dobil nagrado. Trebnjska in druga domača ekipa pa sta popolnoma odpovedali.

Rezultat brzoturnirja:

1. LSK I. (Kočevar, Kržin, Lorbek, Gabrovšek, Hren) 48 točk
2. LUSK (Pavčak, Verk, Radovčič, Metlika, Pezdirc) 39 in pol
3. Novo mesto I. (Sitar, Škerlj, Sita, dr. Golez, Avsec) 37 in pol
4. LSK II. 34 točk
5. Kamnik 32 in pol točk
6. Karlovac 30 točk
7. LSK III. 29 točk
8. Komenda 21 točk
9. Novo mesto II. 16 točk
10. Trebnje 14 točk
11. Črnomelj II. 11 točk

Zmagovalec so ob zaključku prejeli poleg denarne nagrade še lepo izdelano spominsko plaketo iz belokranjskega marmornja. LUSK je poleg denarne nagrade prejel še stensko uro, Novo mesto pa denarno nagrado in kolekcijo li-

kerjev — izdelek tovarne Belsad iz Črnomlja. Kot najboljša dolenjska ekipa je Novo mesto prejelo še lep pulover. Čestitajo siroti LSK II. je prejel denarno nagrado.

Tekmovanje je zelo uspešno, tudi organizacija tekmovalca je bila zelo dobra, za kar gre vsa pohvala domačemu društvu.

M.

Skrb novomeškega Partizana za vaditelje

Največkrat mislimo, da je edini in največji problem pri delu naših telovadnih društev skrb za gimnastična vprašanja. Deloma je to res, je pa med mnogimi še eno pereče vprašanje, ki ga nikakor ni zanemarljivo, to je vprašanje sposobnih vaditeljev. Brez sposobnih vaditeljev ni mogoče misliti, da bi organizirali množično vadbo, še manj pa je mogoče pričakovati kakih uspehov. Društva, ki nimajo zanesljivih vadiateljev, je živitveno, telovadnice in igrarica pa so slabo obiskana. Zato je prav vprašanje vaditeljev treba posvetiti največjo pozornost in izkoristiti vsako priliko za njih usposabljanje.

Znamo je, da ima novomeški Partizan precejšen vaditeljski kader; večina je iz vrst starejšega in preizkušenega članstva, vendar so se še tu in tam pokazale majhne vrzeli. Tako na primer še nimamo vodnika za mali rokomet, ki je zadnje čase postal zelo priljubljena panoga partizanskih društev. V tem oziru je Novomeščane prehitel tudi Črnomelj, ki že drugo leto goji to disciplino in v njej tudi tekmuje. Pravčasno je poslal na ustrežni tečaj svojo ekipa, ki je potem doma takoj organiziral rokometne treninge, za katere je pridobil dovolj pristaječ. Tudi za novomeški Partizan se ni vse zamujeno. V tečaj je poslal na ustrežni tečaj boru je poslal mladince, od katerega pričakuje, da bo po opravljenem tečaju postal ustanovitelj in prvi vodnik mladega rokometnega

v Novem mestu.

Orodna telovadba se v Novem mestu dobro razvija. Zlasti lepe uspehe je že dosegla mladinska Svetliceva, ki se je letos uvrstila v slovensko reprezentativno vrsto. Za nadaljnji razvoj orodne telovadbe pa še vedno primanjkuje takih vadiateljev, ki bi poznavali najnovejša izsledka na tem polju ter jih nato z veseljem in pridom prenašali na orodjaše. Telovadna Zveza prejeto vsako leto tako teče v svoji znanosti. Novo mesto je prijavilo dve mladinki in enega mladina, da tako svoj vaditeljski zbor pomladi z mladimi amaterskimi vodniki. Društvo od njih upravičeno pričakuje, da se bodo po končanem tečaju z ljubeznijo in verno ločili zaupnega jim dela.

Škerlj Tone — mladinski pravk Dolenjske

Kakor smo že poročali, se je 5. julija začelo mladinsko prvenstvo Dolenjske. Sodelovalo je 6 šahistov iz Novega mesta, Črnomlja in Mirne peči.

Škerlj in Kastelic sta si pridobila pravico sodelovanja na letošnjem mladinskem prvenstvu Slovenije, ki bo proti koncu tega meseca v Rušah.

Vretni red: 1. Škerlj Tone (N. m.) 5 točk (0005); 2. Kastelic Ivan (Črnom.) 4 točk; 3. Škerlj D. (Črnom.) 3 točk; 4. Novak Zvonko (Črnom.) 2 točk; 5. Vodopec in Picek.

DOLENJSKI OBVEŠČEVALEC

KINO

Kino KRKA Novo mesto
Od 15. do 19. julija: švedski zabavni film »Dobri vojaki Bum«.
Od 21. do 26. julija: ameriški barvni film »Divji sever«.

Kino Jadran Kočevje
Od 16. do 18. julija: ameriški barvni film »Dvojboj pri srebrnem potoku«.
21. in 22. julija: avstrijski film »Jaz in moja žena«.

MALI OGLASI

PRODAM GOZD 1.50 ha, poraščen s smrekami, ob glavni cesti Semeč-Črnomelj, blizu Vražjeje kamna. Povše-Simončič Katarina, Podreber 5, p. Semeč.

PRODAM 5 kompornih AZ pagnjev z močnimi družinami. — Eržen Alojz, Klenovik, p. Škocjan.

Objava

Klub dolenjskih visokosolcev objavlja, da bo v nedeljo, 18. junija, ob 9. uri dopoldne v sejni dvorani počepa OLO Novo mesto sestanek vseh članov kluba. Udeležba za člane obvezna.

Razstava goveje živine na Prekopi

Kmetijska zadruga Prekopa, 21. vinorejski odbor, razglašajo, da bo 8. avgusta 1954 priredila razstavo goveje živine. Živino bodo razstavljali člani KZ Prekopa. Za najboljšo živino so predvidene nagrade. Vabimo tudi živinorejce, da priženejo svojo živino; dogon bo plačan. Posebno vabimo živinorejce, ki gojijo sivorjavo govedo.

Za jedajo in pičajo bo na razstavnem prostoru preskrbljeno. 8. avgusta — vsi na živinorejsko razstavo v Prekopu!

Vabljeni Kmetijska zadruga Prekopa, živinorejski odbor.

OBVESTILO

Okrajna cesta Toplice—Podhosta je zaradi rekonstrukcije od 12. julija zaprta za ves promet.

Preklic

Podpisani Povše Gabrijel, uslužbenec, prelicujem nerisnešne govorice, katere sem širil zoper svetlija Viktorja iz Vinske gorice pri Trebnjem. Zahvaljujem se mu, ker je od točke odstopil. — Novo mesto, 7. VII. 1954. — Povše Gabrijel.

OPOZORILO!

Svarim pred nakupom ukradenega manjšega kosčka dvokelesne, modre barve, brez zadnjega blatnika, z belim volanom, znamke »Mileto«, tov. št. 564344. — Dr. Tona Hočevar.

Jože Dular:

Bela krajina vas vabi

Prav na jug Slovenije je pomaknjena Bela krajina, »deželica sonca in grozdičja«. Svoj hrbet je naslonila na močnejše Gorjance in krške bregove hrvatskega Zumberka, medtem ko jo na zapadu zapirajo obširne kočevske hoste. Proti jugu in vzhodu, kjer omejuje njeno zemljo reka Kolpa, pa se je na široko odprla soncu in toplim vetrovom. To je opaziti predvsem v zgodnji pomladi, saj včasih na severnem vzhodu v semiški predor pod Gorjanci se leži sneg, na južnem izhodu, kjer se odpre najlepši razgled po Beli krajini, pa že pozdravi potnika breskovo cvetje. In vendar je predor dolg niti ne dva kilometra.

Nič ni čudnega, če je bila tudi ta topla dežela zgodaj naseljena. Tako so pred več tisočletji ilirska plemena na gosto poseda nizke belokranjske hribove, od katerih je daleč po svetu znan zlasti Kučar pri Podzemlju, ki je s svojimi topilnicami železa doživel sredi 1. tisočletja pr. n. št. svoj največji razcvet. Številna ilirska grobišča govore o tedanjem času, o kasnejšem vdoru Kelto v Rimljanov, ki so oboji pustili tu sledove, slednji zlasti v znamenitem Mitrovem templju pri Črnomlju. In potem so v 7. stoletju posedli to zemljo Slovenci in nasadili tu najjužnejše mejnike slovenske besede in kulture.

Danes je Bela krajina odmaknjena od velikih prometnih cest, toda v začetku 15. stoletja, ko prično upadati Turki na slovensko ozemlje, so kraji ob Kolpi vrata, skozi katera se dolga desetletja vale proti zapadu trume osmanskih zavojevalec. To je doba, ko polja in ravnine ob Kolpi izgube skoraj vse svoje prebivalce, ko obe belokranjski mesti in številna naselja obseje v pepelu in ruševinah in mre dežela v lakoti in boleznih.

Divji konji in turške trume hrume takrat skozi deželo.

Na cesarskem Dunaju so zaskrbljeni. Preko Bele krajine se vale janičarske vojske, mimo Ljubljane vroč čez Gorenjsko proti Koroški in v avstrijske dežele. Treba je postaviti stražo, treba je ugotoviti pas ob Beli krajini. In tako zraste ob Kolpi »vojna granica« s številnimi vojaškimi postojankami, v katerih nastani vladar pred Turki pobegle Srbe in Hrvatje. Ljudje utrjujejo Metliko, utrjujejo Črnomelj. Pri Adlešičih zraste na skali ob Kolpi čvrsta, zidan grad Pohorje. Tako so vrata proti vzhodu vsaj za silo zapahnjena. Toda turški napadi tudi sedaj ne prenehajo in Belokranjci ob Kolpi legajo zvečer spat z orožjem v roki. Meč

je ju. akom zvest tovariš. Nikoli ga ne odlože; celo v poročni noči ne, ko mora ženin po staro navadi z mečem snežni nevesti venec z glave in ga z njim pritrčiti v strop.

Ljudje pa umirajo v bojih in zemlja ob Kolpi pije kri Turkov in kri domačih junakov. Toda novi junaki se roje, iz roda v rod se nenehno pretaka življenje.

Desetletja in stoletja minevajo in turška nevarnost je že davno mimo. Dežela med Kolpo in Gorjanci pa še zmerom živi svoje nemirno življenje. Namesto Turkov vpada zdaj iz sosednje Hrvatske roparske hajduške čete. Kmet se vedno dela na njivi z mečem za pasom in ob razoru ga čaka konj, na katerem pobegne, če mu grozi hajduška nevarnost.

Vse 18. in še 19. stoletje vsemirajo roparski hajduki deželo. Ropajo graščake, župnišča in bogatine, ropajo jih zase in za reveže. Med siromišnim ljudstvom se dolgo žive imena Udmanica, Babneca, Markusa in drugih, ki so ropali bogate, da so lahko potem delili plen siromakom.

Sele Napoleonovi Francozi, ki za nekaj let zasedejo tudi Belo krajino, s težavo ukroto hajduke in napravijo red in mir. Toda že leta 1813 se umaknejo in v deželi zopet zagospodari avstrijski orel. Dunajski revoluciji leta 1848, ki je zdramila številne narode v cesarski Avstriji, Bela krajina komaj od daleč prisluhne. Zato pa dve desetletji kasneje sama iz sebe zaživi v čitalnicah svoje bogato narodno življenje. Celotno vrsto šol odpro po vaseh in zaostalo ljudstvo se prične kulturno naglo dvigati.

Prav ta hiter razvoj prične Belo krajino trgati iz njene patriarhalnosti. Ta dežela je namreč poleg Slovenske Koroške in Prekmurja ohranila največ folklornih in narodopisnih znamenitosti. Pred dvema, tremi rodovi so bele platnene obleke, ki so jih nosili moški in ženske, tej deželi po pravici vzdele ime »Bela krajina«.

Skozi vse leto, iz pomladi v jesen zimo, se tu pred na-

mi vrste prastari običaji in obredja, odpira se bogata zakladnica ljudske fantazije, izkušnji in modrosti. Komaj pozne ob vodi svetla trava in se razsipi mlado zelenje po vejah, že sprejavajo v bele platnene robače in bregose oblečeni pastirji z brezovim zelenjem okitenega »Zelenega Jurija« po vasi. Takrat plešejo v Črnomlju in v Metliki na

terarnih vrhov, je v svoji pesmi zrasel tako visoko, prav zato, ker je do zadnje potankosti prislunil govoric svoje rodne dežele. Vendar Zupančič ni bil osamljen; na desetine Belokranjcev je bilo, ki so z duhovnim bogastvom plemenitili slovensko kulturo. Bela krajina pa je v zadnji vojni postala tudi zibelka slovenskega partizanstva. Z od-

prtimi rokami je sprejela bor-

ce za nov, pravičnejši red v svetu. Tu je sredi borbe tudi vzklikala prva ljudska oblast. Nešteto je vsepovsod spominov na tedanje herojske čase. Danes vas bo ta junaška Bela krajina po stari navadi sprejela prisrčno in gostoljubno. Dežela sonca, zgodnje pomladi, tople Kolpe in grozdičja vas vabi!

Toda koliko fantazije, koliko bogastva je v vsakem ljudskem plesu, v vsaki pesmi, pregovoru, reku in besedi, v kateri živi ti ljudje med Kolpo in Gorjanci. Iz tega, duhovno bogatega ljudstva je izšel tudi veliki pesnik Oton Zupančič (1878—1949). Učenec francoskih dekadentov, mojstrski prevajalec Shakespeara, Daudeta, Balzaca, Flauberta, Rostanda in drugih li-

Smrtna kosa med rojaki v Ameriki

V Clevelandu so umrli: 62-letni John Rus iz Travnika pri Loškem potoku, kjer zapušta 90-letnega očeta Jožeta, brata Francisa in sestro Terezijo; Charles Zobeč doma iz Dolenje vasi. Ta zapušta doma ženo Marjeto in tri hčerke. Frank Hočvar, doma iz Vrčar pri Žužemberku; Frank Kerner, prejšnje ime Snajdar, star 68 let, doma iz Žužemberka; Terezija Glavič, rojena Godec, po domače Antončičova Reza, doma iz Laz pri Krki; John Smolčič, star 82 let, doma iz okolice Novega mesta.

V Firestone, Colo. je umrla Mary Farjan, doma iz Zajčjege vrha pod Gorjanci. V Sheldonu, Wis. je umrl Joe Kočvar, doma iz Sel pri Črnomlju. V Brooklynu, N. W. je umrl 85-letni Anton Staudhar, doma iz Banje Ioke pri Kočevju. Pri društvu št. 16 v Millwaukeu je umrl 71-letni Anton Baselj, doma iz Otočca pri Novem mestu. Pri društvu št. 634 v Sheboyganu, Wis. je umrla 15-letna Mary Urbec, stara 72 let, doma iz Gornje Podgore pri Črnomlju. V Akronu, O. je umrl 64-letni John Klavž, doma iz Fare pri Kočevju. V Hamiltonu, Ont. (Kanada) je umrl na svojem posestvu v Vinoni po daljši bolezni Joseph Ogulin, doma iz Metlike.

STANE GABROVEČ:

NAJSTAREJŠA ZGODOVINA DOLENJSKE

Nekdanje upravno središče Dolenjske pod Rimljani še čaka izkopavanje. To je danes ena izmed perečih nalog arheologije pri nas, saj bo prav Nevidunum dal ključ za razumevanje razmerja med osvajačimi Rimljani in domačini. Danes poznamo iz Neviduna-Drnovo le grobne najdbe, in še te so izkopane nesistematično in znanstveno neobdelane. Znanstveno je izkoriščen le bogato gradivo napisnih kamnov. Iz njih izvemo, da je bila naselbina povzdignjena v municipium, to je v mesto z okrnjenimi državljskimi pravicami, za časa Flavijev, torej kakih sto let po prihodu Rimljanov, konec prvega stoletja. Od mestnih uradnikov imamo na enem nagrobnem spomeniku omenjenega župana, patrona in decurione. En napis omenja domaćina, ki so ga ubili razbojniki, najbrž se to nanaša na vpad Markomanov za časa Marka Avrelia. Mesto je imelo mnogo svetlišč, kot nam to dokazujejo posvetila Jupitru, Neptunu, Ovyanu, Silvanu, Sedatu, Mitri in do sedaj neznanim boginji z nazivom Coryphea Caestis. V mnogih od omenjenih božanstev (Silvanus, Sedatus) so gotovo skrita stara domaća božanstva, v Drnovem-Nevidunu predvsem keltjski. Nevidunum je bil namreč pred prihodom Rimljanov naselbina keltjskih Latobikov. Keltjska

RIMSKE CESTE NA DOLENJSKEM IN NASELJA OB NJH

Nevidunum-Drnovo je bil tudi važno prometno središče. Skozi Nevidunum je šla glavna državna cesta, ki je vezala Italijo z vzhodom (Aquila)—Emona—Nevidunum—Siscia—Sirmium in dalje proti vzhodu in je ustrezala današnji železniški liniji Trst—Ljubljana—Beograd ali naši moderni cesti Trst—Beograd. S to glavno državno cesto pa

se za nov, pravičnejši red v svetu. Tu je sredi borbe tudi vzklikala prva ljudska oblast. Nešteto je vsepovsod spominov na tedanje herojske čase. Danes vas bo ta junaška Bela krajina po stari navadi sprejela prisrčno in gostoljubno. Dežela sonca, zgodnje pomladi, tople Kolpe in grozdičja vas vabi!

ce za nov, pravičnejši red v svetu. Tu je sredi borbe tudi vzklikala prva ljudska oblast. Nešteto je vsepovsod spominov na tedanje herojske čase. Danes vas bo ta junaška Bela krajina po stari navadi sprejela prisrčno in gostoljubno. Dežela sonca, zgodnje pomladi, tople Kolpe in grozdičja vas vabi!

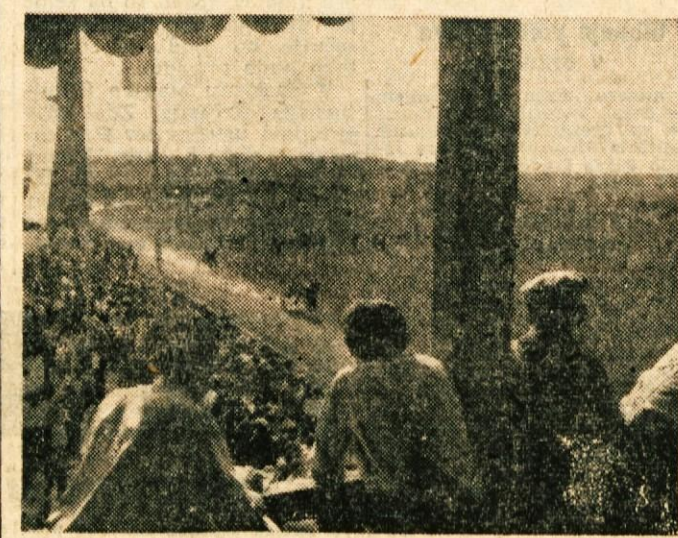
ce za nov, pravičnejši red v svetu. Tu je sredi borbe tudi vzklikala prva ljudska oblast. Nešteto je vsepovsod spominov na tedanje herojske čase. Danes vas bo ta junaška Bela krajina po stari navadi sprejela prisrčno in gostoljubno. Dežela sonca, zgodnje pomladi, tople Kolpe in grozdičja vas vabi!

Kaj pripravlja »KMEČKA KNJIGA«

Izdaje založbe Kmečke knjige so se že lepo udomačile med našimi deželanji. Zato jih gotovo zanimajo, kakšen bo letošnji dar Kmečke knjige. Beseda dar je res prav ustrezna, kajti vse štiri knjige, v skupnem obsegu okrog 1000 strani, bodo stale samo 300 dinarjev. Skoraj bi lahko rekli — zastoj. Vrh tega bodo vse štiri resnično zanimive in koristne za sleherni kmečki dom, potrebne slehernemu kmečkemu človeku.

Koledar Kmečke knjige za leto 1955 naj omenimo na prvem mestu. Razen izrazito koledarskega dela bo v njem še vse polno pisanega gradiva, poučnega in zabavnega. Koledar bo za vsako kmečko hišo resnični prijatelj in svetovalec.

Nevidna steza, nova povest pisatelja Ignaca Koprivca, bo zaradi svoje zanimive in napevne vsebine gotovo našla velik krog bralcev. Godi se za časa italijanske ofenzive v Kočev-

V nedeljo bodo na dirkališču v Sentjerneju znane vsakoletne šentjernejske dirke

V preteklem mesecu je bil Dolenjski muzej obveščen o dveh slučajnih arheoloških najdbah: na Brodu in na Kapiteljskem marofu. Na Brodu so pri rigolanju ob malem trnem nasadu našli na dvoje s kamenitimi ploščami obloženih grobov. Kopač je odstranil pokrov in ker je v lončenih posodah pod njim najbrž domneval »šac«, je posode razbil in v potem razočaran vse skupaj razmetal. Strokovnjak je ob pregledu ostankov ugotovil, da gre za dvoje grobov iz dobe rimske nadvlade v naših krajih, starih kakih 1600 do 1900 let.

Vse drugače je bilo z najdbo na Kapiteljskem marofu. Vojaki so pri kopanju jarka našli na posode in železne sulice. Strokovno je bilo ugotovljeno, da gre za nekaj grobov iz časa, ko so na naših tleh živeli stari Iliri, pomešani že s Kelti. Grobovi so stari morda do 2300 let. Vojško poveljstvo je o najdbi takoj obvestilo Dolenjski muzej in po prihodu strokovnjaka dalo na razpolago tudi štiri vojake, ki so pomagali pri izkopavanju. Našli so sledove 7 grobov s posodami, v katerih so bili ostanki upeljenih nekdanjih tukajšnjih prebivalcev, in ostanki orožja. Vse najdbe so bile poslone v preparatorsko delavnico Narodnega muzeja v Ljubljani, odkoder se na jesen vrnejo v Dolenjski muzej in bodo v njem razstavljene na ogled.

Dolenjski muzej mora izreči vso zahvalo in priznanje zlasti tvoj. kapetanu Srečku Nikoliču, ki je prvi postal na najdbo pozoren in potem ves čas s svojimi vojaki in z lastnim delom sodeloval pri raziskavanju, kakor tudi tvoj. majorju Ljubi Popoviču, ki je o najdbi muzeju pisмено obvestil. Prav tako poveljniku

skem Rogu, njeno središče pa je partizanka Vida ter ljubzenski zaplet okrog nje.

Zgodovina slovenskega naroda je vsekakor delo, ki ga sleherni nestrno pričakuje. Letos bo izšla prva knjiga, ki opisuje najstarejšo dobo, naseljene naših prednikov v teh krajih. Napisal jo je vseučiliški profesor dr. Bogu Grafenauer. Knjiga bo imela številne slike in zemljevide, pisana pa je v lepem jeziku in vsakomur razumljivo.

Pomenki o krmljenju živine bodo vsebovali dragocene izkušnje in napotke za vsakega živinorejca. To knjigo so sestavili naši odlični strokovnjaki: živinozdravnik dr. Marjan Pavšič ter kmetijski inženirji Oto Muck, Erik Elsel in Jože Ferčec. Ta sodbina in prepotrebna knjiga mora priti v roke vsakemu kmetovalcu in živinorejcu, da bomo našo živinorejo res lahko dvignili, živino

Zanimive arheološke najdbe na tleh Novega mesta

enote, ki je radevolje dovolil štirim vojakom delo pri odkopavanju, kakor tudi onim štirim vojakom.

Naj bi se prebivalstvo zgedovalo po njih in tako pomagalo ohranjevati pričevanja o življenju davnih prebivalcev

enote, ki je radevolje dovolil štirim vojakom delo pri odkopavanju, kakor tudi onim štirim vojakom.

enote, ki je radevolje dovolil štirim vojakom delo pri odkopavanju, kakor tudi onim štirim vojakom.

Za pest debela toča

Toča 4. julija 1904, svetega Urha dan, ostane novomeškemu okraju dolgo dobo še v prav slabem spominu. Silovit in neznosna je bila s parica ta dan. Proti večeru so se kopicili na severni strani temni oblaki s sivimi robovi, iz katerih je votlo bobnel grom za gromom. Tri četrti na osem zvečer začne padati suha toča, pozneje se vlije ploha z gosto, debelo točo. Strašno vršenje v zraku, ropot padajoče toče, šum naliva, žvenketanje ubitih šip in razstrehe padajočih opek, močan veter, trda tema: bilo je res grozno. Dobre pol ure je divjala nevihta, in komaj se malo poleže, gremo gledat; prej se namreč nihče ni upal ven, ko je dobil kako pošteno zrno na glavo. Grozovito opustošenje! Toča leži na tleh čevljev, da meter na debelo, in kaka je. Najmanjša je takaka kot leščniki in orehi, koliko pa jo je, ki ima velikost jajca, da moške pesti. Našli so še drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

sedaj naše zemlje. Vsako iskanje »zakladov« v naši zemlji je precej brez smisla, vse najdbe pa so v zgodovinskem oziru lahko zelo dragocene, zato jih ne uničujte, temveč o njih obveščajte Dolenjski muzej v Novem mestu!

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

se drugo jutro točo, ki je tehtala do pol kilograma in več. Da je škoda nepopisna, je pač lahko ujeti! Na Grmu je pobila toča 136 šip, v bolnišnici v Kandiji nad 100 navadnih šip, ter 8 brušenih, velikih nad operacijsko dvorano, ki so bile tako močne, da si lahko hodil po njih, ne da bi jih strl. Koliko šip je pobitih drugod. Škoda v tem pogledu ni cenjena, a je

sedaj naše zemlje. Vsako iskanje »zakladov« v naši zemlji je precej brez smisla, vse najdbe pa so v zgodovinskem oziru lahko zelo dragocene, zato jih ne uničujte, temveč o njih obveščajte Dolenjski muzej v Novem mestu!

(»Dolenjske novice« — 1904)

Oton Zupančič:

Boj nežna nego diš

Bolj nežna nego diš, ki plah in tih čez talo gre ledino, bolj nežna nego ptic je lastavic let nad vodé gladino;

tihotna kakor spev, ki vsak odmev ubranost mu premoči, samotna kakor soj, ki nad teboj hiti polnočne poti:

je tajna misel, glej, več, da je duši tej dvojele k tebi krila — in vendar vse zemlje slast in gorje nista je premaknila...

Pojedina pred 500 leti

Iz leta 1470 se je ohranil edini list gostije, ki jo je priredil George Nevill plemtvu in duhovščini svoje škofije, ko je bil imenovan za nadškofa. Gostija je bila takele: zaklali so 80 pitanih volov, 6 bikov, 300 prašičev, 300 telet, 3000 gost, 3000 kopunov, 200 konj, 100 zajcev, 4000 golobov, 2000 kokoši, 200 fazanov, 500 jerebic, 400 divjih petelinov, 8 tujinov, 4000 rac, 4 želve, 300 ščuk in tako dalje. Pojedli so tudi 100 skled ovčje žolice. V kuhinji se je vrtilo 970 kuharjev, 62 dvorih upravnikov in 15 kuhinjskih učencev. Popili so pa samom: 300 sodov piva in 104 sode vina. Kronist ne poroča, kako veliki so sodi bili, majhní najbrž ne. Bogle, če so tudi podobni dobili kak kosčico »gospodove mize«?

LOVSKA
Lovec, ki se je vrnil iz Afrike, predava in pravi med drugim: »...in ko sem se iz džungle vrnil v kolibo in odprl vrata, zagledam pred sabo strašno divjo opico. In kaj sem storil, kaj mislite?«
»Razbili ste stensko ogledalo!« se oglasi neki poslušalec, ki mu je lovstvo babanje presedalo.
DA NE BO OČITKOV
Spela nosi mleko na trg. Pa vidi sosed Meta, kako špela vliwa mleko v kanto z vodo.
»I, kaj pa delaš to?«
»He, mleko vliwam v vodo, da mi ne bodo očitali, češ, baba vliwa vodo v mleko.«
OB MATURI
»Ja, Tonček, kako pa da si pri maturi padel iz materega jezika. Tega bi pa res moral znati.«
»Kaj bočem. Veš, nekaj let sem živel pri babici.«
ZAUPANJE
»Ja, Boštjan, kakšnega zanimivega ptica pa imaš v kletki?«
»Kako se imenuje, res ne vem. Kupil sem ga zato, ker je trgovec rekel, da živi 300 let.«

Veš, se pa bočem prepričati.
DA NE BO PREMALO
»Na, Matic, danes te častim! Izpiji tale kozarec na moje zdravje!«
»Joit, več kaj: meni se zdi, da bo en kozarec premalo. Strašno slab si videti.«
LJUBITELJ NEVARNOSTI
»Poslušaj, navsezadnje se boš pa le moral lotiti kakega dela. Ne vem, zakaj imaš tak strah pred njim, saj od dela še nihče ni umrl.«
»Ravno zato, vidiš. Saj ljubim nevarnost, take stvari, kjer je treba kaj riskirati.«
POČITNICE
»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«

»Zredili smo se natančno za 2 in pol kg!«